

VILNIAU UNIVERSITETAS
ISTORIJOS FAKULTETAS
KULTŪROS TEORIJOS IR KULTŪROS ISTORIJOS KATEDRA
Magistrinių studijų studento Remigijaus Grėbliūno

Magistro darbas

KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTO PRIE KULTŪROS MINISTERIJOS
IŠVEŽAMŲ Į UŽSIENĮ KULTŪROS VERTYBIŲ KONTROLĖS SKYRIAUS VEIKLA
1990-2005 METAIS IR PAVELDOSAUGA

Darbo vadovas: dr. I. Vaišvilaitė

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	3
I. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą reglamentuojantys įstatymai ir poįstatyminiai aktai bei jų kaita 1990–2005 metais	7
I.1. Įstatymai ir poįstatyminiai aktai reglamentuojantys išvežamų (išsiunčiamų) iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus	8
I.2. Ekspertų institucija Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikloje	27
I.3. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus uždaviniai, funkcijos ir darbo organizavimas	36
II Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą ir meno kūrinių vagysčių bei neteisėtų kultūros vertybių išvežimo iš Lietuvos Respublikos prevencija	42
II.1. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikla išduodant leidimus išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos išsaugant kultūros vertybes ir meno kūrinių vagysčių bei neteisėtų kultūros vertybių išvežimo iš Lietuvos Respublikos prevencija	44
II.2. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikla kontroliuojant kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionus	62
IŠVADOS	72
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	73
LITERATŪROS SĄRAŠAS	79
PRIEDŲ SĄRAŠAS	81
PRIEDAI	83

ĮVADAS

Kultūros paveldas yra kiekvienos šalies skirtingų visuomenės grupių, tautinių bendrijų, gyvenančių joje, istorinės raidos ir kūrybos rezultatas, visuomenės evoliucijos liudytojas. Pagal išlikusias materialines ir dvasines vertybes, galime daug pasakyti apie tos šalies ir joje gyvenančių tautų istorinę raidą, pasiekimus ir praradimus.

Šių dienų globalizacijos bei integracijos į Europos Sąjungą procesai, daro įtaką ne tik kultūros paveldo išsaugojimui, bet ir iškelia naujas grėsmes jo praradimui. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 42 straipsnis skelbia: *Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga*. Išsaugoti kultūros paveldą, kurio visumą sudaro ir dar neištirta bei nesaugoma paveldo dalis, yra vienas iš svarbiausių Lietuvos Respublikos paveldosaugos sistemos uždavinių. Kultūros paveldo įvairovė bei savitumas pasakoja apie šalies istorinę praeitį, kelia valstybės ir tautos pasididžiavimą, ugdo naujos kartos patriotizmą.

Problemos pagrindimas. Lietuvos Respublikos svarbiausias uždavinys paveldosaugos sistemoje – išsaugoti, skleisti ir naudoti kultūros paveldą visuomenės poreikiams, sieti su ekonomine, socialine ir kultūrine plėtote. Tam įgyvendinti, nekilnojamo kultūros paveldo ir kilnojamųjų vertybių apsaugos funkcijos Lietuvos Respublikoje pavestos Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos, vadovaujantis savo kompetencija nustatytais įstatymais bei teisės aktais.

Pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymą¹, viena iš Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos deleguotų sričių yra išduoti leidimus išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį. Šiam darbui atlikti departamente yra įkurtas Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius, kurio veikla neapsiriboja vien tik leidimų išdavimu, bet ir bendradarbiaujant su teisėsaugos institucijomis atlieka dingusių kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų paiešką ir įkainojimą, kontroliuoja kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionų veiklą bei išduoda pažymas dėl paveldimų meno kūrinių vertės.

Šiame darbe galime išskirti kelias problemas:

1) Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklos įvertinimas paveldosaugos sistemoje;

2) kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimas Lietuvos kultūros paveldui.

Įvertindami Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą paveldosaugos sistemoje, apžvelgsime šio skyriaus nuveiktą darbą nuo 1990 iki 2005 metų.

¹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

Iki šiol galiojančiame Kilnojamų kultūros vertybių įstatyme² kultūros vertybės į valstybinę apskaitą buvo įtraukiamos ir valstybės saugomos, jei pagrindžiama jų kultūrinė bei visuomeninė reikšmė. Pagal įstatymą objekto kultūrinė vertė tai – etninė, archeologinė, istorinė, meninė, mokslinė, techninė, religinė bei kitos vertės. O visuomeninė reikšmė – visuomenės poreikis išsaugoti kultūrinę vertę turinčius kultūros vertybes, kaip tautos savastį ir tęstinumą.

Pagal šį įstatymą kilnojamosios kultūros vertybės apibrėžiamos kaip kultūros paveldo objektai, pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius, ir įtraukti į valstybinę kultūros vertybių apskaitą.

Tyrimo aktualumas. Šio darbo aktualumą nulemia poreikis ne tik pristatyti Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą, bet ir išaiškinti atliekamo darbo vertes bei svarbą didesniajai Lietuvos visuomenės daliai, tuo pačiu išsaugant kultūros vertybes Lietuvos kultūrai. Tam, kad įvyktų ipaveldinimo procesas, reikia, kad jos būtų pripažintos ir vertintinos ne tik specialistų, bet ir visos visuomenės.

Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikla, išduodant leidimus išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį, bendradarbiaujant su teisėsaugos institucijomis išaiškinant dingusių ir pavogtas kultūros vertybes bei antikvarinius daiktus, kontroliuojant kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionų veiklą bei bendradarbiavimas su Lietuvos muziejais, visuomenei plačiai nėra žinoma. Todėl šiame darbe bus parodyta šio skyriaus darbo svarba prisidedant prie Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nacionalinės politikos formavimo ir įgyvendinimo kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos srityje.

Tyrimo objektas. Šiame darbe tyrimo objektu pasirinkta Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą reglamentuojančių įstatymų ir poįstatyminių aktų kaita bei jų daroma įtaka, išduodant leidimus išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos. Tuo pačiu bus parodyta išduotų leidimų išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį statistika bei dinamika. Aptardami Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą, parodysime, kaip vykdomas bendradarbiavimas su Lietuvos muziejais, teisinėmis institucijomis bei aukcionų organizatoriais, išsaugant kultūros vertybes Lietuvos kultūros paveldui.

Darbo tikslas. Šiame darbe siekiama Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklos išaiškinimo, įtraukimo žmonių į vertybinę savivoką. Tam pasirinkta skyriaus darbo analizė bei

² Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23

veiklos atskleidimas. Darbe ne tik konstatuosime skyriaus veiklą, taip parodant tikslesnę ir išsamesnę darbų apimtį, bet ir bandysime pateikti išskylančias problemas ir jų sprendimo būdus tolimesnėje jo veikloje, išsaugojant kultūros paveldą.

Uždaviniai. Siekiant įgyvendinti darbo tikslus, iškeliami tokie uždaviniai:

1. Aprašyti Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą įstatymų ir poįstatyminių aktų kaitoje;
2. Pristatyti Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklos situaciją dabartinėje paveldosaugos sistemoje ir prie skyriaus veikiančią ekspertų instituciją;
3. Parodyti išvežamų antikvarinių objektų išvežimo dinamiką bei problemas įpaveldinant kultūros vertybes;
4. Parodyti Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus bendradarbiavimą su muziejais bei teisinėmis institucijomis, atliekant prevencinį darbą išsaugant kultūros vertybes;
5. Pristatyti Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą kontroliuojant kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionus.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, dvi dalys ir išvados. Pirmoje dalyje nagrinėjama įstatymai ir poįstatyminiai aktai, reglamentuojantys Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veiklą bei su kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimu iš Lietuvos susiję Vyriausybės nutarimai dėl jų apmokestinimo. Bus aptarta ekspertų institucija, jos veikla ir išskylančios problemos, bei skyriaus darbo uždaviniai, funkcijos ir organizacija. Antroje dalyje pateikiame šio skyriaus leidimų išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį bei išvežamų objektų statistiką ir dinamiką. Aptarsime Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus bendradarbiavimą su muziejais bei teisinėmis institucijomis, atliekant prevencinį darbą išsaugant kultūros vertybes. Atskira dalimi bus nagrinėjama šio skyriaus veikla kontroliuojant kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionus.

Šaltiniai. Medžiagos, naudojamos šiame darbe, pagrindinę dalį sudaro:

1. teisės aktai – Lietuvos Respublikos Seimo įstatymai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, Kultūros ministerijos ir Kultūros paveldo departamento įsakymai;
2. nepublikuoti, dauguma nesutvarkytų šaltinių saugomų Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos archyve bei šio departamento Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriuje. Čia saugomi Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto, Kultūros paveldo inspekcijos prie

Lietuvos Respublikos Seimo bei Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos išlikę archyvai.

Darbe du pagrindiniai įstatymai - Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas³ ir Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas⁴ Šių įstatymu pagrindu buvo nustatyta Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikla bei reglamentuota kultūros vertybių įtraukimas į apskaitą. Darbe aptarti - ir šiuos įstatymus papildantys Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, kuriais buvo patvirtintos, kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežamo iš Lietuvos Respublikos, tvarkos. Taip pat nagrinėti Vyriausybės nutarimai, nustatys mokesčius už išvežamas kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos bei kiti teisės aktai. Šiuos gausius teisės aktus papildė Kultūros ministerijos ir Kultūros paveldo departamento įsakymai, dar išsamiau nustatantys Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus uždavinius, funkcijas ir darbo organizavimą.

Naudojantis antrąja šaltinių grupe buvo atskleista skyriaus veikla nuo jo ištakų iki 2005m. Iš Kultūros paveldo departamente saugojamo Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvo darbe buvo naudotasi išlikusiomis ataskaitomis bei leidimų išvežti kultūros vertybes iš TSRS į užsienį šaknelėmis, nustatant išduotų leidimų kieki. Šie duomenys padėjo nustatyti skyriaus veiklos statistiką bei dinamiką.

Darbe buvo panaudotos leidimų išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos šaknelės, skyriaus atskaita už 1993-11-01 – 1994-12-01 laikotarpį⁵ bei nutarimai dėl kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą. Šie duomenys padėjo nustatyti išvežtų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo dinamiką ir statistiką, kultūros vertybių įtrauktų į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą tolimesnį likimą juos įpaveldinant.

Buvo naudotasi Kultūros ministerijos kultūros vertybių apsaugos departamento archyvu. Šiame archyve saugomos Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus metinės atskaitos ir kiti dokumentai iš kurių galime sužinti apie išduotų leidimų kieki, išvežtų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo dinamiką, neišleistų išvežti vertybių skaičių ir kitą informaciją.

Šie šaltiniuose aptarti teisės aktai nagrinėjami pirmos dalies pirmame skyriuje.

³ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

⁴ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 – 352).

⁵ Apie Kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą bei išsaugojimo problemas.: Kultūros paveldo inspekcijos pažyma, 1994 m. gruodžio 5 d., Nr. 01 – 4 – 795. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas, F. Nr. 1, Ap. Nr. 1, B. Nr. 1121, P. 116 – 118.

I. IŠVEŽAMŲ Į UŽSIENĮ KULTŪROS VERTYBIŲ KONTROLĖS SKYRIAUS VEIKLĄ REGLAMENTUOJANTYS ĮSTATYMAI IR POĮSTATIMINIAI AKTAI BEI JŲ KAITA 1990 – 2005 METAIS

Šio darbo pirmame skyriuje bus kalbama apie kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimą (išsiuntimą) iš Lietuvos Respublikos reglamentuojančių teisės aktų kaitą pereinant iš tarybinės sistemos, valstybinės tvarkos, prie privačios nuosavybės, meno rinkos sąlygų, apie teisės aktus, kurie buvo priimti integruojantis į Europos Sąjungos teisinę erdvę. Antrajame skyriuje aptarsime ekspertų institucijos formavimąsi bei jų atliekamas funkcijas, atributuojančias ir įkainojančias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus norimus išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos, bei iškilančias problemas formuojant ekspertų instituciją. Trečiame skyriuje kalbėsime apie Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus uždavinius, funkcijas ir jo darbo organizavimą.

1988 m. susikūrus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis aktyviai domėjosi istorine Lietuvos praeitimi, kėlė jos palikimo apsaugos problemas, analizavo paveldosaugos ir restauratorių veiklą. Buvo kalbama apie kultūros paveldo netektį sovietiniais metais bei sovietinės okupacijos įtaką Lietuvos kultūriniam palikimui. Paminklosaugai buvo išsakyta nemažai kritikos. Kūrėsi visuomeninės organizacijos – Jaunųjų paminklosaugininkų klubas (1985 m.), klubas “Talka” (1987 m.), klubas “Atgaja” (1987 m.). Iš šio paminklosauginio sąjūdžio išaugo Lietuvos kultūros paveldo globos Taryba, kuri ėmėsi būsimos Paveldo inspekcijos veiklos.

Vyriausybė, skatinama Sąjūdžio, 1989 m. sudarė komisiją, kuriai pavedė peržiūrėti paveldosaugos ir paminklotvarkos sistemas ir darbo kryptis. Šį darbą komisija baigė 1990 m. balandžio mėnesį.

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, komisijos siūlymu Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas 1990 m. liepos 30 d. priėmė Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinąjį įstatymą⁶ ir įsteigė Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekciją prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos (toliau - Kultūros paveldo inspekcija). Buvo įsteigtas Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerijos. Šios dvi naujos institucijos perėmė visą Lietuvos paveldosaugos valdymą ir ėmėsi veiklos. Kultūros paveldo inspekcijai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinojo

⁶ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

įstatymo 7 straipsnio 8 dalimi⁷, buvo priskirta funkcija išduoti leidimus išvežti į užsienį kultūros vertybes.

I.1. Įstatymai ir poįstatyminiai aktai reglamentuojantys išvežamų (išsiunčiamų) iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus

Kuriantis Kultūros paveldo inspekcijai, dar kuri laiką, leidimus išvežti (išsiųsti) į užsienį kultūros vertybes, ir toliau išdavinėjo Meno vertybių kontrolės skyrius prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto, kuris buvo atskaitingas Kultūros ir švietimo ministerijai bei jam vadovavo TSRS kultūros ministerijos įgaliotinis meno vertybių kontrolės klausimams. Ši įstaiga, tuo metu, savo darbe vadovavosi 1987 m. kovo 23 d. TSRS kultūros ministerijos įsakymu Nr. 120 “Об утверждении Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей”⁸, kuriuo buvo patvirtinta instrukcija “Kultūros vertybių išvežimo iš TSRS kontrolės tvarka”. Pagal šią instrukciją, iš TSRS galima buvo išvežti, jeigu instrukcijoje nebuvo kitaip apribota, šias vertybes:

- Architektūros fragmentus, skulptūrą, tapybą, grafiką nuo 1945 metų
- Monetas ir kolekcinės monetas, popierinius piniginius ženklus nuo 1960 metų
- Šaltuosius ir šaunamuosius ginklus nuo 1945 metų
- Meninius buities ir mokslo prietaisus ir įrankius pagamintus nuo 1945 metų
- Porceliano, fajanso, keramikos, majolikos, stiklo, krištolo, biserio, akmens, rago, odos, bronzos, vario, alavo, sidabro, medžio, lako ir kitų medžiagų meno dirbinius nuo 1945 metų
- Meninius baldus nuo 1945 metų
- Meninius drabužius ir apavą, tame tarpe liaudies drabužius, skareles ir šalius, unikalius dirbinius pagamintus nuo 1945 metų
- Rankų darbo, rankinio audimo, meninio siūvinėjimo špalerius, gobelenus, kilimus ir kiliminius gaminius pagamintus nuo 1945 metų
- Liaudies amatų dirbinius nuo 1945 metų
- Tarybinius klavišinius, pučiamuosius ir kitus muzikos instrumentus nuo 1945 metų
- Muzikos įrašų plokšteles nuo 1960 metų
- Tarybines knygas, kartografiją, natas, meno leidinius nuo 1945 metų
- Užsienietiškas knygas, kartografiją, natas, meno leidinius nuo 1801 metų

⁷ Ten pat.

⁸ Об утверждении Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей: Приказ Министерство культуры СССР, 23.03. 1987, No 120. (žr. Priedas 1).

- Periodinius ir tęstinius leidinius nuo 1946 metų
- Pašto ženklus, kurių vertė neviršija 250 frankų pagal einamų metų IVER'o katalogą

Atsižvelgdama į susidariusią situaciją, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 290 "Dėl prekių pardavimo bei išleidimo iš įmonių, prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos"⁹ patvirtino Laikiną prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarką. Šioje tvarkoje nurodoma, kad leidimus išvežti kultūros vertybes išduoda Kultūros ir švietimo ministerija, suderinus su Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija. 1990 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 387¹⁰ iš dalies pakeitė anksčiau minėtų nutarimų¹¹ patvirtintos Laikinos prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos 8 punktą, kuriame nurodoma, kad pašto siuntoje, išsiunčiant knygas iš Lietuvos Respublikos, gali būti ne daugiau kaip po vieną tos pačios knygos egzempliorių.

1991 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 126 "Dėl prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinosios tvarkos"¹² patvirtinama Prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinoji tvarka ir Prekės ir paslaugos, kurioms išvežti iš Lietuvos Respublikos nustatomos kvotos ir išduodamos licencijos, sąrašas. Šiuo nutarimu pripažinta netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 290¹³ patvirtinta Laikina prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarka, išskyrus šios tvarkos 8 punktą¹⁴, dėl knygų išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos.

1991 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 126¹⁵ patvirtintoje Prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinojoje tvarkoje buvo nustatyta, kad licencijos išvežti šiuolaikinius meno kūrinius ir amatų dirbinius išduodamos šia tvarka:

- licencijas išvežti unikalius meno kūrinius išduoda Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija;

⁹ Dėl prekių pardavimo bei išleidimo iš įmonių, prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. rugsėjo 25 d., Nr. 290. (Žin., 1990, Nr. 28 – 691).

¹⁰ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. 290 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. gruodžio 20 d., Nr. 387. (Žin., 1991, Nr. 1 – 21).

¹¹ Dėl prekių pardavimo bei išleidimo iš įmonių, prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. rugsėjo 25 d., Nr. 290. (Žin., 1990, Nr. 28 – 691, 32 – 785).

¹² Dėl prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinosios tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 10 d., Nr. 126. (Žin., 1991, Nr. 14 – 376).

¹³ Dėl prekių pardavimo bei išleidimo iš įmonių, prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. rugsėjo 25 d., Nr. 290. (Žin., 1990, Nr. 28 – 691, Nr. 32 – 785; 1991, Nr. 1 – 21).

¹⁴ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. 290 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. gruodžio 20 d., Nr. 387. (Žin., 1991, Nr. 1 – 21).

¹⁵ Dėl prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinosios tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 10 d., Nr. 126. (Žin., 1991, Nr. 14 – 376).

- licencijas išvežti tiražuojamas kultūros vertybes – ministerijos, departamentai, kitos valstybės tarnybos, miestų ir rajonų valdybos, suderinę su Lietuvos autorinių teisių gynimo asociacija.

Nors šiame nutarime minima, kad leidimus išduoda Kultūros paveldo inspekcija, tačiau dar 5 mėnesius juos išdavinėjo Meno vertybių kontrolės skyrius prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto, vadovaujamas TSRS kultūros ministerijos įgaliotinio meno vertybių kontrolės reikalams. 1991 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės potvarkiu Nr. 616p¹⁶ buvo sudaryta komisija TSRS kultūros ministerijos įgaliotinio meno vertybių kontrolės reikalams įstaigai likviduoti ir jos funkcijas perduoti Kultūros paveldo inspekcijai. Šis skyrius 1991 m. rugsėjo 9 d. buvo reorganizuotas į Kultūros paveldo inspekcijos Išvežamų meno vertybių kontrolės skyrių.

Aukščiau minėto Lietuvos Respublikos nutarimo Nr. 126¹⁷ patvirtintame Prekės ir paslaugos, kurioms išvežti iš Lietuvos Respublikos nustatomos kvotos ir išduodamos licencijos, sąrašė meno kūriniams bei amatų dirbiniams priskiriama:

- Tapybos ir akvarelės kūriniai
- Grafikos kūriniai
- Skulptūros kūriniai
- Įvairūs muzikos instrumentai
- Juvelyriniai ir gintaro dirbiniai
- Dailieji stiklo ir krištolo dirbiniai
- Dailieji metalo ir kaulo dirbiniai
- Dailieji dirbiniai – emaliuoti, sidabruoti, lakuoti
- Porceliano, fajanso ir keramikos dirbiniai
- Meniški kulto reikmenys

Apsaugant vidaus rinką bei formuojant muitų politiką, 1991 m. balandžio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 164 “Dėl maito režimo nustatymo asmenims”¹⁸ 4 punktu buvo nustatyta, kad vienas asmuo be maito gali išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos ne daugiau kaip už 200 rublių prekių ir buvo leidžiama išvežti ne daugiau kaip dvi to paties pavadinimo prekes, bei 6 punktu, kad vežant (siunčiant) prekių daugiau negu nurodyta suma (200 rublių) arba daugiau kaip dvi to paties pavadinimo prekės, mokamas maitas – 200 procentų nuo mažmeninės arba kitos (nustatytos valstybės) prekių kainos. Asmenų, nesumokėjusių maito mokesčio, prekės sulaikomos ir konfiskuojamos. Šiuo nutarimu¹⁹ patvirtintame Prekių, draudžiamų išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos

¹⁶ 1991 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės potvarkis Nr. 616p, (<http://www3.lrs.lt>).

¹⁷ Dėl prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinosios tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 10 d., Nr. 126. (Žin., 1991, Nr. 14 – 376).

¹⁸ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16 – 429).

¹⁹ Ten pat.

Respublikos, sąraše, nurodoma, kad kultūros, meno ir istorinės vertybės gali būti išvežamos tik turint Kultūros paveldo inspekcijos leidimą, suderinus su Kultūros ir švietimo ministerija. Taip pat, šiuo nutarimu, buvo panaikintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 290²⁰ patvirtintos Laikinos prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos 8 punktas²¹, dėl knygų išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos. Panaikinus šį punktą ir nepriėmus naujų papildomų reglamentuojančių teisės aktų dėl šiuolaikinių knygų išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos, šiuolaikinėms knygoms, išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos neliko jokių apribojimų.

1991 m. rugsėjo 16 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 384²² iš dalies pakeičiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 “Dėl maito režimo nustatymo asmenims”²³ 6 punktas, kurio 1 pastraipoje nurodoma, kad be licencijos (leidimo) vežant (siunčiant) prekes, kurių išvežimas yra apribotas, už didesnę, negu nurodyta, sumą (t.y. daugiau kaip už 200 rublių) arba daugiau kaip dvi to paties pavadinimo prekes, mokamas maitas – 300 procentų mažmeninės arba kitos (nustatytos valstybės) prekių kainos, jeigu toms prekėms nenustatytas kitoks maitas. Šiame nutarime išvežamiems (išsiunčiamiems) meno kūriniais, kuriems reikalingas leidimas, vežant daugiau negu už 200 rublių, nors kitoms prekėms maitas pakilo nuo 200 iki 300 procentų, maitas buvo netaikomas. Ta pati nuostata – “neapsižiūrėjimas” išliko ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 23 d. nutarime Nr. 586²⁴, kur vėl iš dalies pakeitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 “Dėl maito režimo nustatymo asmenims”²⁵ 4 punktą, nustatant, kad vienas asmuo be maito gali išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos ne daugiau kaip už 1000 rublių, ir 6 punkto 1 pastraipą, kas nebuvo taikoma meno kūriniais vežant su licenzija (leidimu), kad vežant (siunčiant) prekes, kurių išvežimas yra apribotas, už didesnę, negu nurodytoji sumą (t.y. daugiau kaip už 1000 rublių) arba daugiau kaip dvi to paties pavadinimo prekes, mokamas maitas – 300 procentų deklaruojamos kainos, jeigu toms prekėms nenustatytas kitoks maitas.

Atsižvelgdama į padidėjusią infliaciją, kai keletas JAV dolerių sudarė daugumos Lietuvos piliečių darbo užmokestį, užkertant kelią spekuliacijai, bei atitaisydama įsivėlusią klaidą dėl licencijuojamų prekių, tuo pačiu ir dėl meno kūrinų, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1992 m. sausio

²⁰ Dėl prekių pardavimo bei išleidimo iš įmonių, prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. rugsėjo 25 d., Nr. 290. (Žin., 1990, Nr. 28 – 691, Nr. 32 – 785; 1991, Nr. 1 – 21).

²¹ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. 290 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. gruodžio 20 d., Nr. 387. (Žin., 1991, Nr. 1 – 21).

²² Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo ir papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. rugsėjo 16 d., Nr. 384. (Žin., 1991, Nr. 28 – 783).

²³ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16 – 429).

²⁴ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. gruodžio 23 d., Nr. 586. (Žin., 1992, Nr. 7 – 186).

²⁵ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16 – 429, Nr. 28 – 783).

16 d. nutarimu Nr. 28²⁶ iš dalies pakeitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 “Dėl maito režimo nustatymo asmenims”²⁷ 6 punkto 1 pastraipą, nustatydamą, kad vežant (siunčiant) prekes, neišskiriant meno kūrinių, kurių išvežimas yra apribotas, už didesnę, negu nurodytoji sumą (t.y. daugiau kaip už 1000 rublių) arba daugiau kaip dvi to paties pavadinimo prekes, mokamas maitas – 500 procentų deklaruojamos kainos.

1992 m. vasario 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 135 “Dėl prekių, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, licencijų išdavimo tvarkos”²⁸ 4.1.3 punktu nustatė, kad išvežant unikalios meno kūrinius ir amatų dirbinius, taip pat Respublikoje pagamintus gintaro dirbinius reikalingas Kultūros paveldo inspekcijos leidimas, ir 4.1.4 punktu, kad tiražuojamiems kultūros gaminiams - Lietuvos autorinių teisių gynimo asociacijos pažyma-leidimas. Šiuo nutarimu buvo patvirtinta Prekių, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, licencijų išdavimo laikinoji tvarka ir Licencijuojamų prekių sąrašas, kuriame meno kūriniams ir amatų dirbiniams priskiriama:

- Juvelyriniai dirbiniai
- Gintaro dirbiniai ir žaliava
- Dailieji kaulo dirbiniai
- Dailieji dirbiniai – emaliuoti, sidabruoti, lakuoti
- Meno kūriniai

Nesant galimybei sukontroliuoti, kur yra pagaminti gintaro gaminiai, ir užkertant kelią piktnaudžiavimui, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1992 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 467 “Dėl prekių, eksportuojamų (išvežamų) iš Lietuvos Respublikos, licencijavimo tvarkos”²⁹ naujai išdėstė 4.1.3 punktą nustatant, kad išvežant unikalios meno kūrinius ir amatų dirbinius reikalingas Kultūros paveldo inspekcijos leidimas, neišskiriant gintaro dirbinių kilmės šalies.

1992 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 341³⁰ iš dalies pakeitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 “Dėl maito režimo nustatymo asmenims”³¹ 4 punktą, nustatant, kad vienas asmuo be maito gali išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos, licencijuojamų prekių, išvardytų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m.

²⁶ Dėl maisto ir kitų prekių laikino apribojimo kontrolės sustiprinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. sausio 16 d., Nr. 28. (Žin., 1992, Nr. 11–287).

²⁷ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16–429, Nr. 28–783; 1992, Nr. 7–186).

²⁸ Dėl prekių, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, licencijų išdavimo tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. vasario 27 d., Nr. 135. (Žin., 1992, Nr. 12–339).

²⁹ Dėl prekių, eksportuojamų (išvežamų) iš Lietuvos Respublikos, licencijavimo tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. birželio 18 d., Nr. 467. (Žin., 1992, Nr. 24–726).

³⁰ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gegužės 12 d., Nr. 341. (Žin., 1992, Nr. 19–564).

³¹ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16–429, Nr. 28–783; 1992, Nr. 7–186, Nr. 11–187).

vasario 27 d. nutarime Nr. 135³², ne daugiau kaip už sumą, 2 kartus viršijančią minimalų gyvenimo lygį. Vežant licencijuojamas prekes, t.y. ir meno vertybes, virš nustatytos normos, mokamas 1000 procentų muitas.

Siekdama paremti kūrėjus ir sudaryti jiems geresnes kūrybos sąlygas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1992 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 455³³, papildė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164³⁴ 4 pastraipą, kad vienas asmuo be maito gali išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos licencijuojamus šiuolaikinius meno kūrinius – ne senesnius kaip 30 metų ir ne daugiau kaip 10 kūrinių. Už vežamus virš nustatytos normos šiuolaikinius meno kūrinius mokamas maitas – 100 procentų rinkos kainos. Šiame nutarime meno kūriniai pirmą kartą išskiriami į dvi kategorijas – ne senesni kaip 30 metų ir senesni kaip 30 metų – “antikvarinius”. Senesniems kaip 30 metų meno kūriniams, vežant už didesnę sumą kaip 2 MGL (minimalus gyvenimo lygis) mokamas 1000 procentų maitas, pagal ankstesnį 1992 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 341³⁵

1992 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 613 “Dėl maito režimo fiziniams asmenims nustatymo”³⁶ pripažino netekusiais galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimą Nr. 164³⁷. Šiuo nutarimu³⁸ buvo nustatyta, kad be maito fizinis asmuo gali išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos paveldėta Lietuvos Respublikoje turta, jeigu paveldėtojas yra kitos šalies pilietis (pateikus atitinkamus dokumentus); jeigu asmuo įstatymų nustatyta tvarka gavo leidimą išvykti nuolat gyventi į kitą valstybę (pateikus atitinkamus dokumentus); bei šiuolaikines kultūros ir meno vertybes – ne senesnes kaip 30 metų. Išvežamoms (išsiunčiamoms) senesnėms negu 30 metų kultūros ir meno vertybėms taikomas 200 procentų dydžio maitas. Šiuo nutarimu patvirtintame Daiktų (prekių), kurių išvežimas (išsiuntimas) iš Lietuvos Respublikos visiems ūkio subjektams ir fiziniams asmenims be atskirų leidimų yra draudžiamas, sąrašė nurodoma, kad kultūros ir meno vertybės gali būti išvežamos (išsiunčiamos) tik turint Kultūros paveldo inspekcijos leidimą.

³² Dėl prekių, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, licencijų išdavimo laikinosios tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. vasario 27 d., Nr. 135. (Žin., 1992, Nr. 12 – 339, Nr. 24 – 726).

³³ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. birželio 12 d., Nr. 455. (Žin., 1992, Nr. 24 – 720).

³⁴ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16 – 429, Nr. 28 – 783; 1992, Nr. 7 – 186, Nr. 11 – 287, Nr. 19 – 564).

³⁵ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gegužės 12 d., Nr. 341. (Žin., 1992, Nr. 19 – 564).

³⁶ Dėl maito režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. rugpjūčio 11 d., Nr. 613. (Žin., 1992, Nr. 28 – 833).

³⁷ Dėl maito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16 – 429, Nr. 28 – 783; 1992, Nr. 7 – 186, Nr. 11 – 287, Nr. 19 – 564, Nr. 24 – 720).

³⁸ Ten pat.

1992 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 927 “Dėl Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatų patvirtinimo”³⁹ buvo patvirtinti Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatai bei Ribojamų išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos kultūros vertybių kategorijų sąrašas. Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatai reglamentavo antikvarinių ir šiuolaikinių kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką tvarką, kurioje antikvarinės kultūros vertybės įvardijamos kaip objektai, senesni kaip 40 metų, vertingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, religiniu ar kitu kultūros požiūriu. Išvežti (išsiųsti) šiuolaikines ir antikvarines kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos buvo galima gavus Kultūros paveldo inspekcijos leidimą. Šioje tvarkoje buvo nurodyta, kad šiuolaikinėms kultūros vertybėms leidimus gali išduoti ir dailės galerijos ar salonai, turintys teisę išduoti leidimus šiuolaikinėms kultūros vertybėms.

Dailės galerijoms ir salonams, remiantis šiuo nutarimu⁴⁰, teisę išduoti leidimus išvežti (išsiųsti) šiuolaikines kultūros vertybes, davė Kultūros paveldo inspekcijai, kuri patvirtinus šių dailės galerijų ir salonų sąrašus bei jų antspaudų ir atsakingų už leidimų išdavimą asmenų parašų pavyzdžius, apie tai turėjo informuoti Lietuvos Respublikos muitinės departamentą. Dailės galerijos ir salonai, išduodami leidimą išvežti (išsiųsti) šiuolaikines kultūros vertybes, prie jo turėjo pridėti vertybės nuotrauką bei tos vertybės įsigijimo dailės galerijoje ar salone kasos čekį. Kultūros paveldo inspekcijai buvo suteikta teisė panaikinti jų teisę išduoti leidimus išvežti šiuolaikines vertybes, jeigu dailės galerija ar salonas išvežimo dokumentuose neteisingai nurodo duomenis apie kultūros vertybes ar kitaip pažeidžia prekybos kultūros vertybėmis taisykles.

Šio nutarimo⁴¹ Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatuose nustatyta, kad draudžiama negražinamai išvežti antikvarines ir šiuolaikines kultūros vertybes, saugomas valstybinėse saugyklose, vertybes įrašytas į istorijos ir kultūros paminklų sąrašą, į naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą bei įtrauktas į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą.

Fiziniai ir juridiniai asmenys, norintys gauti leidimą negražinamai išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos, turi Kultūros paveldo inspekcijai pateikti:

- prašymą, kuriame nurodomi kataloginiai kultūros vertybių duomenys (autorius, pavadinimas, sukūrimo laikas, atlikimo technika, matmenys arba svoris);
- išvežamas vertybes;

³⁹ Dėl Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gruodžio 7 d., Nr. 927. (Žin., 1993, Nr. 1 – 8).

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat.

- po 2 kiekvienos vertybės nuotraukas (13x18 cm formato);
- kitus būtinus dokumentus (Kultūros paveldo inspekcijai pareikalavus).

Kultūros paveldo inspekcija ne vėliau kaip per mėnesį privalėjo duoti atsakymą, ar leidžiama išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos. Šioms kultūros vertybėms, prieš išduodant leidimą, Kultūros paveldo inspekcijos nustatyta tvarka buvo atliekama kultūros vertybių ekspertizė ir įkainojimas. Asmenys negavę leidimo išvežti kultūros vertybių ar nesutinkantys su ekspertų vertinimu, galėjo apskųsti sprendimą teismine tvarka.

1992 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 927⁴² patvirtintuose Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatuose buvo nurodyta, kad laikinai išvežti kultūros vertybes į parodas, kultūros ir meno renginius asmenys turi turėti renginio organizatorių kvietimą arba sutartį, pateikti Kultūros paveldo inspekcijai kultūros vertybių sąrašus bei kiekvienos kultūros vertybės po 2 nuotraukas. Laikinai išvežant į užsienį muzikos instrumentus, koncertinėms organizacijoms arba atlikėjams, be jau minėtų dokumentų, styginiams instrumentams būtina turėti nustatytos formos pasus, kuriuos išduoti buvo pavesta Kultūros paveldo inspekcijai. Šiuose pasuose atžymas apie išvykimą į užsienį ir grįžimą į Lietuvos Respubliką, buvo pavesta daryti muitinės darbuotojams.

Laikinai išvežti kultūros vertybes buvo leidžiama vienerių metų laikotarpiui, kurį, išimties tvarka, galėjo pratęsti Kultūros paveldo inspekcija. Už negrąžintas laikinai išvežtas kultūros vertybes, kurių laikino išvežimo ir grąžinimo kontrolė buvo pavesta Kultūros paveldo inspekcijai, pagal šį nutarimą⁴³, buvo nustatyta bauda, lygi dešimteriopai šių vertybių rinkos kainos.

Pagal šį nutarimą⁴⁴, laikinai įvežant į Lietuvos Respubliką kultūros vertybes ir muzikos instrumentus, jie turėjo būti įrašomi į muitinės deklaraciją, pateikiant jų kataloginius duomenys, o styginiams instrumentams papildomai užpildomi styginio instrumento pasai. Nesilaikant šių reikalavimų, kultūros vertybės ir muzikos instrumentai, galėjo būti išvežami nustatyta bendrąja tvarka.

1992 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 927⁴⁵ Ribojamų išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos kultūros vertybių kategorijų sąrašė buvo nurodyta, kad antikvarines vertybes, kolekcijas galima išvežti tik nustačius, kad jos nėra vertingos etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, religiniu ar kitu požiūriu. Šis sąrašas iš esmės atkartoją 1987 m. kovo 23 d. TSRS kultūros ministerijos įsakymu Nr. 120 “Об утверждении Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей”⁴⁶, patvirtintoje instrukcijoje “Kultūros vertybių išvežimo iš TSRS kontrolės tvarka” draudžiamų išvežti kultūros vertybių sąrašą.

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Об утверждении Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей: Приказ Министерство культуры СССР, 23.03. 1987, No 120. (žr. Priedas 1).

1992 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 981⁴⁷ iš dalies pakeitė ir papildė 1992 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 613⁴⁸ nustatant, kad be maito galima išvežti (išsiųsti) šiuolaikines kultūros ir meno vertybes – ne senesnes kaip 40 metų, už sumą ne didesnę kaip 10 minimalių gyvenimo lygių (tuo metu nustatytų Lietuvos Respublikoje), o autoriams - be vertės apribojimo. Išvežant (išsiunčiant) šiuolaikines kultūros ir meno vertybes, už sumą didesnę kaip 10 minimalių gyvenimo lygių, imamas 30 procentų dydžio maitas. Išvežamoms (išsiunčiamoms) senesnėms negu 40 metų kultūros ir meno vertybėms taikomas 200 procentų dydžio maitas. Šio nutarimo⁴⁹ Daiktų (prekių), kurių išvežimas (išsiuntimas) iš Lietuvos Respublikos visiems ūkio subjektams ir fiziniams asmenims be atskirų leidimų yra draudžiamas, sąraše nubuvo nustatyta, kad kultūros ir meno vertybės (įskaitant automototekniką bei jos dalis, pagamintas iki 1950 metų, ir gintaro žaliavą) gali būti išvežamos (išsiunčiamos) tik turint Kultūros paveldo inspekcijos leidimą. Tuo įpareigodama Kultūros paveldo inspekciją išduoti leidimus išvežamai (išsiunčiamai) iš Lietuvos Respublikos gintaro žaliavai.

1993 m. kovo 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 173⁵⁰ nustatė, kad be maito galima išvežti (išsiųsti) šiuolaikines kultūros ir meno vertybes – ne senesnes kaip 40 metų, už sumą ne didesnę kaip 25 minimalių gyvenimo lygių (tuo metu nustatytų Lietuvos Respublikoje), o autoriams - be vertės apribojimo. Už vežamas virš normos, t.y. 25 MGL (minimalus gyvenimo lygis), šiuolaikines kultūros ir meno vertybes, buvo imamas maitas, nustatytas šiems daiktams pagal maito tarifą, pridėdant 10 procentų jų vertės. Išvežamoms (išsiunčiamoms) senesnėms negu 40 metų kultūros ir meno vertybėms buvo nustatytas 200 procentų dydžio maitas, kuris buvo nustatomas priklausomai nuo kultūros ir meno vertybės rinkos kainos ir amžiaus, nurodomų Kultūros paveldo inspekcijos išduotame leidime.

1993 m. balandžio 1 d. Kultūros paveldo inspekcija reorganizavo Kultūros paveldo inspekcijos Išvežamų meno vertybių kontrolės skyrių, prijungdama jį prie Kultūros paveldo inspekcijos Kilnojamųjų kultūros vertybių skyriaus. 1993 m. rugsėjo 1 d. įkuriamas šio skyriaus poskyrių prie Klaipėdos apygardos kultūros paveldo inspekcijos, kuris buvo atsakingas už išvežamų meno vertybių kontrolę, su teise išduoti leidimus išvežti (išsiųsti) antikvarines ir šiuolaikines kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos.

⁴⁷ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 613 dalinio pakeitimo ir papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gruodžio 29 d., Nr. 981. (Žin., 1993, Nr. 2 – 47).

⁴⁸ Dėl maito režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. rugpjūčio 11 d., Nr. 613. (Žin., 1992, Nr. 28 – 833).

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 613 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. kovo 17 d., Nr. 173 (Žin., 1993, Nr. 10 – 258).

1993 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 518 “Dėl muito režimo fiziniams asmenims nustatymo”⁵¹ pripažino netekusiais galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 11 d. nutarimą Nr. 613⁵². Šiame, naujai priimtame, nutarime buvo nustatyta, kad be muito fizinis asmuo gali išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos paveldėta Lietuvos Respublikoje turta, jeigu paveldėtojas yra kitos šalies pilietis (pateikus atitinkamus dokumentus); jeigu asmuo įstatymų nustatyta tvarka gavo leidimą išvykti nuolat gyventi į kitą valstybę (pateikus atitinkamus dokumentus); bei šiuolaikines kultūros ir meno vertybes – ne senesnes kaip 40 metų, už sumą, ne didesnę kaip 250 JAV dolerių (išvežti daugiau negu nustatyta suma buvo draudžiama) ir autoriams savo kūriniais - be vertė apribojimo. Tuo pačiu buvo nustatyta, kad už išvežamas (išsiunčiamas) senesnes negu 40 metų kultūros ir meno vertybes imamas dvigubas jų vertės muitas. Šiuo nutarimu patvirtintame Daiktų (prekių), kurių išvežimas iš Lietuvos Respublikos visiems ūkio subjektams ir fiziniams asmenims be atskirų leidimų yra draudžiamas, sąrašė buvo nurodyta, kad kultūros ir meno vertybės (įskaitant gintaro žaliavą ir pagamintą iki 1950 metų automototechniką bei jos dalis) gali būti išvežamos tik turint Kultūros paveldo inspekcijos leidimą, ir Daiktų (prekių), kurių išsiuntimas pašto siuntomis iš Lietuvos Respublikos be atskirų leidimų yra draudžiamas, sąrašė nurodyta, kad kultūros ir meno vertybės (įskaitant gintaro žaliavą) gali būti siunčiamos tik turint Kultūros paveldo inspekcijos leidimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1993 m. spalio 20 d. nutarimu Nr. 794⁵³ panaikino finansines ribas ir muitas išvežamoms (išsiunčiamoms) iš Lietuvos Respublikos šiuolaikinėms kultūros ir meno vertybėms, ne senesnes kaip 40 metų, palikdama senesnėms negu 40 metų išvežamoms (išsiunčiamoms) kultūros ir meno vertybėms 200 procentų muitą nuo jų vertės.

1995 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 716 “Dėl muito režimo keleiviams nustatymo”⁵⁴ pripažino netekusiais galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 9 d. nutarimą Nr. 518⁵⁵, naikindama muitas už kultūros ir meno vertybes, neišskiriant ir antikvarinių daiktų. Šiuo nutarimu⁵⁶ buvo nurodyta, kad keleiviai išveždami daiktus (prekes), kuriuos išvežti be leidimų yra draudžiama, turi muitinei pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos atitinkamos valstybinės institucijos leidimą. Tuo pačiu, turime pastebėti, kad per aptartą laikotarpį (t.y. nuo 1991 iki 1995 metų) muitai už kultūros ir meno vertybes, neišskiriant ir antikvarinių objektų,

⁵¹ Dėl muito režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. liepos 9 d., Nr. 518. (Žin., 1993, Nr. 28 – 661).

⁵² Dėl muito režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. rugpjūčio 11 d., Nr. 613. (Žin., 1992, Nr. 28 – 833.; 1993, Nr. 1 – 22, Nr. 2 – 47, Nr. 10 – 258).

⁵³ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 9 d. nutarimo Nr. 518 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. spalio 20 d., Nr. 794. (Žin., 1993, Nr. 56 – 1105).

⁵⁴ Dėl muito režimo keleiviams nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1995 m. gegužės 19 d., Nr. 716. (Žin., 1995, Nr. 44 – 1083).

⁵⁵ Dėl muito režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. liepos 9 d., Nr. 518. (Žin., 1993, Nr. 28 – 661, Nr. 33 – 759, Nr. 56 – 1105, Nr. 43 - 797).

⁵⁶ Dėl muito režimo keleiviams nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1995 m. gegužės 19 d., Nr. 716. (Žin., 1995, Nr. 44 – 1083).

buvo taikomi tik fiziniams asmenims. Juridiniai asmenys veždami kultūros ir meno vertybes bei antikvarinius daiktus turėjo turėti tik Kultūros paveldo inspekcijos leidimą išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos.

Kultūros paveldo inspekcija ir Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerijos, kuris vadovavosi Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos priimtu 1977 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymu⁵⁷, veikusiu iki 1995 m. vasario 1 d., dažnai dubliavo funkcijas, todėl kilo šių institucijų priešprieša.

Paveldosaugos sistemos reorganizavimas. 1994 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą⁵⁸ bei 1995 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Seimui priėmus įstatymą Nr. I–761 “Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo”⁵⁹ buvo reorganizuota paminklosaugos valstybinio valdymo sistema. Kultūros paveldo inspekcija ir Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerijos, nuo 1995 m. vasario 1 d., buvo reorganizuoti į naują Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamentą (toliau - Kultūros vertybių apsaugos departamentas), savo struktūroje turinčiu dešimt teritorinių padalinių ir pavaldų Kultūros paveldo centrą, atliekantį kultūros vertybių apskaitą ir inventorizaciją. Šio įsakymo⁶⁰ 8 straipsnio 2 dalimi nurodoma, kad kol bus priimtas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Kultūros vertybių apsaugos departamentas išduoda leidimus išvežti kultūros vertybes į užsienį. Reorganizacijos pasekoje, įsteigiamas, kaip atskiras padalinys, Kultūros vertybių apsaugos departamento Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius su poskyriumi prie Kultūros vertybių apsaugos departamento Klaipėdos apygardos.

1996 m. sausio 23 d. Lietuvos Respublikos Seimas priima Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą⁶¹, kurio 2 straipsniu nustatomos šios sąvokos:

- kilnojamosios kultūros vertybės – prieš 50 metų ir anksčiau sukurti pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo,

⁵⁷ Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas: Lietuvos TSR Aukščiausiosios Taryba, 1977 m. gruodžio 22 d., Nr. IX – 2199. (Žin., 1977, Nr. 36 – 470; 1984, Nr. 24 – 275; 1990, Nr. 23 – 563).

⁵⁸ Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I – 733. (Žin., 1995, Nr. 3 – 37).

⁵⁹ Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I – 761. (Žin., 1995, Nr. 9 – 184).

⁶⁰ Ten pat.

kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius; kilnojamąją kultūros vertybę gali būti ir vėliau nei prieš 50 metų sukurtas kūrinys, turintis didelę kultūrinę vertę;

- antikvariniai daiktai - visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų išliekamoji kultūrinė vertė.

Šio įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 9 punktu Kultūros vertybių apsaugos departamentui pavesta išduoti leidimus išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį. Jiems išvežti pagal Vyriausybės patvirtintą sąrašą, šio įstatymo⁶² 24 straipsnio 2 dalį, kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų kultūrinei vertei nustatyti ir įkainoti Kultūros ministras turi sudaryti kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybą. Išvežant kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį, sprendimas dėl leidimo išdavimo turi būti priimtas per 15 parų nuo kliento kreipimosi dienos. Kultūros ministras turi teisę pratęsti šį terminą iki 30 parų.

Priėmus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą⁶³, valstybė prarado galimybę savarankiškai įrašyti norimas išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į Kilnojamųjų kultūros registrą, kai ekspertai ar ekspertų taryba nustato, kad jie yra kilnojamosios kultūros vertybės. 1990 m. liepos 30 d. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinojo įstatymo⁶⁴ 8 straipsnio 2 dalimi Kultūros paveldo inspekcijai buvo pavesta įtraukti į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą trejiems metams naujus objektus, sudarant laikiną išipareigojimą saugoti istorijos ir kultūros paminklų.

Reorganizavus Kultūros paveldo inspekciją, pagal 1995 m. sausio 24 d. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymo Nr. I-761⁶⁵ 9 straipsnį Kultūros vertybių apsaugos departamentas buvo įpareigotas į Lietuvos Respublikos respublikinės ir vietinės reikšmės paminklų sąrašus, Naujai išaiškinamų istorijos ir kultūros paminklų sąrašą įrašyti bei į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą įtraukti kultūros vertybes, kol bus nuspręsta dėl jų įrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą bei saugoti kaip nekilnojamosias kultūros vertybes. Priimtame Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo⁶⁶ 24 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad jeigu ekspertų taryba nustato, kad norimas išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos daiktas yra meno vertybė arba antikvarinis daiktas, kurio nebuvimas Lietuvoje nuskurdintų Lietuvos kultūros paveldą, leidimas išvežti šį priskirtiną kilnojamosioms

⁶¹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

⁶² Ten pat.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

⁶⁵ Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I – 761. (Žin., 1995, Nr. 9 – 184).

⁶⁶ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

kultūros vertybėms objektą neduodamas. Šiuo atveju, meno vertybė arba antikvarinis daiktas, savininkui sutikus, gali būti įrašomas į Kultūros vertybių registrą arba valstybės išperkamas. Taigi, šio įstatymo pasekoje, valstybė prarado galimybę savarankiškai, be savininko sutikimo, įtraukti į kilnojamųjų kultūros vertybių registrą norimas išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos meno vertybes ir antikvarinius daiktus, priskirtinus kilnojamosioms kultūros vertybėms, tuo metu esančioms valstybės teisinio reguliavimo sferoje.

Kultūros vertybių apsaugos departamento vadovybei apsižiūrėjus, kad 1995 m. gegužės 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 716⁶⁷ buvo panaikintas muitas išvežamoms (išsiunčiamoms) iš Lietuvos Respublikos antikvarinėms vertybėms, buvo inicijuotas 1996 m. birželio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 747 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimo Nr. 1123 “Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo” papildymo”⁶⁸, kuriuo buvo numatytas žyminis mokestis už senesnes kaip 50 metų kilnojamasias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus juridiniams ir fiziniams asmenims. Šio nutarimo 37.1 punktu buvo nustatyta, kad už leidimo išvežti (išsiųsti) senesnę kaip 50 metų kilnojamąją kultūros vertybę ar antikvarinį daiktą išdavimą imamas 20 procentų jų vertės, ir 37.2 punktu, kad už leidimo išvežti (išsiųsti) senesnius kaip 50 metų numizmatikos, filatelijos, bonistikos ir faleristikos objektus išdavimą – 10 procentų jų vertės. Vadovaujantis 1994 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1123 “Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo”⁶⁹, Kultūros vertybių apsaugos departamentas išduodamas leidimą išvežti (išsiųsti) kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos, prieš jam išduodant turėjo gauti patvirtinantį dokumentą (kvitą), kad juridinis ar fizinis asmuo yra susimokėjęs žyminį mokestį už norimus išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos senesnius kaip 50 metų objektus.

1996 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 750 “Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvą ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos”⁷⁰, vadovaujantis Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 24 straipsniu, patvirtina Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarką ir Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš

⁶⁷ Dėl muito režimo keleiviams nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1995 m. gegužės 19 d., Nr. 716. (Žin., 1995, Nr. 44 – 1083).

⁶⁸ Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo” papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. birželio 24 d., Nr. 747. (Žin., 1996, Nr. 61 – 1447).

⁶⁹ Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1994 m. lapkričio 11 d., Nr. 1123. (Žin., 1994, Nr. 89 – 1732).

Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros ministerijos kultūros vertybių apsaugos departamento leidimą sąrašą, kuriame pateikiamos vertybės ir jų kodai pagal Europos Ekonominės Bendrijos kombinuotąją prekių nomenklatūrą.

Lietuvos Respublikos Seimui 2000 m. birželio 13 d. priėmus Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymą⁷¹, nuo 2001 m. sausio 1 d., neteko galios Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymas⁷². Buvo galutinai panaikinti nuo 1991 m. su pertraukomis veikiantys įvairūs maito ir žyminio mokesčio mokesčiai už išvežamas iš Lietuvos Respublikos šiuolaikines meno vertybes ir antikvarinius daiktus (žr. Lentelė 1). Šio įsakymo pagrindu 2000 m. gruodžio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1458 “Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo”⁷³ buvo patvirtintas Valstybės rinkliavos objektų sąrašas ir šios rinkliavos dydžiai, sąrašas, kuriame 4.316 punktu buvo nustatyta, kad už leidimą išvežti (išsiųsti) kilnojamąsias vertybes ir antikvarinius daiktus, o tai yra nepriklausomai nuo jų kiekio ir vertės, imama 7 litų valstybinė rinkliava. 2002 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1473⁷⁴ buvo punkto “4.316” numeris⁷⁵ pakeistas į “4.308.” ir 4.377 punktu naujai nustatyta, kad už styginio muzikos instrumento arba stryko paso išdavimą imama 4 litų valstybinė rinkliava.

2001 m. balandžio 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 370 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 25 d. nutarimo Nr. 750 “Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvą ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos” dalinio pakeitimo”⁷⁶, vadovaujantis Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo⁷⁷ 24 straipsniu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr.

⁷⁰ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvą ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. birželio 25 d., Nr. 750. (Žin. 1996, Nr. 61 – 1450).

⁷¹ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. birželio 13 d., Nr. VIII-1725. (Žin. 2000, Nr. 52 – 1484).

⁷² Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. liepos 8 d., Nr. I – 508. (Žin. 1994, Nr. 51 – 950, 1996, Nr. 61 – 1447).

⁷³ Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 15 d., Nr. 1458. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3463).

⁷⁴ Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2002 m. rugsėjo 19 d., Nr. 1473. (Žin. 2002, Nr. 93 – 3987).

⁷⁵ Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 15 d., Nr. 1458. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3463).

⁷⁶ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvą ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos” dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. balandžio 4 d., Nr. 370. (Žin. 2001, Nr. 31 – 1028).

**Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyti mokesčiai (muitas, žyminis mokestis)
fiziniais asmenimis už išvežamas (išsiunčiamas) kultūros vertybes
iš Lietuvos Respublikos 1990 – 2000 metais**

Lentelė 1

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas		Mokestis už kultūros vertybių išvežimą (išsiuntimą) iš Lietuvos Respublikos	
Data	Nr.		
1990-09-25	290	be maito	
1991-04-10	126	be maito	
1991-04-30	164	vežant virš 200 rb. imamas 200 % maitas	
1991-09-16	384	be maito	
1991-12-23	586	be maito	
1992-01-16	28	vežant virš 1000 rb. imamas 500 % maitas	
1992-05-12	341	vežant virš 2 MGL imamas 1000 % maitas	
1992-06-12	455	senesniems kaip 30 metų	ne senesniems kaip 30 metų
		vežant virš 2 MGL imamas 1000 % maitas	ne daugiau kaip 10 kūrinų, virš šios normos imamas 100 % maitas
1992-08-11	613	200 % maitas	be maito
1992-12-29	981	senesniems kaip 40 metų	ne senesniems kaip 40 metų
		200 % maitas	vežant virš 10 MGL imamas 30 % maitas (autoriams be vertės apribojimo)
1993-03-17	173	200 % maitas	vežant virš 25 MGL imamas maito tarifas + 10 % vertės (autoriams be vertės apribojimo)
1993-07-09	518	200 % maitas	be maito leidžiama išvežti iki 250 JAV dolerių (autoriams be vertės apribojimo)
1993-10-20	794	200 % maitas	be maito
1995-05-19	716	be maito	be maito
1996-06-24 (galiojo iki 2000-12—31)	747	senesniems kaip 50 metų	ne senesniems kaip 50 metų
		antikvariniams daiktams – 20 % žyminis mokestis*; numizmatikai, filatelijai, bonistikai ir faleristikai – 10 % žyminis mokestis*.	be maito

*- žyminis mokestis taikomas fiziniams ir juridiniams asmenims.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352; 2000, Nr. 87 - 2655).

1448 “Dėl religinių rankraščių tekstų (torų), perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms tvarkos patvirtinimo”⁷⁸ iš dalies pakeitė 3 punktą ir jį papildė 3¹ punktu, kad į Kultūros vertybių registrą įrašyti arba valstybiniame muziejuje ar bibliotekoje saugomi ypatingi rankraštiniai religiniai tekstai (toros), perrašinti išimtinai apeigų paskirčiai ir tapatinami su apeiga (toliau vadinama – religiniai tekstai (toros), Lietuvos Respublikos Vyriausybei priėmus atitinkamą nutarimą dėl šių religinių tekstų (torų) perdavimo užsienio žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms, gali būti negražinamai išvežami iš Lietuvos Respublikos apeigų tikslams. Tuo pačiu papildė 5 punkto antrąją pastraipą, kad leidimą negražinamai išvežti iš Lietuvos Respublikos religinius tekstus (toras) Kultūros vertybių apsaugos departamentas išduoda per 3 paras nuo kreipimosi dienos Lietuvos Respublikos Vyriausybei priėmus nutarimą dėl jų perdavimo konkrečioms pareiškėjams, bei priėmė 6.4 punkto naują redakciją, kur pažymima, kad išvežant religinius tekstus (toras) turi būti pateikta Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintoje Religinių rankraščių tekstų (torų) perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai perdavimo žydų religinėms bendrijoms tvarkoje perdavimo – priėmimo akto kopija lietuvių kalba. Šio teisės akto pataisa buvo priimta, kad būtų galima įgyvendinti Lietuvos vyriausybės ir užsienio žydų susitarimą dėl Lietuvoje išsaugotų torų perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms, įteisinta Lietuvos Respublikos įstatymu dėl religinių rankraščių tekstų (torų), perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms⁷⁹.

Lietuvos narystė Europos Sąjungoje. 2002 m. birželio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 1 d. nutarimu Nr. 1186 “Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo”⁸⁰ nustatytai tvarkai, Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Muitinės departamento prie Finansų ministerijos direktoriaus 2001 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. 326/633⁸¹ bei Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus 2002 m. kovo 18 d. įsakymu Nr. 050⁸², buvo pakeista ir pradėta naudoti nauja kultūros vertybių išvežimo leidimo blanko forma bei styginio muzikos instrumento ir stryko pasų formos. Kultūros vertybių

⁷⁸ Dėl religinių rankraščių tekstų (torų), perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 14 d., Nr. 370. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3458).

⁷⁹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl religinių rankraščių tekstų (torų), perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms: Lietuvos Respublikos Seimas, 2000 m. spalio 3 d., Nr. VIII-1971. (Žin., 2000, Nr. 87 – 2656).

⁸⁰ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. spalio 1 d., Nr. 1186. (Žin. 2001, Nr. 84 – 2944).

⁸¹ Dėl kultūros vertybių išvežimo leidimo formos, kultūros vertybių išvežimo leidimo spausdinimo reikalavimų ir kultūros vertybių išvežimo leidimo pildymo ir įforminimo bei kultūros vertybių išvežimo kontrolės pagal leidimus tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymas, 2001 m. spalio 15 d., Nr. 326/633. (Žin. 2001, Nr. 89 0- 3143).

⁸² Dėl styginių muzikos instrumento ir stryko pasų formų, jų spausdinimo reikalavimų, pasų pildymo, įforminimo ir styginių muzikos instrumentų laikinojo išvežimo kontrolės pagal pasus tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros

išvežimo leidimo blanko forma atitinkanti visus Europos Sąjungos reglamento, išdėstančio nuostatas dėl Tarybos reglamento (EEC) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros išvežimo įgyvendinimo (EEC) Nr. 752/93 reikalavimus. Naujieji kultūros vertybių išvežimo leidimo blankai buvo atspausdinti ant popieriaus turinčio vandens ženklus. Tuo pačiu buvo naujai patvirtintas Kultūros vertybių, kurias išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimą, sąrašas. Ruošiantis stoti į Europos Sąjungą ir derinant nacionalinius teisės aktus su Europos Sąjungos atitinkamais reglamentais, nuo 2002 m. birželio 1 d., išvežimo leidimas tapo nereikalingas išvežant gintaro dirbinius, pusfabrikačius ir žaliavą, šiuolaikinius vaizduojamojo meno ir taikomosios dailės kūrinius. Buvo panaikinta teisė išduoti leidimus išvežti iš Lietuvos Respublikos šiuolaikiniams vaizduojamojo meno ir taikomosios dailės kūriniams dailės galerijoms ir salonams.

2004 m. gegužės 1 d., Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą, buvo pradėti tiesiogiai taikyti šie Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 1992 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo;
2. 1993 m. kovo 30 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 752/93, išdėstančias nuostatas Tarybos reglamente (EEB) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo įgyvendinimo;
3. 2004 m. balandžio 7 d. komisijos reglamentas (EB) Nr. 656/2004 iš dalies pakeičiantis komisijos reglamentą (EEB) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo įgyvendinimo nuostatas.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos kilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymo⁸³ 24 straipsnio nuostatas bei apsaugant Lietuvos nacionalinį kultūrinį palikimą Lietuvai tapus Europos Sąjungos valstybe nare ir pradėjus taikyti aukščiau minėtus reglamentus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. lapkričio 9 d. priėmė nutarimą Nr. 1424 “Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo”⁸⁴. Šiuo nutarimu patvirtinamos Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklės ir Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuo išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimą, sąrašas. Nutarime numatyta, kad išvežant kilnojamąsias kultūros

ministerijos kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2002 m. kovo 18 d., Nr. 050. (Žin. 2002, Nr. 32 – 1246).

⁸³ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 – 352).

⁸⁴ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1424. (Žin., 2004, Nr. 165 – 6031).

vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento leidimą, kuris gali būti trijų tipų:

1. Europos Bendrija. Kilnojamosios kultūros vertybės. – šis leidimas išduodamas norint negražinamai arba laikinai išvežti kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, kuriems taikomos Europos Bendrijos finansinės ribos, iš Lietuvos Respublikos (Europos bendrijos teritorijos) reikia leidimo pagal 1992 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 3911/92, kurio forma nurodyta 1993 m. kovo 30 d. komisijos reglamente (EEB) Nr. 752/93;
2. Leidimas išvežti kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos (Europos Bendrijos teritorijos) – šis leidimas išduodamas norint negražinamai arba laikinai išvežti iš Lietuvos Respublikos į kitas Europos Sąjungos valstybes nares kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, kurių finansinės ribos yra mažesnės, negu numatyta Europos Bendrijos reglamente, ir yra išvardytos kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų sąrašė, kurio formą ir kitus reikalavimus nustato Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos;
3. Leidimas išvežti kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos į kitas Europos Sąjungos valstybes – šis leidimas išduodamas norint negražinamai arba laikinai išvežti iš Lietuvos Respublikos (Europos bendrijos teritorijos) kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, išvardytus kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų sąrašė, kurio formą ir kitus reikalavimus nustato Kultūros ministerija.

Suderinus nacionalinius teisės aktus, susijusius su kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų eksportu, su Europos Sąjungos atitinkamais reglamentais, išvežimo leidimas tapo nereikalingas šiems taikomosios dailės antikvariniams daiktams - ginklams ir amunicijai, muzikos instrumentams, laikrodžiams, baldams, įvairių metalų, stiklo, medienos, keramikos dirbiniams, namų apyvokos reikmenims ir knygoms, ne senesniems kaip 100 metų. Laikiniai išvežant muzikos instrumentus iš Lietuvos, neišskiriant styginių muzikos instrumentų ir strykų, nepriklausomai nuo jų amžiaus, išvežimo leidimai tapo nereikalingi, bei, tuo pačiu, nereikalingi styginių instrumentų ir strykų pasai.

2004 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1425 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 “Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo”⁸⁵ pakeičiamas 2000 m. gruodžio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1458⁸⁶. Šio

⁸⁵ Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1425. (Žin. 2004, Nr. 165 - 6032).

⁸⁶ Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 15 d., Nr. 1458. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3463, 2002, Nr. 93 – 3987; 2004, Nr. 107 - 3989).

nutarimo 4.377¹ punktu nustatyta, kad norint išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos antikvarinius daiktus ar kilnojamąsias kultūros vertybes, priklausomai nuo jų kiekio ir ar jie yra įkainoti ar ne, už leidimą išvežti kultūros vertybės išdavimą imama valstybės rinkliava.

2005 m. sausio 24 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymu Nr. P-10 “Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus 2002-06-28 įsakymo Nr. 50-P pakeitimo”⁸⁷ 1 punktu nuo 2005 m. sausio 24 d., naikinant etatą, panaikinamas Išvežamų į užsienį kultūros vertybių apsaugos skyriaus poskyris prie Klaipėdos apygardos kultūros vertybių apsaugos departamento. Šio poskyrio panaikinimas buvo susietas su skyriaus darbo apimtį sumažėjimu Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą.

Vadovaujantis 2004 m. rugsėjo 28 d. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymu⁸⁸ nuo 2005 m. balandžio 20 d. pakeičiamas Kultūros vertybių apsaugos departamento pavadinimas į Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos.

2005 m. balandžio 1d. Lietuvos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-116⁸⁹ patvirtinami Kultūros paveldo departamento nuostatai, kurie įsigaliojo nuo 2005 m. balandžio 20 d.

Pereinant iš valstybinės - į privačios nuosavybės sistemą dar kurį laiką rinkos santykiai, dėl didelės infliacijos, apsaugant vidaus rinką, buvo reguliuojami Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais. Šiais nutarimais, reguliuojančiais kultūros vertybių išvežimą iš Lietuvos, per pirmuosius penkis Nepriklausomybės metus, fiziniams asmenims, tai buvo nustatomi muitai, tai dėl nesuprantamų priežasčių panaikinami. Tuo tarpu juridiniams asmenims nebuvo nustatomi jokie muitai. Šių teisės aktų kaita Skyriaus darbui poveikio neturėjo. 1996 m. buvo įvestas žyminis mokestis už kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus išvežamus iš Lietuvos, senesnius negu 50 metų, fiziniams ir juridiniams asmenims. Už šio mokesčio sumokėjimą ir kontrolę buvo atsakingas Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius. Lietuvai ruošiantis įstoti į Europos Sąjungą, 2001 m. buvo panaikinti mokesčiai už išvežamas į užsienį kultūros vertybes. Tuo buvo panaikintas valstybės meno rinkos reguliavimas. Tuo pačiu, pažymėtina, kad priėmus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą⁹⁰, valstybė prarado galimybę savarankiškai įrašyti norimas išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į Kilnojamųjų kultūros registrą, esančias valstybės teisinio reguliavimo sferoje, kai ekspertai ar ekspertų taryba nustato, kad jie yra kilnojamosios kultūros vertybės.

⁸⁷ Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus 2002-06-28 įsakymo Nr. 50-P pakeitimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. sausio 24 d., Nr. P-10. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2004 rugsėjo 28 d., Nr. IX-2452. (Žin. 2004, Nr. 153 – 5571).

⁸⁹ Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2005 m. balandžio 1 d., Nr. IV-116. (Žin. 45 – 1474).

⁹⁰ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

I.2. Ekspertų institucija Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikloje

Sėkmingam Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus darbui didelę reikšmę turi ekspertų institucija. Ekspertas atlieka ekspertizę, kuriai pagal objekto rūšį reikalinga specialių žinių, tyrimo įgūdžių, mokėjimo priimti sprendimus ir įkainoti. Viena iš pagrindinių ekspertizės dalių yra atribucija, kurios metu nustatomas objekto (paveikslo, skulptūros, taikomosios dailės, muzikos instrumento ir kt.) autentiškumas, autorystė. Nustatomas konkretaus objekto autorius, mokykla, dirbtuvės, sukūrimo vieta ir laikas. Tuo tikslu ekspertas analizuoja objektų signatūrą, monogramą, ikonografinius šaltinius, stilistiką. Ekspertas apsprendžia, ar objektas yra originalus meno kūrinys, ar replika, ar kopija, ar padirbinys, ar klastotė. Tam ekspertas turi turėti specialių žinių ne tik apie objektus, bet ir apie jų technines ypatybes, kompozicines detales. Reikalui esant, ekspertas gali prašyti atlikti fizinius ir cheminius tyrimus, papildomų kitų specialistų išvadų. Ekspertas kaupia specialią literatūrą, žino muziejų, bibliotekų rinkinius, yra susipažinęs su kilnojamosiomis kultūros vertybėmis įrašytomis į Kultūros vertybių registrą, seka rinkos svyravimus. Šios visos specialiosios eksperto žinios leidžia išaiškinti objekto pateikto ekspertizei meninę ir kultūrinę vertę, istorinę–memorialinę reikšmę Lietuvai bei jį įkainoti.

1992 m. liepos mėnesį prie Kultūros paveldo inspekcijos Išvežamų meno vertybių kontrolės skyriaus pradėjo formuotis ekspertų grupė, į kurią buvo kviečiami specialistai iš muziejų, mokslo įstaigų, bibliotekų atributuoti ir įkainoti šiuolaikinę tapybą, grafiką ir skulptūrą, senąją tapybą ir skulptūrą, lietuvių liaudies skulptūrą, muzikos instrumentus, mokslo ir technikos prietaisus, metalo ir sidabro dirbinius, senąsias knygas ir periodiką, numizmatiką, bonistiką ir faleristiką bei kitus objektus. Su ekspertais buvo sudaromas terminuota darbo sutartis, kurioje atitinkamos srities ekspertas įsipareigodavo atlikti ekspertizę pagal savo kvalifikaciją. Jeigu vienam ir tam pačiam objektui buvo reikalingi skirtingų sričių ekspertai, pvz. židininis laikrodis su skulptūrine grupe, - buvo kviečiami atitinkamos srities specialistai. Iškilus reikalui, kai kultūros objektas būdavo sudėtingesnis, ekspertui pageidaujant, buvo kviečiami papildomai kiti ekspertai ar specialistai, sudarant su jais terminuotą darbo sutartį. Išimtiniais atvejais, kai objektui atributuoti papildomai reikėdavo fizinių ar cheminių tyrimų, buvo kreipiamasi į Prano Gudyno muziejinių vertybių restauravimo centrą atlikti kultūros objekto fizinius ir cheminius tyrimus.

1992 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 927⁹¹ Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvą nuostatų 22 punktu patvirtinta, kad kultūros vertybių ekspertizė vykdoma Kultūros paveldo inspekcijos nustatyta tvarka. Tuo vadovaujantis buvo patvirtinta Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainių paskaičiavimo

⁹¹ Dėl Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvą nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gruodžio 7 d., Nr. 927. (Žin., 1993, Nr. 1 – 8).

metodika bei Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainiai, kurie buvo paskaičiuojami remiantis 1 MGL (minimalus gyvenimo lygis), kuris patvirtinamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu.

1995 m. vasario 1 d. reorganizavus Kultūros paveldo inspekciją, remiantis 1995 m. sausio 2 d. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymu Nr. I-761⁹² buvo peržiūrėta ekspertų apmokėjimo tvarka. 1995 m. vasario 24 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento Nr. 15 “Dėl kultūros kilnojamųjų vertybių skyriaus apmokėjimo už darbą”⁹³, buvo nustatyta, kad Kultūros kilnojamųjų vertybių skyriaus ekspertams už vieną darbo valandą mokėti 10 procentų minimalios mėnesinės algos. Tuo metu buvo patvirtinta Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų paskaičiavimo metodika ir Kultūros kilnojamųjų vertybių įkainiai, kurie buvo paskaičiuojami remiantis 1 MMA (minimali mėnesinė alga), patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu. Šioje Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų paskaičiavimo metodikoje buvo nustatyta, kad

- Leidimo išdavimas valstybiniais muziejams išvežti kultūros vertybes, įvertintas ekspertų, - be mokesčio;
- Leidimo išdavimas ekspertų nevertinamoms kultūros vertybėms (vaikų piešiniai, rankdarbiai ir kt.) - be mokesčio;
- Leidimo išdavimas išvežti šiuolaikines kultūros vertybes, klientui pateikus čekį (sąskaitą) arba autorinį įvertinimą – 2 procentai MMA;
- Kultūros vertybių ekspertizė ir leidimo išdavimas – pagal Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainius;
- Pakartotinas leidimo išdavimas – 2 procentai MMA.

Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainiai buvo nustatomi pagal Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainius, kur

1. mokestis už vizualinę ekspertizę buvo nustatomas pagal išvežamos kultūros vertybės įkainavimą - pagal 1 lentelę (žr. Priedas 3),
2. mokestis už tiražuojamas kultūros vertybes (svenyrinius paveikslėlius, keramikos dirbinius, gintaro dirbinius, pusfabrikačius bei žaliavą), vežant daugiau negu 1 vnt. (1 kg) buvo nustatomas pagal tiražuojamos kultūros vertybės įkainavimą ir jų kiekį – pagal 2 lentelę (žr. Priedas 3),
3. mokestis už kultūros vertybes, vežamas į parodas, konkursus, parodas – pardavimus, buvo nustatomas pagal kilnojamųjų vertybių sąrašinį įkainavimą ir sąrašinį vienetų skaičių pagal 3 lentelę (žr. Priedas 3).

⁹² Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I – 761. (Žin., 1995, Nr. 9 – 184).

⁹³ Dėl kultūros kilnojamųjų vertybių skyriaus apmokėjimo už darbą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 1995 m. vasario 24 d., Nr. 15. – Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 2).

Tuo pačiu būdu buvo nustatytas mokestis už styginio muzikos instrumento paso parengimą – 8 procentai MMA ir stryko paso parengimą – 4 procentai MMA. Buvo nustatyti išvežamų su grįžimu instrumentų, tautinių rūbų ir kito inventoriaus sąrašų įkainiai:

- didelės sudėties kolektyvams – 20 procentų MMA;
- mažos sudėties kolektyvams – 8 procentai MMA;
- privatiems asmenims – 4 procentai MMA.

Remiantis šia metodika, keičiantis MMA, patvirtintai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, buvo perskaičiuojami Skyriaus paslaugų įkainiai (pvz. 1995 m. liepos 3 d. Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų įkainiai⁹⁴).

1996 m. sausio 23 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintame Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo⁹⁵ 24 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų kultūrinei vertei nustatyti ir juos įkainuoti Kultūros ministras sudaro Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybą. To paties įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatyta, kad Kultūros ministerija tvirtina Kultūros vertybių išvežimo tarybą. Nesant įteisintai ekspertų institucijai, nesant sudarytai ekspertų atestacinei komisijai, nesutardami kokiu principu turi būti sudaryta kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų taryba ir kas turi tvirtinti jos nuostatus, nes tai nėra numatyta įstatymu⁹⁶, Išvežimų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriuje išliko ankstyvesnė tvarka, pagal kurią ekspertai buvo kviečiami atlikti kultūros vertybių, antikvarinių daiktų ekspertizę, surašant įvertinimo protokolą. Įvertinimo protokole, atitinkamai pagal kultūros vertybės rūšį, buvo nurodoma objekto pavadinimas, autorius (mokykla), sukūrimo laikas (metai), medžiaga, technika, matmenys, reikalui esant svoris bei kiti duomenys, objekto būklė, eksperto išvados ar kultūros vertybę galima išvežti iš Lietuvos bei jos įkainojimas.

1996 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 750⁹⁷ patvirtintoje Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvos Respubliką ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos 22 punkte nurodoma, kad kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertizė atliekama ir kitos paslaugos, susijusios su kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimu, teikiamos Kultūros vertybių apsaugos departamento nustatyta tvarka.

Nuo 2001 m. sausio 1 d., įsigalėjus Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymui⁹⁸, pagal 2000 m. gruodžio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1458⁹⁹ 4.308 punktą už leidimą išvežti

⁹⁴ 1995 m. liepos 3 d. patvirtinti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų įkainiai. - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 3).

⁹⁵ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvos Respubliką ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. birželio 25 d., Nr. 750. (Žin. 1996, Nr. 61 – 1450).

⁹⁸ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. birželio 13 d., Nr. VIII-1725. (Žin. 2000, Nr. 52 – 1484).

(išsiųsti) kilnojamasias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus buvo nustatytas 7 litų rinkliavos mokestis. Atsiradus šiam mokesčiui, Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų paskaičiavimo metodikoje buvo padaryti pakeitimai – paliekant tik Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainių paskaičiavimo metodiką.

2001 m. gegužės 22 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktorius patvirtino “Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus įkainiai taikomi vertinant gintaro žaliavą, gintaro pusfabrikačius, gintaro dirbinius ir inkluzinį gintarą”¹⁰⁰ vertinimo kriterijus. Tai buvo, dar nuo Kultūros paveldo inspekcijos laikų, gintaro žaliavos ir dirbinių eksperto prof. Felikso Daukanto pradėto darbo tęsinys klasifikuojant gintarą pagal spalvą¹⁰¹, klasifikuojant gintaro dirbinius pagal formą¹⁰² bei nustatant gintaro dirbinių aprašymo formą¹⁰³.

2001 m. spalio 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr.1186¹⁰⁴, kuris įsigaliojo 2002 m. birželio 1 d., Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos 7 punkte vėl užsimenama apie ekspertų tarybą bei 13 punktu nurodoma, kad už leidimų išdavimą imama valstybės rinkliava, kurios dydį ir mokėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarime liko įstatymiškai neaptarta kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertizės ir kitų paslaugų, susijusių su kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimu, apmokėjimo tvarka. Nuo 2002 m. birželio 1 d. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius supaprastino Išvežamų kultūros vertybių ekspertizės įkainių paskaičiavimo metodiką, kadangi, remiantis šiuo nutarimu, tapo nereikalingi leidimai išvežant gintaro dirbinius, pusfabrikačius ir žaliavą, šiuolaikinius vaizduojamojo meno ir taikomosios dailės kūrinius.

2003 m. birželio 13 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymu Nr. I-193 “Dėl kultūros vertybių apsaugos departamento išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus atliktų kilnojamųjų kultūros vertybių, antikvarinių daiktų bei meno kūrinių ekspertizių įkainių ir jų taikymo metodikos bei teikiamų paslaugų įkainių patvirtinimo”¹⁰⁵ buvo patvirtinta kilnojamųjų kultūros vertybių, antikvarinių daiktų bei meno kūrinių ekspertizės įkainių taikymo metodika ir pagal

⁹⁹ Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 15 d., Nr. 1458. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3463; 2002, 93 - 3987).

¹⁰⁰ 2002 m. gegužės 22 d. patvirtinti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus įkainiai taikomi vertinant gintaro žaliavą, gintaro pusfabrikačius, gintaro dirbinius ir inkluzinį gintarą. - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 4).

¹⁰¹ Daukantas, F. Gintaro dirbinių klasifikacija pagal spalvas (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 5).

¹⁰² Daukantas, F. Gintaro dirbinių klasifikacija pagal formas (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 6).

¹⁰³ Daukantas, F. Gintaro dirbinių aprašymo pavyzdžiai (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 7).

¹⁰⁴ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. spalio 1 d., Nr. 1186. (Žin. 2001, Nr. 84 – 2944).

¹⁰⁵ Dėl kultūros vertybių apsaugos departamento išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus atliktų kilnojamųjų kultūros vertybių, antikvarinių daiktų bei meno kūrinių ekspertizių įkainių ir jų taikymo metodikos bei teikiamų paslaugų įkainių patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. birželio 13 d., Nr. I-193. (Žin. 2003, Nr. 47 – 433).

šià metodikà paskaičiuoti ekspertizės įkainiai. Ši metodika ir pagal ją paskaičiuoti įkainiai buvo taikomi išvežamų (išsiunčiamų) iš Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertizei bei paveldimų antikvarinių meno kūrinių, meno kūrinių ekspertizės įkainių nustatymui pagal jų įkainojimą.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo¹⁰⁶ 9 straipsnio 1 dalies 7 punktu 2004 m. birželio 18 d. Kultūros ministro įsakymu Nr. IV-158 “Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos patvirtinimo”¹⁰⁷ buvo patvirtinta Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų taryba iš 22 asmenų.

2004 m. Kultūros vertybių apsaugos departamentas derindamas su Kultūros ministerija Lietuvos Respublikos Vyriausybės projektą “Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo” pakeitimo”, nurodė, kad už leidimą išvežti (išsiųsti) kilnojamasias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus 7 litų valstybinės rinkliavos dydžio keisti nereikia, kadangi Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus ekspertams už paslaugas apmokama iš Specialiosios programos lėšų, surinktų iš fizinių ir juridinių asmenų. Kultūros ministerijos juristams nepakankamai įsigilinus į Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymo¹⁰⁸ išaiškinime apie šio įstatymo pagrindines sąvokas, kur

- valstybės rinkliava – privaloma įmoka už valstybės ir vietos savivaldos institucijų, įstaigų, tarnybų ar organizacijų, išskyrus tesimus, teikiamas paslaugas,
- institucijų teikiamos paslaugos – juridinę galią turinčių dokumentų bei jų dublikatų išdavimas, taip pat jų perregistravimas ir kitos paslaugos;

2004 m. liepos 5 d. Kultūros ministerijos rašte Nr. S2-1672 “Dėl Vyriausybės nutarimo projekto”¹⁰⁹ 3 pastraipoje klaidingai išaiškino šio įstatymo 4 straipsnio 3 dalies nuostatas, kad institucijos neturi teisės reikalauti iš fizinių ir juridinių asmenų atlyginti už suteiktas paslaugas kitaip negu sumokėti pagal šiuo įstatymu nustatytą valstybės rinkliavą, ekspertų atliekamą darbą prilygino valstybės institucijos atliekamam darbui.

2004 m. rugsėjo 3 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos raštu Nr. ((14.12-01)-5k-0423058)-6K-0409889 ”Dėl nutarimo projekto derinimo”¹¹⁰ 2 ir 3 pastraipoje, aptariant projektą, dėl valstybės rinkliavos už Kilnojamųjų kultūros vertybių ekspertų tarybos atliekamus veiksmus, pažymėta, kad šitą tarybą nelaikytina valstybės institucija ir už jos atliekamus veiksmus negali būti

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

¹⁰⁷ Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2004 m. birželio 18 d., Nr. IV – 158. (Žin. 2004, Nr. 98 – 3669).

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2000 m. birželio 13 d., Nr. VIII – 1725. (Žin., 2000, Nr. 52 –1484; 2001, Nr. 62 - 2233).

¹⁰⁹ Dėl Vyriausybės nutarimo projekto: Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos raštas, 2004 m. liepos 5 d., Nr. S2-1672. - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 8).

¹¹⁰ Dėl nutarimo projekto derinimo: Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, 2004 m. rugsėjo 3 d., Nr. ((14.12-01)-5k-0423058)-6K-0409889. - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 9).

imama valstybės rinkliava, ir siūloma, išlaidas, susijusias su norimų išvežti kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo įvertinimu ir kultūrinės vertės nustatymu priskirti leidimo išdavimo išlaidoms ir įtraukti į valstybės rinkliavos dydį už leidimo išdavimą. Tai yra, šiuo raštu siūloma, valstybės rinkliavos dydį nustatyti už valstybės institucijos teikiamas paslaugas, išduodant juridinį dokumentą (leidimą) ir Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos atliekamus veiksmus, kas prieštarauja jų pačių pirmajai nuostatai.

2003 m. spalio 24 d. Kultūros ministro įsakymu Nr. ĮV-381¹¹¹ patvirtintu Kultūros vertybių apsaugos departamento nuostatų 18 punktu, nustatyta, kad departamentas finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Šio įsakymo¹¹² 7.18 punktu yra patvirtinta, kad departamentas turi ir kitas įstatymų ir kitų teisės aktų suteiktas teises. Viena tokių teisių, kuria vadovavosi Kultūros vertybių apsaugos departamentas, nustatydamas mokestį už išvežamų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertizę buvo 2001 m. gegužės 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 543 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo” ir jo nauja redakcija¹¹³ kurių 22 ir 23 punktais nustatyta, kad biudžetinių įstaigų pajamos, gautos atliekant jų funkcijas, nustatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, vadovaujantis įstatymais arba Lietuvos Respublikos nutarimais, įmokamos į valstybės biudžetą, bei, kad jų pajamos (išskyrus valstybės rinkliava, žyminį mokestį ir kt.) naudojamos šių įstaigų išlaidoms dengti ir kitiems įstaigos poreikiams pagal atitinkamas specialiąsias programas.

2004 m. rugpjūčio 3 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymu Nr. Į-282 “Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbo apmokėjimo”¹¹⁴, vadovaujantis Kultūros ministro 2004 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. ĮV-158¹¹⁵ bei Kultūros vertybių apsaugos departamento nuostatais¹¹⁶, 1 punktu buvo nustatyta, kad kilnojamųjų kultūros vertybių ekspertų tarybos nariams, kurie nėra valstybės tarnautojai, už vieną darbo valandą, atliekant ekspertizę, nustatomas 16 litų atlygis (pagal Kultūros vertybių apsaugos departamento skyrių vedėjų vidutinį valandinį atlyginimą). Šio įsakymo pasekoje buvo perrašomos su ekspertais terminuoto darbo sutartys, sumažinant valandinį darbo užmokestį daugiau kaip tris kartus. Vietoj ekspertų Įvertinimo protokolo, nuo 2004 m. rugpjūčio 18 d., leidimams išduoti išvežti kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos pagrindu tampa Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų

¹¹¹ Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2003 m. spalio 24 d., Nr. ĮV – 381. (Žin. 2003, Nr. 109 – 4895).

¹¹² Ten pat.

¹¹³ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. gegužės 14 d., Nr. 543. (Žin. 2001, Nr. 42 – 1455; 2004, Nr. 96 - 3531).

¹¹⁴ Dėl kilnojamųjų Kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbo apmokėjimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. rugpjūčio 3 d., Nr. Į-282. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹¹⁵ Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2004 m. birželio 18 d., Nr. ĮV – 158. (Žin. 2004, Nr. 98 – 3669).

¹¹⁶ Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2003 m. spalio 24 d., Nr. ĮV – 381. (Žin. 2003, Nr. 109 – 4895).

tarybos posėdžio protokolas su ekspertu – Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos nario Išvados (iki 2004 m. rugsėjo 24 d. dar įvardijamomis [vertinimo protokolu). Eksperto Išvados – tai iš esmės tas pats Įvertinimo protokolas, kuriame pateikiama objekto atribucija, medžiaga, technika, dydis, jo būklė ir kultūrinė vertė, išvados ar objektas leistinas išvežti iš Lietuvos bei jo įkainojimas.

2004 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1425 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 “Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šio rinkliavos dydžio ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo”¹¹⁷ 4.377¹ punktu pakeičiamas valstybės rinkliavos dydis už norimų išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų leidimų išdavimą, nustatant

- už norimus išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos antikvarinius daiktus, kurių kultūrinė vertė nenustatoma bei jie ar kilnojamosios kultūros vertybės neįkainojamos imama 15 litų dydžio valstybės rinkliava (nepriklausomai nuo objektų kiekio);
- už norimo išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos 1 antikvarinio daikto, kurio nustatoma kultūrinė vertė, bei jo ar 1 kilnojamosios kultūros vertybės įkainojimą – 36 litų dydžio valstybės rinkliava;
- už norimų išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos nuo 2 iki 5 antikvarinių daiktų, kuriems nustatoma kultūrinė vertė, bei jų ar nuo 2 iki 5 kilnojamųjų kultūros vertybių įkainojimą – 78 litų dydžio valstybės rinkliava;
- už norimų išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos nuo 6 iki 10 antikvarinių daiktų, kuriems nustatoma kultūrinė vertė, bei jų ar nuo 6 iki 10 kilnojamųjų kultūros vertybių įkainojimą – 184 litų dydžio valstybės rinkliava ir t.t..

Šio nutarimo pasekoje naikinama daugiau kaip dešimt metų veikusi antikvarinių daiktų bei meno kūrinių ekspertizės įkainių taikymo metodika ir pagal ją paskaičiuoti ekspertizės įkainiai. Ši apmokėjimo sistema, nereikalavusi iš valstybės biudžeto papildomų asignavimų už Kultūros vertybių apsaugos departamento Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus paslaugas, buvo tiesiogiai susieta su antikvarinių daiktų bei meno kūrinių įkainavimu, jų ekspertizės įkainiais ir ekspertų darbo apmokėjimo.

2004 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1425¹¹⁸, valstybės rinkliavos dydis nustatytas ne pagal antikvarinių daiktų ar kilnojamųjų kultūros vertybių įkainojimą, o pagal jų kiekį. Pvz. valstybės rinkliavos dydis už du svertuvus – “bezmėnus”, pagamintus XIX a. antroje pusėje yra toks pats kaip ir vežant iš Lietuvos dvi skulptūras ir tris paveikslus, senesnius kaip

¹¹⁷ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 “Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šio rinkliavos dydžio ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1425. (Žin. 2004, Nr. 165 – 6032).

¹¹⁸ Tas pats.

50 metų, ir įkainotus ženkliai didesne suma, jau nekalbant apie skirtingų sričių ekspertų darbo sąnaudas šiems kūriniams atributuoti, kultūrinei vertei nustatyti ir įkainuoti.

Šios, naujai patvirtintos, valstybės rinkliavos pasekoje buvo įsiteisinti šie negatyvūs poveikiai:

1. Poveikis kultūros vertybių apsaugai – silpnina ekspertų instituciją, tai yra asmeninę kultūros vertybių eksperto atsakomybę perkeliant į kolektyvinę Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos atsakomybę, tuo pačiu ekspertams, šios tarybos nariams mokant už jų atliktą darbą, pateikiant išvadas apie kultūros vertybių atributavimą ir kultūrinės vertės nustatymą bei įkainojimą, ne už atliktą darbą ekspertuojant šiuos objektus, o už dalyvavimą Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos posėdyje.
2. Poveikis valstybės finansams – už antikvarinių daiktų, kuriems reikia nustatyti kultūrinę vertę ir jų bei kilnojamųjų kultūros vertybių įkainojimą naudojamos papildomas lėšos iš valstybės biudžeto.
3. Poveikis socialinei aplinkai – įteisinama lygiava, kai už antikvarinius daiktus, kuriems reikia nustatyti kultūrinę vertę ir jų bei kilnojamųjų kultūros vertybių įkainojimą, neatsižvelgiant į objekto sudėtingumą bei įkainojimą, imama valstybės rinkliava pagal šių objektų kiekį. Jeigu Kilnojamųjų kultūros vertybių ekspertų taryba nustato, remdamasi eksperto išvadomis, kad objektams pristatytiems išvežimui iš Lietuvos leidimas yra nereikalingas, klientui išduodama pažyma. Šioje pažymoje nurodoma nutarimo¹¹⁹ dalis, kuria remiantis šiems objektams yra nereikalingas leidimas, nurodant objektų kataloginius duomenis ir pridedant jų nuotraukas. Už šį atliktą darbą, atributuojant objektus ir nustatant jų kultūrinę vertę, iš asmenų pateikusių juos dėl išvežimo leidimo iš Lietuvos Respublikos išdavimo, nėra nustatyta jokių mokesčių.

2004 m. gruodžio 31 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymu Nr. Į-538 patvirtinta¹²⁰ Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos ekspertų tarybų, komisijų narių, kitų ekspertų teikiamų nematerialaus pobūdžio (intelektinių) paslaugų apmokėjimo taisyklės, kuriose nustatoma, kad ekspertai teikia nematerialus pobūdžio intelektines paslaugas, dalyvaudami tarybų posėdžiuose, kuriose teikia kompetentingas išvadas, konsultacijas ir pasiūlymus, nustatant atlyginimo sumą už suteiktas paslaugas viename posėdyje – 0,5 MGL (minimalus gyvenimo lygis).

¹¹⁹ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1424. (Žin., 2004, Nr. 165 – 6031).

¹²⁰ Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos ekspertų tarybų, komisijų narių, kitų ekspertų teikiamų nematerialaus pobūdžio (intelektinių) paslaugų apmokėjimo taisyklių patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. gruodžio 31 d., Nr. Į-538. (Žin. 2005, Nr. 14 – 459).

Nuo 2005 m. pradžios su ekspertais, Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos nariais sudaroma Intelektinių paslaugų teikimo sutartis, kurioje ekspertai įsipareigoja atlikti šias funkcijas:

- Kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybai tarybos posėdžiuose pateikti išvadas ir paaiškinimus dėl išvežamų kultūros vertybių įkainojimo, jų kultūrinės vertės nustatymo ir leidimų jas išvežti iš Lietuvos Respublikos išdavimo;
- Pateikti išvadas ir paaiškinimus Kultūros vertybių apsaugos departamentui dėl paveldimų kultūros vertybių vertės;
- Pateikti išvadas ir paaiškinimus Kultūros vertybių apsaugos departamentui dėl konfiskuotų, dingusių ar pavogtų kultūros vertybių vertės ir įkainojimo.

Šia sutartimi ekspertai yra įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės už žinomai melagingos specialisto išvados surašymą ir pateikimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį.

2005 m. vasario 7 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-45¹²¹ patvirtinamas Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbo reglamentas. Šiuo reglamentu nustatyta, kad kilnojamųjų kultūros vertybių ekspertų tarybos posėdis laikomas teisėtas, pagal 14 punktą, jeigu jame dalyvauja tarybos pirmininkas (jam nedalyvaujant – pavaduotojas), Kultūros vertybių apsaugos departamento atstovas ir atitinkamos srities ekspertas. Reikalui esant, pagal 5.2 punktą, į posėdį kviečiami atitinkamos srities specialistai, galintys pateikti išvadas dėl iškilusių klausimų. Tarybos posėdžio protokole, remiantis reglamente tarybai suteiktomis funkcijomis, užprotokoluojami priimti sprendimai dėl antikvarinių daiktų kultūrinės vertės ir jų bei kilnojamųjų kultūros vertybių įkainojimo bei teikiamos išvados dėl jų leidimo išvežti iš Lietuvos Respublikos išdavimo. Šiam darbui atlikti, nors tai nenumatyta reglamente, būtinos eksperto išvados, kuriose turi būti pateikiamos svarstomų objektų atribucijos, jų būklė bei kita informacija. Pagal susiklosčiusią praktiką, šį darbą – ekspertizę atlieka atitinkamos srities specialistas - ekspertas, pateikdamas prie Kilnojamųjų kultūros vertybių ekspertų tarybos protokolo savo išvadas dėl norimų išvežti iš Lietuvos Respublikos antikvarinių daiktų bei kilnojamųjų kultūros vertybių.

Per daugiau kaip dešimt metų prie Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus susiformavo ekspertų institucija, galinti kvalifikuotai spręsti iškylančius klausimus. Tačiau, iki šiol ji nėra deramai teisiškai įteisinta:

- Nėra sudaryta kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestacinė komisija;

¹²¹ Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbo reglamento patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2005 m. vasario 7 d., Nr. IV – 45. (Žin. 2005, Nr. 22 – 693).

- Ekspertams, atsižvelgiant į jų profesinį pasirengimą, kompetenciją ir praktinę veiklą, nėra nustatytos kvalifikacinės kategorijos;
- Šiuo metu, Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus ekspertų darbas yra įteisintas kaip Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos nario veikla.

Sprendžiant šias iškilusias problemas, kultūros vertybių apsaugos institucijoms reikia iš esmės peržiūrėti įstatymus ir poįstatyminius aktus, reglamentuojančius kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų institucijos veiklą. Sudaryti laikinąją kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestacinę komisiją, kuri kartu su atitinkamomis žinybomis parengtų kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestavimo nuostatus ir tuo vadovaujantis pradėtų kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestavimą, suteikiant jiems kvalifikacines kategorijas.

I.3. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus uždaviniai, funkcijos ir darbo organizavimas

Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius (toliau – Skyrius) yra Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos padalinys, kuris savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymu bei kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Europos Sąjungos reglamentais, nustatančiais kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo tvarką, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatais¹²² bei 2005 m. gegužės 31 d. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. P-63¹²³ patvirtintais Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius nuostatais.

Svarbiausi Skyrius uždaviniai:

- organizuoti ir vykdyti išvežamų iš Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų leidimų išdavimą;
- organizuoti ir vykdyti paveldimų antikvarinių meno kūrinių, meno kūrinių vertės nustatymą ir pažymų apie paveldimo turto vertę išdavimą;
- bendradarbiauti su Muitinės departamentu prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos, Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų

¹²² Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2005 m. balandžio 1 d., Nr. IV-116. (Žin. 45 – 1474).

ministerijos, išaiškinant pavogtas, dingusias, nelegaliai įvežamas į Lietuvos Respubliką ar išvežamas iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus.

Skyrius, įgyvendindamas jam pavestus uždavinius, atlieka šias pagrindines funkcijas:

- priima iš juridinių ir fizinių asmenų rašytinius prašymus ir reikalingus dokumentus dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos leidimo išdavimo;
- aiškinasi ar antikvariniai daiktai, norimi išvežti iš Lietuvos Respublikos, nėra paieškomi Lietuvos kriminalinės policijos biuro, INTERPOLO ir EUROPOLO;
- parengia ir išduoda leidimus išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus;
- teikia raštu informaciją Muitinės departamentui prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos apie neleistas išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus;
- teikia raštu informaciją Policijos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos apie pavogtas kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, kuriuos buvo norima išvežti iš Lietuvos Respublikos;
- priima iš asmenų, norinčių nustatyti paveldimų meno kūrinių vertę bei gauti pažymą apie paveldimo turto vertę, rašytinius prašymus, bei kitus tam reikalingus dokumentus;
- išduoda pažymą apie paveldėto turto vertę;
- dalyvauja rengiamų kultūros ir meno vertybių aukcionų vertinimo komisijų darbe;
- teikia kultūros ir meno vertybių aukcionų rengėjams išvadas dėl norimų parduoti aukcione kultūros ir meno vertybių išvežimo iš Lietuvos Respublikos sąlygų;
- kviečia specialistus, su kuriais sudaryta intelektinių paslaugų teikimo sutartis, nustatyti paveldimų meno kūrinių vertę;
- kviečia specialistus, su kuriais sudaryta intelektinių paslaugų teikimo sutartis, nustatyti dingusių ar pavogtų kilnojamųjų kultūros vertybių finansinę vertę;
- dalyvauja Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbe;
- kaupia ir saugo Valstybei reikalingą informaciją apie išvežimas iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus;
- užtikrina skyriuje gautos informacijos konfidencialumą ir saugumą;

¹²³ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius nuostatai: Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. gegužės 31 d., Nr. P – 63. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

- pagal kompetenciją rengia bei dalyvauja darbo grupėse rengiant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimą reglamentuojančių įstatymų bei kitų teisės aktų projektus;
- rengia ir teikia Departamento vadovybei veiklos ataskaitas apie savo atliktą darbą ir kt.

Skyriui vadovauja Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus vedėjas, kuris yra atskaitingas Kultūros paveldo departamento direktoriui ir yra tiesiogiai jam pavaldus. Skyriaus vedėjas užtikrina, kad Skyriuje būtų vykdoma kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga ir kontrolė, vadovauja Skyriaus darbui. Skyriaus vedėjui yra pavaldūs Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus vyriausiasis valstybinis inspektorius ir Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus vyresnysis valstybinis inspektorius.

Skyriaus vyriausiojo valstybinio inspektoriaus pagrindinės funkcijos:

- priima ir apžiūri norimus išvežti iš Lietuvos Respublikos antikvarinius daiktus, aiškinasi ar jie nėra paieškomi Lietuvos kriminalinės policijos biuro, INTERPOLO ir EUROPOLO;
- suteikia išsamią informaciją raštu ir žodžiu fiziniams ir juridiniams asmenims apie kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisykles;
- organizuoja paveldimų antikvarinių meno kūrinių, meno kūrinių (įskaitant kilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) vertės nustatymą.

Skyriaus vyresniojo valstybinio inspektoriaus pagrindinės funkcijos:

- užtikrina išvežamų iš Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo leidimų parengimą ir išdavimą;
- suteikia išsamią informaciją raštu ir žodžiu fiziniams ir juridiniams asmenims apie kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisykles.

Vadovaujantis 2004 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1424¹²⁴ patvirtintomis Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo taisyklėmis iš Lietuvos Respublikos, kurios taikomos išvardintiems objektams Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimą, sąrašė. Šiame sąrašė nurodyti objektai, kuriems reikia leidimo išvežant iš Lietuvos, tai

¹²⁴ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1424. (Žin., 2004, Nr. 165 – 6031).

- archeologiniams radiniams, rastiems žemėje ar vandenyje;
- istorijos, archeologijos, etnografijos ar numizmatikos kolekcijoms ir kolekcionavimo objektams, t.y. turintiems kolekcionavimui reikalingų savybių – palyginti reti daiktai, paprastai nenaudojami pagal pirminę paskirtį, dėl kurių sudaromi ypatingi sandoriai ir turintys didelę vertę;
- senesniems kaip 200 metų spausdintiems žemėlapiams;
- kilnojamosioms kultūros vertybėms ir antikvariniams daiktams, senesniems kaip 100 metų – taikomojo meno kūriniais (laikrodžiams, baldams, aukso sidabro ir kitų metalų dirbiniais, stiklo, keramikos ir medienos dirbiniais, drabužiams ir tekstilės dirbiniais, bažnytiniais reikmenims ir objektams, susiejusiems su tikėjimu, žaislams ir žaidimams), namų apyvokos reikmenims, technikos ir technologijos dirbiniais, knygoms, muzikos instrumentams (išskyrus laikinai išvežamiems muzikos instrumentams), ginklams ir amunicijai bei kitai kariniams tikslams skirtai įrangai ir elementams, esantiems neatsiejama išardytų meninių, istorinių ar religinių paminklų dalimi;
- kilnojamosioms kultūros vertybėms ir antikvariniams daiktams, senesniems kaip 50 metų ir nepriklausantiems jų kūrėjams – vaizduojamojo meno kūriniais (tapybos kūriniais, koliažams, grafikos kūriniais, skulptūroms bei statuloms) bei inkunabulams ir rankraščiams, tarp jų žemėlapiams ir natoms.

Be šių taisyklių, dar taikomos 1992 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ir 1993 m. kovo 30 d. Komisijos reglamento (EEB) Nr. 752/93, išdėstančio nuostatas dėl Tarybos reglamento (EEB) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ir 1993 m. kovo 30 d. Komisijos reglamento (EEB) Nr. 752/93, išdėstančio nuostatas dėl Tarybos reglamento (EEB) Nr. 3911/92 dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo įgyvendinimo, nuostatas, dėl kultūros objektų išvežimo iš Europos Bendrijos teritorijos, išduodant leidimą “Europos Bendrija. Kilnojamosios kultūros vertybės”, norint išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, taikant Europos Bendrijos finansines ribas objektams įvardintiems kaip kilnojamosios kultūros vertybės.

Leidimai išvežti iš Lietuvos Respublikos antikvariniams daiktams išduodamas, kai Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų taryba nenustato, kad objektas yra svarbus moksliniu, meniniu, ar kultūros istorijos požiūriu. Jeigu antikvarinis daiktas yra retas arba yra pavojus, kad gali tapti retu, arba jis yra ypač reprezentacinis nacionalinės kultūros paveldo požiūriu ar glaudžiai susijęs su vertinga kultūrine aplinka, ar su įžymių žmonių gyvenimu bei šalies istoriniai įvykiais, leidimas išvežti šį objektą neišduodamas. Šiuo atveju, pagal šių taisyklių¹²⁵ 18 punktą, savininkui sutikus antikvarinis daiktas gali būti įrašomas į Kultūros vertybių registrą arba valstybės išperkamas.

¹²⁵ Ten pat.

Skyrius atlieka ir paveldimo turto apmokestinamosios vertės nustatymą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos paveldimo ar dovanojamo turto mokesčio įstatymo¹²⁶ 11 straipsniu buvo 1997 m. rugsėjo 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 1008¹²⁷ buvo patvirtinta Paveldimo ar dovanojamo kilnojamojo (nekilnojamojo) turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo ir turto vertinamo pagal rinkos kainas tvarka. Šios tvarkos 4 punktu nurodoma, kad Kultūros vertybių apsaugos departamentas nustato paveldimų ar dovanojamų meno kūrinių (įskaitant kilnojamųjų ir nekilnojamųjų vertybių bei objektų, saugomų kaip kultūros vertybės) apmokestinamąją vertę bei 6 punktu, kad kartu su Lietuvos Prabavimo rūmais nustato paveldimų ir dovanojamų antikvarinių meno kūrinių, tauriųjų metalų ir brangakmenių gaminių apmokestinamąją vertę. Šiems atvejams nustatytos formos pažymas išduoda Kultūros vertybių apsaugos departamentas. Vadovaujantis šiuo nutarimu¹²⁸ 1997 m. gruodžio 22 d. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymu Nr. 370¹²⁹ patvirtinama Paveldimų ar dovanojamų meno kūrinių (įskaitant kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) apmokestinamosios vertės nustatymo ir pažymų išdavimo Kultūros vertybių apsaugos departamente tvarką.

2002 m. gruodžio 10 d. priimamas Lietuvos Respublikos Paveldimo turto mokesčių įstatymas¹³⁰, kuriuo nustatomas gyventojų Lietuvoje ar užsienio valstybėje paveldimo turto apmokestinimas. 2003 m. sausio 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 24 “Dėl Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo patvirtinimo”¹³¹, bei 2004 m. liepos 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 874¹³² dėl jo pakeitimo, buvo patvirtintos Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo taisyklės. Šiose taisyklėse 3.5 ir 3.7 punktais nurodoma, kad ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo kreipimosi Kultūros vertybių apsaugos departamentas išduoda Valstybės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos nustatytos formos pažymą apie antikvarinius meno kūrinius, meno kūrinius (įskaitant kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) bei antikvarinius tauriųjų metalų ir brangakmenių gaminius (pastarųjų vertę nustato kartu su Lietuvos Prabavimo rūmais) vertę.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos paveldimo ar dovanojamo turto mokesčio įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1995 m. birželio 13d., (Žin. 1995, Nr. 52 – 1277; 1996, Nr. 62 – 1462).

¹²⁷ Dėl Paveldimo ar dovanojamo kilnojamojo (nekilnojamojo) turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo ir turto vertinamo pagal rinkos kainas tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1997 m. rugsėjo 15 d., Nr. 1008. (Žin., 1997, Nr. 86 – 2168).

¹²⁸ Ten pat.

¹²⁹ Dėl Paveldimų ar dovanojamų meno kūrinių (įskaitant kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) apmokestinamosios vertės nustatymo ir pažymų išdavimo Kultūros vertybių apsaugos departamente tvarkos patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 1997 m. gruodžio 22 d., Nr. 1-370. (Žin. 1997, Nr. 118 – 3074).

¹³⁰ Lietuvos Respublikos Paveldimo turto mokesčių įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2002 m. gruodžio 10d., (Žin. 2002, Nr. 123 – 5531).

¹³¹ Dėl Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2003 m. sausio 13 d., Nr. 24. (Žin., 2003, Nr. 5 – 194).

¹³² Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimo “Dėl Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo patvirtinimo” pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. liepos 12 d., Nr. 874. (Žin., 2004, Nr. 109 – 4082).

Vadovaujantis šiuo nutarimu¹³³, 2003 m. balandžio 10 d. direktoriaus įsakymu Nr. Į-108¹³⁴ patvirtinamos Paveldimų antikvarinių meno kūrinių, meno kūrinių (įskaitant kilnojamasias ir nekilnojamasias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) vertės nustatymo ir pažymų apie paveldimo turto vertę išdavimo Kultūros vertybių apsaugos departamente tvarka, kuria vadovaujantis Skyrius išduoda pažymą apie paveldimą turtą.

Kasdieniniame darbe, išduodant leidimus išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus bei dalyvaujant rengiamų kultūros ir meno vertybių aukcionų komisijų darbe, Skyrius aiškina pagal Lietuvos kriminalinės policijos Kriminalinių nusikaltimų tyrimo tarnybos ir INTERPOLO Lietuvos nacionalinio skyriaus informacija, ar norimos išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamosios kultūros vertybės ir antikvariniai daiktai bei aukcionams pateikti objektai nėra paieškomi. Skyriaus darbuotojai pastoviai dalyvauja konferencijose ir seminaruose kultūros vertybių apsaugos bei išvežimo klausimais, pagal kompetenciją dalyvauja naujų įstatymų ir poįstatyminių aktų ruošimo darbuose bei teikia pasiūlymus gerinant jų kokybę.

Skyrius savo darbe susidūrė su atvejais, kai į jį buvo kreipiamasi fizinių ir juridinių asmenų dėl meno kūrinių ir antikvarinių daiktų įkainojimo turto deklaravimui, draudimui bei kitais atvejais. Pagal šiuo metu galiojančius įstatymus, ši funkcija juridškai nėra įteisinta. Ruošiant ir papildant įstatymus, būtina, kad meno kūrinių ir antikvarinių daiktų įkainojimas būtų juridškai įteisintas ir remiantis, kitų Europos Sąjungos valstybių narių, praktika, kai kultūros objektas pakliūna į valstybės teisinio reguliavimo sferą ir turi didelę kultūrinę vertę, būtų įrašomas į Kultūros vertybių registrą be savininko sutikimo. Meno kūrinių ir antikvarinių daiktų įkainojimas, pagal Europos Sąjungos valstybių narių praktiką, yra atliekamas Nepriklausomų ekspertų arba paveldosaugos institucijų. Lietuvoje šią funkciją galėtų atlikti Kultūros paveldo departamentas, reikalui esant, pasitelkiant specialistus iš valstybinių muziejų, mokslo įstaigų ir bibliotekų, atributuojant meno vertybes ir antikvarinius daiktus, bei Prano Gudyno muziejinių vertybių restauravimo centrą, atliekant fizinius ir cheminius tyrimus.

¹³³ Dėl Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2003 m. sausio 13 d., Nr. 24. (Žin., 2003, Nr. 5 – 194; 2004, Nr. 109 – 4082).

¹³⁴ Paveldimų antikvarinių meno kūrinių, meno kūrinių (įskaitant kilnojamasias ir nekilnojamasias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) vertės nustatymo ir pažymų apie paveldimo turto vertę išdavimo Kultūros vertybių apsaugos departamente tvarkos patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. balandžio 10 d., Nr. Į-108. (Žin. 2003, Nr. 43 – 2002).

II. IŠVEŽAMŲ Į UŽSIENĮ KULTŪROS VERTYBIŲ KONTROLĖS SKYRIAUS VEIKLA IR MENO KŪRINIŲ VAGYSČIŲ BEI NETEISĖTŲ KULTŪROS VERTYBIŲ IŠVEŽIMO IŠ LIETUVOS RESPUBLIKOS PREVENCIJA

Šios dalies pirmame skyriuje bus nagrinėjama išvežamų į užsienį kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų iš Lietuvos Respublikos statistika ir dinamika, šių vertybių įpaveldinimas bei iškylančios problemos jas įpaveldinant. Taip pat bus aptarta meno vertybių vagysčių bei neteisėtų kultūros vertybių išvežimo iš Lietuvos prevencija. Antroje skyriaus dalyje bus aptarta skyriaus veikla kontroliuojant kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionus bei jų raida Lietuvoje.

Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus ištakomis laikoma 1973 m. birželio 6 d. Lietuvos TSR kultūros ministro įsakymas Nr. 219 “Dėl išvežamų į užsienį meninių, istorinių bei kitų kultūros vertybių kontrolės ir atrinkimo bei pirkimo dailės kūrinių komiso parduotuvėse muziejų fondų komplektavimui”¹³⁵, kurio 1 punktu LTSR Dailės muziejui buvo pavesta:

- kontroliuoti išvežamų į užsienį menines, istorines ir kitas vertybes ir išdavinėti leidimus;
- koordinuoti vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūrinių įkainojimą, taip pat kūrinių atrinkimo ir pirkimo komiso parduotuvėse muziejų fondų komplektavimui darbą, sutinkamai su TSRS Kultūros ir Prekybos ministerijos patvirtinta instrukcija ir t.t.

Šio įsakymo 2 punktu LTSR Dailės muziejaus direktorius buvo leista, iškilus reikalui, kviesti ekspertais Kultūros ministerijos sistemos muziejuose ir Mokslinėje metodinėje paminklų apsaugos taryboje dirbančius specialistus, įpareigojant juos vykdyti LTSR Dailės muziejaus nurodymus. Vadovaujantis šiuo įsakymu, LTSR Dailės muziejuje įkuriamas Meno vertybių kontrolės skyrius. Ankščiau žinomas išduotas leidimas išvežti kultūros vertybes iš TSRS į užsienį yra 1973 m. rugpjūčio 29 d. Per pirmuosius metus buvo išduota leidimų¹³⁶, bei išvežta tapybos, grafikos ir skulptūros kūrinių¹³⁷:

- 1973 m. – 181 leidimas;
- 1974 m. – 175 leidimai;

¹³⁵ Dėl išvežamų į užsienį meninių, istorinių bei kitų kultūros vertybių kontrolės ir atrinkimo bei pirkimo dailės kūrinių komiso parduotuvėse muziejų fondų komplektavimui: Lietuvos TSR kultūros ministro įsakymas, 1973 m. birželio 6 d., Nr. 219. // Kultūros – švietimo įstaigų administravimo ir finansavimo žinynas. Vilnius, 1975. P. 417.

¹³⁶ Šie skaičiai gauti peržiūrėjus leidimų išvežti kultūros vertybes iš TSRS į užsienį šakneles už 1973 – 1992 metus. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

- 1975 m. – 126 leidimai, iš jų 208 tapybos, 219 grafikos ir 16 skulptūros kūrinių;
- 1976 m. – 149 leidimai, iš jų 194 tapybos, 96 grafikos ir 8 skulptūros kūrinių;
- 1977 m. – 203 leidimai, iš jų 316 tapybos, 424 grafikos ir 37 skulptūros kūrinių;
- 1978 m. – 223 leidimai, iš jų 995 tapybos, 668 grafikos ir 65 skulptūros kūrinių;
- 1979 m. – 540 leidimų, iš jų 778 tapybos, 976 grafikos ir 89 skulptūros kūrinių;

1979 m. liepos mėnesį Meno vertybių kontrolės skyrius buvo reorganizuotas ir priskirtas prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto.

Tarptautinių susitarimų, sudarytų septintame dešimtmetyje, ir Helsinkio sutarčių pasekoje, padaugėjus į Lietuvą atvykstančių išeivių, padidėjo kultūros vertybių (t.y. šiuolaikinės tapybos, grafikos ir skulptūros, gintaro dirbinių ir suvenyrų) ir knygų išvežimas:

- 1980 m. – 658 leidimai, iš jų 489 tapybos, 1069 grafikos ir 204 skulptūros kūrinių;
- 1981 m. – 1073 leidimai, iš jų 589 tapybos, 1424 grafikos ir 58 skulptūros kūrinių;
- 1982 m. – 2874 leidimai, iš jų 388 tapybos, 618 grafikos ir 82 skulptūros kūrinių;
- 1983 m. – 1323 leidimai, iš jų 381 tapybos, 827 grafikos ir 56 skulptūros kūrinių;

Šis 1983 m. leidimų kiekio sumažėjimas sietinas su 1983 m. kovo 3 d. TSRS Kultūros ministerijos įsakymu Nr. 122, keičiant ir papildant 1980 m. liepos 7 d. TSRS Kultūros ministerijos įsakymu Nr. 366, patvirtinta instrukcija “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей за границу”¹³⁸, kurioje be leidimo išvežti kultūros vertybes iš TSRS į užsienį buvo nustatyta atskira leidimo forma siunčiant spausdintus leidinius iš TSRS į užsienį paštu. Vadovaujantis šia instrukcija, buvo leidžiama išsiųsti paštu ne daugiau kaip tris egzempliorius knygų, išskyrus periodinius leidinius išleistus iki 1945 m., bei rinkinius raštus, enciklopedijas ir meno albumus. Be leidimo buvo galima siųsti spausdintus leidinius išleistus po 1966 m. pagal instrukcijos priedu Nr. 9 patvirtintą sąrašą¹³⁹.

- 1984 m. – 671 leidimas;
- 1985 m. – 920 leidimų;
- 1986 m. – 840 leidimų;
- 1987m. – 1433 leidimai;
- 1988 m. – 2803 leidimai, iš jų 3104 tapybos, 3659 grafikos ir 64 skulptūros kūrinių;
- 1989m. – 3909 leidimai;
- 1990 m. – 4592 leidimai, iš jų 16393 tapybos, 1943 grafikos ir 28 skulptūros kūrinių.

¹³⁷ Šie duomenys yra paimti iš Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto ataskaitų už 1975 – 1990 metus. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹³⁸ Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей за границу”. Москва. Министерство культуры СССР, 1983. 30 p. (žr. Priedas 10).

¹³⁹ Ten pat. P.26.

Apie 1990 m. stipriai išaugo išvežamų į užsienį šiuolaikinių kultūros vertybių kiekis, kurios buvo vežamos kaip dovanos bei padėka už suteiktą svetingumą, atsidėkojant už nakvynę, maistą ir, esant galimybei, parduoti. Dauguma šiuolaikinių vaizduojamosios dailės kūrinių buvo vežami pačių autorių.

II.1. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikla išduodant leidimus išvežti kilnojamasias kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos išsaugant kultūros vertybes ir meno kūrinių vagysčių bei neteisėtų kultūros vertybių išvežimo iš Lietuvos Respublikos prevencija

Lietuvai tapus nepriklausomai, dar kurį laiką buvo išduodami senos formos leidimai. 1991 m. rugsėjo 9 d. Meno vertybių kontrolės skyrių reorganizavus į Kultūros paveldo inspekcijos Išvežamų meno vertybių kontrolės skyrių (toliau – Skyrius), nuo 1991 m. gruodžio 16 d. buvo išduodami lietuviški leidimai išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos. Pereinamuoju laikotarpiu iki 1992 m. gegužės 4 d., lygiagrečiai su lietuviškais leidimais, buvo išduodami senos formos leidimai, atsižvelgiant į asmenų, norinčių išvežti meno vertybes iš Lietuvos pageidavimą, kokius muitinės postus jiems teks kirsti vykstant į užsienį. Per tą laikotarpį buvo išduota leidimų¹⁴⁰:

- 1991 m. – 3603 senos formos leidimai ir 153 lietuviški leidimai, iš viso – 3756 leidimai;
- 1992 m. – 282 senos formos leidimai ir 2941 lietuviškas leidimas, iš viso – 3223 leidimai.

Pereinamuoju laikotarpiu dar buvo išdavinėjami leidimai išsiųsti paštu spausdintus leidinius iš TSRS į užsienį ir knygoms¹⁴¹, nors pagal 1990 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 387¹⁴² siunčiant knygas ne daugiau kaip po vieną tos pačios knygos egzempliorių leidimas yra nereikalingas. Šiuo laikotarpiu dešimteriojai sumažėjo siunčiamų knygų skaičius, kurių pagrindą sudarė meno bei foto albumai, enciklopedijos, žinynai bei medicininė literatūra¹⁴³:

- 1989 m. – išsiųsta 1880 poligrafinių leidinių;

¹⁴⁰ Šie duomenys gauti remiantis peržiūrėjus leidimų išvežti kultūros vertybes iš TSRS į užsienį ir leidimų išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos šakneles už 1991 – 1992 metus. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto ir Kultūros paveldo inspekcijos archyvai. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹⁴¹ Meno vertybių kontrolės skyriaus archyve pavyko rasti vėliausiai išduotų 1992 m. vasario 4 d. leidimo išsiųsti paštu spausdintus leidinius iš TSRS į užsienį Nr. БИЛ – 0382 ir Nr. БИЛ – 0383 šakneles, kuriais išduoti leidimai išsiųsti atskirais tomiais 4 tomų Rusų – lietuvių kalbų žodyną, išleistą 1982 – 1985 metais Vilniuje. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 11 ir 12).

¹⁴² Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. 290 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. gruodžio 20 d., Nr. 387. (Žin., 1991, Nr. 1 – 21).

¹⁴³ Šie duomenys yra paimti iš Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto ataskaitų už 1982 – 1991 metus. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

- 1990 m. – išsiųsta 880 poligrafinių leidinių;
- 1991 m. II ketvirtį – išsiųsta 120 poligrafinių leidinių;
- 1991 m. III ketvirtį – išsiųsta 288 poligrafiniai leidiniai;
- 1991 m. IV ketvirtį – išsiųsta 207 poligrafiniai leidiniai.

tuo tarpu:

- 1982 m. – išsiųsta 8208 poligrafiniai leidiniai;
- 1983 m. – išsiųsta 11064 poligrafiniai leidiniai.

1992 m. pagrindinę išvežamų iš Lietuvos kultūros vertybių dalį sudarė šiuolaikiniai vaizduojamojo ir taikomojo meno kūriniai. Antikvariniai daiktai sudarė mažąją dalį visų išvežamų kultūros ir meno vertybių kiekio. Buvo išduoti pirmieji leidimai senajai rusų religinei dalei – ikonoms, bronziniams kryžiams ir ikonėlėms.

1992 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintais nutarimais¹⁴⁴, buvo nustatyta, kad išvežamiems iš Lietuvos Respublikos gintaro dirbiniais, žaliavai ir pusfabrikačiams reikalingi leidimai. Skyrius, per laikotarpį nuo 1993 m. lapkričio 1 dienos iki 1994 m. gruodžio 1 d.¹⁴⁵, išdavė išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos leidimus, pagal prekybines sutartis ir rinkos tyrimui 4737 kg gintaro žaliavai, 414 kg gintaro pusfabrikačiams bei 38689 vnt. gintaro dirbiniams. Gintaro žaliavos, gintaro pusfabrikačių bei gaminių ir inkliuzinio gintaro fiziniai ir juridiniai asmenys, pagal prekybines sutartis ir rinkos tyrimui išvežė¹⁴⁶:

- 1996 m. – 3087,5 kg gintaro žaliavos, 539,7 kg gintaro pusfabrikačių, 42377 vnt. gintaro dirbinių ir 2923 vnt. inkliuzinio gintaro;
- 1997 m. – 2024,8 kg gintaro žaliavos, 405,1 kg gintaro pusfabrikačių, 88452 vnt. gintaro dirbinių ir 5594 vnt. inkliuzinio gintaro;
- 1998 m. – 1736,5 kg gintaro žaliavos, 1269,7 kg gintaro pusfabrikačių, 137882 vnt. gintaro dirbinių ir 2717 vnt. inkliuzinio gintaro;
- 1999 m. – 5567,9 kg gintaro žaliavos, 448,5 kg gintaro pusfabrikačių, 500044 vnt. gintaro dirbinių ir 12396 vnt. inkliuzinio gintaro;
- 2000 m. – 9893,3 kg gintaro žaliavos, 936,8 kg gintaro pusfabrikačių, 800794 vnt. gintaro dirbinių ir 8367 vnt. inkliuzinio gintaro;

¹⁴⁴ Dėl prekių, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, licencijų išdavimo tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. vasario 27 d., Nr. 135. (Žin., 1992, Nr. 12 – 339); Dėl prekių, eksportuojamų (išvežamų) iš Lietuvos Respublikos, licencijavimo tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. birželio 18 d., Nr. 467. (Žin., 1992, Nr. 24 – 726); Dėl maito režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. rugpjūčio 11 d., Nr. 613. (Žin., 1992, Nr. 28 – 833).

¹⁴⁵ Apie Kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą bei išsaugojimo problemas.: Kultūros paveldo inspekcijos pažyma, 1994 m. gruodžio 5 d., Nr. 01 – 4 – 795. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas, F. Nr. 1, Ap. Nr. 1, B. Nr. 1121, P. 116 – 118.

¹⁴⁶ Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaitos už 1996 – 2002 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

- 2001 m. – 12502,8 kg gintaro žaliavos, 716,8 kg gintaro pusfabrikačių, 1124759 vnt. gintaro dirbinių ir 2201 vnt. inkluzinio gintaro;
- 2002 m. (iki birželio 1 d.)¹⁴⁷ – 4966,0 kg gintaro žaliavos, 237,0 kg gintaro pusfabrikačių, 439496 vnt. gintaro dirbinių ir 4140 vnt. inkluzinio gintaro.

Per šį laikotarpį, įvertinus inkluzinio gintaro vertę moksliniu požiūriu ir pasiūlius jais papildyti Lietuvos muziejų rinkinius, fiziniai ir juridiniai asmenys padovanojo Vilniaus Universiteto Geologijos ir mineralogijos ir Vilniaus Universiteto Zoologijos muziejams 27 vnt. gintaro gabaliukus su inkluzais, atitinkamai 1996 m. – 2 vnt., 1997 m. – 9 vnt., 1998m. – 9 vnt., 1999 m. – 7 vnt.

1992 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 927¹⁴⁸ patvirtintuose Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatuose antikvarinėms kultūros vertybėms priskiriami objektai, senesni negu 40 metų, vertingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, religiniu ar kitais kultūros požiūriais. Per sekančius tris metus buvo išduota išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos šiuolaikinėms kultūros ir meno vertybės bei antikvariniams objektams leidimų¹⁴⁹:

- 1993 m. – 3064 leidimai;
- 1994 m. – 2660 leidimų;
- 1995 m. – 3070 leidimų.

Laikotarpyje nuo 1993 m. lapkričio 1 d. iki 1994 m. gruodžio 1 d.¹⁵⁰, buvo išduota 3100 leidimų kultūros vertybių išvežimui (išsiuntimui) iš Lietuvos. Antikvarinėms vertybėms išduota 351 leidimas. Išvežta 6773 vnt. antikvarinių objektų už sumą – 1015914 Lt:

- ikonų – 2328 vnt.;
- paveikslų – 28 vnt. ir 78 vnt. litografijų;
- skulptūrų – 5 vnt.;
- taikomosios dailės dirbinių – 111 vnt.;
- virdulių – “samovarų” – 18 vnt.;
- laikrodžių – 12 vnt.;
- istorinių baldų – 22 vnt.;
- knygų – 124 vnt.;
- filatelijos ženklų – 1250 vnt.;

¹⁴⁷ Nuo 2002 m. birželio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 1 d. nutarimui Nr. 1184 “Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo” (Žin. 2001, Nr. 84 – 2944), tapo nereikalingas leidimas išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos gintaro žaliavai, pusfabrikačiams bei jo dirbiniams.

¹⁴⁸ Dėl Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gruodžio 7 d., Nr. 927. (Žin., 1993, Nr. 1 – 8).

¹⁴⁹ Šie duomenys gauti remiantis peržiūrėjus leidimų išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes iš Lietuvos Respublikos šakneles už 1993 – 1995 metus. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvai. - Kultūros paveldo departamento archyvas

- monetų – 1108 vnt.;
- banknotų – 1647 vnt. (šio kiekio pagrindą sudarė vienu kartu išvežti carinės Rusijos 3, 5, 10, 25 ir 100 rublių nominalo banknotai);
- muzikos instrumentų – 8 vnt.;
- medalių – 21 vnt. bei kiti objektai.

Likusi leidimų dalis, t.y. – 2749 leidimai, buvo išduoti išvežti šiuolaikinėms kultūros vertybėms – tapybai ir skulptūrai, taikomojo meno objektams, gintaro žaliavai, pusfabrikačiams bei jo dirbiniams, keramikos dirbiniams, kultūros vertybėms vežamoms į parodas bei mugės, laikinai išvežant muzikos instrumentus į koncertines keliones. Daugiau kaip pusė šių leidimų, t.y. 1711 leidimai buvo išduoti privatiems asmenims, vežusiems šiuolaikinius dailės kūrinius, skirtus dovanoms.

1996 m. pradžioje, įsigaliojus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui¹⁵¹, buvo nustatyta, kad antikvariniais daiktais laikomi visi prieš 50 metų ir daugiau sukurti objektai, nepriklausomai nuo jų kultūrinės vertės. Nuo 1996 m. Skyrius išdavė šiuolaikinėms kultūros vertybėms ir antikvariniams daiktams išvežti iš Lietuvos leidimų¹⁵²:

- 1996 m. – 3440 leidimų, iš jų - 425 antikvariniams daiktams;
- 1997 m. – 3681 leidimą, iš jų - 975 antikvariniams daiktams;
- 1998 m. – 3830 leidimų, iš jų - 1065 antikvariniams daiktams;
- 1999 m. – 4307 leidimus, iš jų - 1173 antikvariniams daiktams;
- 2000 m. – 4599 leidimus, iš jų - 943 antikvariniams daiktams;
- 2001 m. – 5200 leidimų, iš jų - 1758 antikvariniams daiktams;
- 2002 m.¹⁵³ – 4586 leidimus, iš jų - 2474 antikvariniams daiktams;
- 2003 m. – 2067 leidimų, iš jų - 1870 antikvariniams daiktams;
- 2004 m.¹⁵⁴ – 1413 leidimų, iš jų - 1277 antikvariniams daiktams.

¹⁵⁰ Apie Kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą bei išsaugojimo problemas: Kultūros paveldo inspekcijos pažyma, 1994 m. gruodžio 5 d., Nr. 01 – 4 – 795. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas, F. Nr. 1, Ap. Nr. 1, B. Nr. 1121, P. 116 – 118.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. birželio 13 d., Nr. VIII-1725. (Žin. 2000, Nr. 52 – 1484).

¹⁵² Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaitos už 1996 – 2004 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹⁵³ Nuo 2002 m. birželio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. spalio 1 d. nutarimui Nr. 1184 “Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo” (Žin. 2001, Nr. 84 – 2944), tapo nereikalingas leidimas išvežti (išsiųsti) iš Lietuvos Respublikos gintaro žaliavai, pusfabrikačiams bei jo dirbiniams, bei šiuolaikiniams vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūriniams, bei laikinai išvežant į koncertines keliones muzikos instrumentus.

¹⁵⁴ Pagal 2004 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1424 (Žin. 2004 m., Nr. 165 – 6031) patvirtintą Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuo išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimą, sąrašą, leidimai tapo nereikalingi taikomosios dailės antikvariniams daiktams – ginklams ir amunicijai, laikrodžiams, baldams, įvairių metalų, stiklo, medienos, keramikos dirbiniams, namų apyvokos reikmenims bei muzikos instrumentams ir knygoms, ne senesniems kaip 100 metų. Laikiniai išvežant muzikos instrumentus iš Lietuvos, neišskiriant styginių instrumentų ir strykų, nepriklausomai nuo jų amžiaus, išvežimo leidimai tapo jiems nereikalingi, bei, tuo pačiu, nereikalingi styginių instrumentų ir strykų pasai. Tuo pačiu pažymėtina, kad Lietuvai 2004 m. gegužės 1 d. įstojus į Europos Sąjungą ir panaikinus muitų postus su Europos Sąjungos šalimis ir nesant pilnai susiformavusiai teisinei visuomenei, dalis antikvarinių daiktų (senesnių kaip 100 metų) yra išvežami be leidimų

Per šį aptartą laikotarpį, išaugęs leidimų kiekis išduotas išvežti iš Lietuvos antikvariniams daiktams, neatspindi išvežamų antikvarinio daiktų kiekio. Iki 2001 m. birželio 1 d., kol nebuvo pradėta naudoti nauja Kultūros vertybių išvežimo blanko forma¹⁵⁵, kurioje turi būti nurodoma pareiškėjo pavardė ir adresas, bei kultūros vertybės galinis adresatas, buvo naudojami išvežamų (išsiunčiamų) kultūros vertybių iš Lietuvos Respublikos blankai, kuriuose buvo pateikiami norimos išvežti kultūros vertybės ar antikvarinio objekto kataloginiai duomenys bei įkainojimas. Ši vertybių išvežimo iš Lietuvos leidimo forma, galiojusi nuo 1992 m., suteikė galimybę antikvariatų darbuotojams, anksčiau laiko, dar nežinant kliento ir į kurią šalį bus vežamas antikvarinis objektas, išsiimti leidimus ir prekyboje pateikti šiuos objektus turinčius išvežimo leidimą. Be antikvarinės prekybos, per pastaruosius penketą – šešetą metų, Lietuvoje sparčiai augant internetinei prekybai, nemaža dalis leidimų buvo išduota antikvariniams daiktams, įsigytiems internetinių parduotuvių bei aukcionų tinklapiuose. Čia dažniausiai buvo parduojami lietuvių liaudies namų apyvokos daiktai ir įrankiai, t.y. verpimo rateliai, sviestamušės, šepėčiai linams šukuoti, geldos ir kiti objektai, bei senosios rusų religinės dailės objektai – ikonos, bronziniai kryžiai bei ikonėlės. Pasirodė pirmosios naujai nutapytos ikonos ant senų bei šiuolaikinių sendintų lentų.

Per 1998 m.¹⁵⁶ buvo išduota 1065 leidimai išvežti 5202 vnt. antikvarinių daiktų įkainotų 1014597 Lt:

- ikonų – 2033 vnt.;
- paveikslų – 40 vnt.;
- baldų – 302 vnt.;
- žvakidžių – 47 vnt.;
- virdulių – “samovarų” – 70 vnt.;
- technikos objektų – 9 vnt.;
- taikomosios dailės dirbinių – 34 vnt.;
- ikonų kiotų – 9 vnt. ir aptaisų – 47 vnt.;
- bronzinių ikonų – 69 vnt. ir kryžių – 51 vnt.;
- lygintuvų – 218 vnt.;
- laikrodžių – 23 vnt.;
- lietuvių liaudies namų apyvokos reikmenų – 1007 vnt.;
- lietuvių liaudies skulptūrų – 19 vnt.;
- medalių – 10 vnt.;

¹⁵⁵ Dėl kultūros vertybių išvežimo leidimo formos, kultūros vertybių išvežimo leidimo spausdinimo reikalavimų ir kultūros vertybių išvežimo leidimo pildymo ir įforminimo bei kultūros vertybių išvežimo kontrolės pagal leidimus tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymas, 2001 m. spalio 15 d., Nr. 326/633. (Žin. 2001, Nr.89 0- 3143).

- banknotų – 81 vnt.;
- knygų – 1077 vnt. ir kitų objektų.

XX a. paskutiniame dešimtmetyje išaugęs susidomėjimas etnografiniu kultūros paveldu užsienyje, ir tapus madinga, skatino lietuvių liaudies namų apyvokos daiktų ir įrankių rinkėjų atsiradimą Lietuvoje. Dauguma jų surinktų objektų neturėjo išliekamosios vertės – mediniai daiktai buvo sutrūniję, polichrominė tapyba išblukusi, neretai vietoj prarastos autentiškos tapybos buvo užtapomi nauji ornamentai bei įrašomi įrašai bei datos, trūkstamos dalys pritaikomos arba atkuriamos naujai. Pasitaikydavo ir naujai padarytų “antikvarinių” daiktų – geldų, piestų, lietuvių liaudies skulptūrėlių. Šie objektai buvo sendinami, esant galimybei gaminami iš senos aptrūnijusios medienos, o vėliau pirkėjams pateikiami už autentiškus objektus.

Per paskutinį dešimtmetį padidėjęs lietuvių liaudies namų apyvokos daiktų ir įrankių išvežimas iš Lietuvos ne tiek padarė žalos lietuvių etnografinėi kultūrai, kiek suteikė jai naujo kvėpavimo:

- buvo išgelbėtas ne vienas lietuvių etnografinės kultūros objektas, visuomenei, susidomėjus etnografinė kultūra, bei veikiant rinkos dėsniams, šie objektai buvo naujai atrandami ir, įvertinant jų etnografinę ir rinkos vertę, išsaugomi;
- ne vienas rinkėjas, pradėjęs rinkti lietuvių liaudies materialinės kultūros objektus kaip verslą, susidomėjęs lietuvių etnografiniu paveldu, pradėjo rinkti ir kaupti unikalesnius ir retesnius lietuvių liaudies kultūros objektus, ne tik pardavimo tikslams, bet ir savo rinkinių ir ekspozicijų sudarymui;
- išaugus visuomenės susidomėjimui savo etnine kultūra, plintant kaimo turizmui, ne vienas lietuvių liaudies materialinės kultūros objektas užėmė deramą vietą kaimo sodybų ir etnografinių kavinių interjeruose bei privačiuose ir muziejų rinkiniuose.

1996 m. birželio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 747¹⁵⁷, buvo nustatytas žyminis mokestis už senesnes kaip 50 metų kilnojamasias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus juridiniams ir fiziniams asmenims, galiojusiu iki 2000 m. gruodžio 31 d. Skyrius buvo įpareigotas, prieš išduodamas leidimus senesnėms kaip 50 metų kultūros vertybėms ir objektams, gauti patvirtinantį dokumentą (kvitą), kad yra sumokėtas žyminis mokestis. Per tą laikotarpį juridiniai ir fiziniai asmenys sumokėjo žyminio mokesčio¹⁵⁸:

- 1996 m. – už 1732541,75 Lt įvertintus antikvarinius daiktus sumokėta – 156641,20Lt žyminio mokesčio;

¹⁵⁶ Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaita už 1998 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹⁵⁷ Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo” papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. birželio 24 d., Nr. 747. (Žin., 1996, Nr. 61 – 1447).

¹⁵⁸ Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaitos už 1996 – 2000 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

- 1997 m. – už 1044326,88 Lt įvertintus antikvarinius daiktus sumokėta – 206054,33Lt žyminio mokesčio;
- 1998 m. – už 1014597,00 Lt įvertintus antikvarinius daiktus sumokėta – 204260,90Lt žyminio mokesčio;
- 1999 m. – už 1445824,00 Lt įvertintus antikvarinius daiktus sumokėta – 282643,94Lt žyminio mokesčio;
- 2000 m. – už 957571,20 Lt įvertintus antikvarinius daiktus sumokėta – 189781,50Lt žyminio mokesčio.

Per šį aptartą laikotarpį nuo 1992 m. sparčiai išaugęs rusų religinės dailės objektų – ikonų, bronzinių kryžių ir ikonėlių išvežimas iš Lietuvos, buvo susijęs su padidėjusia paklausa šių objektų užsienyje. Lietuvai tapus tranzitine šalimi tarp Rytų ir Vakarų, rusų religinės dailės objektų daugiausia buvo išvežta iš Lietuvos per 1993 – 2000 metus. Šiuo metu šių objektų išvežimas yra sumažėjęs, pasikeitus Rusijoje šių objektų rinkos kainoms. Nemaža dalis išvežamų ikonų yra prastos būklės, menkavertės ir praradusios autentišką tapybą. Dalis išvežamų ikonų yra nutapytos naujai ir sendintos, panaudojant senas bei sendintas naujas lentas.

2005 m., įsigaliojus trijų rūšių leidimams¹⁵⁹, buvo išduota išvežti (išsiųsti) kilnojamosioms kultūros vertybėms ir antikvariniams daiktams iš Lietuvos 531 leidimas¹⁶⁰:

- 367 leidimai - iš Lietuvos (Europos Bendrijos teritorijos);
- 2 leidimai – “Europos Bendrija. Kilnojamosios kultūros vertybės”;
- 162 leidimai – iš Lietuvos į kitas Europos Sąjungos valstybės nares.

2005 m. buvo išduoti leidimai išvežti iš Lietuvos Respublikos 2096 vnt. antikvariniams daiktams. Už šių leidimų išdavimą, pagal Lietuvos Respublikos rinkliavos įstatymą¹⁶¹ ir 2004 m. gruodžio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 1458¹⁶², buvo mokama valstybės rinkliava, priklausomai nuo leidime esančių objektų skaičiaus. Skyrius parengė 86 pažymas¹⁶³ 1465 vnt. kultūros objektams, vadovaujantis 2004 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1424¹⁶⁴ patvirtintu Kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant

¹⁵⁹ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1424. (Žin., 2004, Nr. 165 – 6031).

¹⁶⁰ Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaita už 2005 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2000 m. birželio 13 d., Nr. VIII – 1725. (Žin., 2000, Nr. 52 – 1484; 2001, Nr. 62 - 2233).

¹⁶² Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 15 d., Nr. 1458. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3463, 2002, Nr. 93 – 3987; 2004, Nr. 107 - 3989).

¹⁶³ Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaita už 2005 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.

¹⁶⁴ Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo

iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento leidimą, sąrašą, kad šiems objektams išvežimo leidimas nereikalingas. Pažymos buvo išduotos šiems objektams:

- 144 vnt. - šiuolaikinės ikonos, tapytos ant senų bei sendintų lentų, ir rusų religinės dailės objektai;
- 8 vnt. - paveikslai, iš kurių 3 buvo naujai nutapyti ir sendinti;
- 32 vnt. - virduliai – “samovarai”, pagaminti po 1905 m.;
- 3 vnt. – kiniškos senovinių indų sendintos kopijos;
- 4 vnt. – porcelianiniai dirbiniai;
- 2 vnt. –lietuvių liaudies skulptūrų šiuolaikinės sendintos kopijos;
- 8 vnt. – naujai atlieti bronziniai kryžiai ir ikonėlės;
- 2 vnt. – kardai, neturintys daugiau kaip 100 metų;
- 123 vnt. – lietuvių liaudies baldai, kurių didžioji dalis pagaminta XX a. antrame ketvirtyje;
- 1147 vnt. – lietuvių liaudies namų apyvokos daiktai ir įrankiai, t.y. geldos, sviestamušės, šepėčiai linams šukuoti, pjaustymo lentos, vėtytuvai, kočėtuvės, vežimų ratai ir kiti objektai, bei keramikos dirbiniai, kurių dauguma buvo XX a. antros pusės keramikos įmonių produkcija.

Įstojus Lietuvai į Europos Sąjungą bei 2005 m., įsigaliojus trijų rūšių leidimams¹⁶⁵, sumažėjo išvežamų kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriems buvo išduoti leidimai išvežti iš Lietuvos, skaičius. Dalis antikvarinių daiktų, nesant muitinių postų tarp Europos Sąjungos narių šalių, yra išvežami be leidimų. Visuomenei pereinant iš komandinės-administracinės tarybinės sistemos į teisinę visuomenę tai yra neišvengiamas procesas. Dalis visuomenės atstovų, vadovaudamiesi principu – “nepagautas - ne vagis”, dar pakankamai neišsąmoninę teisinės visuomenės privalumų, pažeidinėja įstatymus. Šiuo metu, Lietuvos piliečiai, susidūrę su Vakarų šalių piliečių požiūriu į teisę, vis labiau suprasdami teisinės visuomenės naudą, vadovaujasi įstatymais, išveždami į užsienį antikvarinius objektus.

Vadovaujantis, Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinojo įstatymo¹⁶⁶ 8 straipsnio 2 dalimi, dėl įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą trejiems metams naujus objektus, sudarant laikinąjį įsipareigojimą saugoti istorijos ir kultūros paminklą, Skyrius 1992 m. įtraukė į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 19 kultūros vertybių:

departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašą patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1424. (Žin., 2004, Nr. 165 – 6031).

¹⁶⁵ Ten pat.

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

- dail. A.Samuolio paveikslą “Liudviko Ciplijausko portretas”;
- 5 Seifer Toras ir Jerenijaus knyga;
- 6 paveikslus;
- 3 ikonas;
- Kidušinę taurę ir sidabrinį indelį padažui;
- bei varinį ąsotį.

Vienas iš išskirtinių atvejų Skyriaus veikloje buvo, kai 1992 m. birželio 29 d. pil. Sol Eligoloffe, iš antikvarinės parduotuvės “Solda”, kreipėsi į Kultūros paveldo inspekciją 1992 m. birželio 22 d. raštu¹⁶⁷, dėl leidimo išdavimo išvežti iš Lietuvos 5 Seifer Toras ir Jerenijaus knyga. Prie šio prašymo buvo pridėtas 1992 m. birželio 26 d. Lietuvos Respublikos ekonomikos ministerijos raštą Nr. 23/6-5905 “Dėl vaistų labdaros bei kultūros ir meno vertybių išvežimo”¹⁶⁸, kuriame buvo nurodoma, kad Ekonomikos ministerija neprieštaruja, kad antikvarinės parduotuvės pasiūlytai vaistų labdarai galėtų būti išduotas leidimas išvežti kultūros ir meno vertybių kiekį, kuris pagal savo vertę atitiktų gaunamų vaistų vertei. Be to pil. Sol Eligoloffe prašyme buvo nurodyta, kad šias kultūros vertybes jis įsigijo iš Lietuvos pil. Šapiro. Kultūros paveldo inspekcija aiškindamasi, iš kur pas pil. Šapiro atsirado šie šeši žydų religiniai šventraščiai, iš pil. Šapiro sužinojo, kad jis juos įsigijo iš Vilniaus antikvarinio knygyno. 1992 m. liepos 22 d. iš buvusio Vilniaus antikvarinio knygyno vedėjo V.Dundzio buvo gautas paaiškinimas¹⁶⁹, kad šiuos rankraščius 1988 m. pristatė pardavimui Lietuvos knygų rūmai.

Jausdamas, kad šioms rankraščiams gali nebūti išduotas leidimas išvežti iš Lietuvos, pil. Sol Eligoloffe pradėjo teigti, kad šias 5 Seifer Toras ir Jerenijaus knyga, jis, tėvų atminimui, nori palaidoti Šventojoje žemėje pagal visus žydų religijos papročius. Tam buvo pasitelktas rabinas Chaim Hofman ir kiti žydų religinės bendruomenės nariai, kurie teigė, kad šie rankraščiai yra netinkami naudoti liturginėms apeigoms ir juos reikia palaidoti supjaustant į mažus gabaliukus, dalyvaujant trims rabinams iš trijų skirtingų miestų.

Kultūros paveldo inspekcija, kreipėsi į Lietuvos valstybinį žydų muziejų padėti įvertinti kultūrinės vertės požiūriu šias 5 Seifer Toras ir Jerenijaus knyga. 1992 m. liepos 7 d., dalyvaujant Kultūros paveldo inspekcijos, Lietuvos valstybinio žydų muziejaus darbuotojams ir ekspertams buvo atlikta šių šventraščių ekspertizė. 1992 m. liepos 9 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus rašte Nr.

¹⁶⁷ 1992 m. birželio 22 d. pil. Sol Eligoloffe prašymas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 13).

¹⁶⁸ Dėl vaistų labdaros ir kultūros bei meno vertybių išvežimo: Lietuvos Respublikos ekonomikos ministerijos raštas, 1992 m. birželio 26 d., Nr. 23/6 – 5905. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 14).

¹⁶⁹ 1992 m. liepos 24 d. Vilniaus antikvarinio knygyno vedėjo V.Dundzio paaiškinamasis raštas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 15).

319¹⁷⁰ buvo nurodyta, kad pateiktos dvi Seifer Toros priklausė Panevėžio žydų religinei bendruomenei „Chaverat Sandaleret B'povežis“, viena priklausė rabinui Abrachamui Berkelmanui bei kita parašyta labai retai sutinkamu šriftu. Rašte buvo pažymėta, kad šie rankraščiai galėtų būti istorinių tyrinėjimų objektai, papildantys nežinomus Lietuvos žydų religinės bendruomenės gyvenimo puslapius ir kad jie, be abejonės, sudaro Lietuvos žydų istorinio – kultūrinio paveldo dalį. Dėl rankraščių tinkamumo naudoti liturginėms apeigoms, nors jie gerai išlikę, buvo pasiūlyta pasikonsultuoti su Kauno ir Vilniaus religinėmis bendruomenėmis. Kultūros paveldo inspekcija kreipėsi į šias bendruomenės, prašydama informuoti ar nėra dingusių Šventraščio (Toros) ritinių.

Atsakydami į Kultūros paveldo inspekcijos užklausimą, 1992 m. liepos 12 d. raštu Nr. 05/92¹⁷¹ Vilniaus žydų religinės bendruomenės pirmininkas informavo, kad iš Vilniaus sinagogos 1960 m. buvo pavogta 18 ir 1967 m. – dar 7 Toros ritiniai, bet šiuo metu nėra kas galėtų juos atpažinti, bei nurodė, kad Vilniaus žydų religinė bendruomenė kategoriškai prieštarauja, kad šie šventraščiai būtų išvežti iš Lietuvos.

1992 m. liepos 7 d. Kauno žydų religinė bendruomenė raštu¹⁷² informavo, kad iš Kauno sinagogos 1974 m. buvo pavogtos 5, 1990 m. – 1 ir 1991 m. – 2 Toros. 1992 m. liepos 11 d. Kauno žydų religinės bendruomenės atstovams atvykus į Vilnių ir apžiūrėjus šventraščius, konstatavo, kad viena Seifer Tora priklauso jų religinei bendruomenei priklausiusią bei papildomai informavo, pateikdami 1991 m. spalio 13 d. laiško kopiją p.Velonskiui¹⁷³, kad 1991 m. p.Velonskis neteisėtai pasisavino dvi Seifer Toras iš Kauno sinagogos.

Galutinai ginčą tarp rabinų ir Lietuvos valstybinio žydų muziejaus bei Kultūros paveldo inspekcijos dėl šių rankraščių, kaip elgtis išsaugant ir nepažeidžiant žydų religinių jausmų, išsprendė, tuo metu iš Izraelio atvykęs, menotyrininkas, istorikas Z. Efron, prieš karą gyvenęs Vilniuje. 1992 m. liepos mėn. viduryje menotyrininko, istoriko Z.Efron pateiktame rašte¹⁷⁴ Kultūros paveldo inspekcijai, konstatuojama, kad šie šventraščiai sudaro Lietuvos kultūros dalį ir turi likti Lietuvoje ir kad pati tinkamiausia vieta šiems objektams saugoti yra Lietuvos valstybinis žydų muziejus.

1992 m. liepos 20 d. Kultūros paveldo inspekcijos nutarimu Nr. 01-8-144¹⁷⁵ buvo įtrauktos į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 5 Seifer Toros ir Jerenijaus knyga. Ruošiant ši

¹⁷⁰ 1992 m. liepos 9 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus raštas Nr. 319. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 16).

¹⁷¹ 1992 m. liepos 12 d. Vilniaus žydų religinės bendruomenės valdybos raštas Nr. 05/92. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 17).

¹⁷² 1992 m. liepos 7 d. Kauno žydų religinės bendruomenės raštas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 18).

¹⁷³ 1991 m. spalio 13 d. Kauno žydų religinės bendruomenės laiško kopiją p.Velonskiui. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 19).

¹⁷⁴ Menotyrininko, istoriko Z. Efron raštas Kultūros paveldo inspekcijai. [1992 m. liepos mėn.]. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 20).

¹⁷⁵ Dėl Prekybos namų „Solda“, savininkė Dalia Velstfeldaitė – Eligoloffe, kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1992 m. liepos 20 d., Nr. 01 – 8 – 144. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. (žr. Priedas 21).

nutarimą, buvo parengta žydų religinių šventraščių aprašymo metodika “Sefer Toros bei atskiros jos knygos (ritinio) aprašymui reikalingi duomenys”¹⁷⁶.

Seifer Tora, priklausanti Kauno žydų religinei bendruomenei, 1992 m. liepos pabaigoje buvo gražinta Kauno sinagogai. Kitas keturias Sefer Toras įsigijo Lietuvos valstybinis žydų muziejus¹⁷⁷.

Per 1993 m. Skyrius išaiškino ir įtraukė į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 42 kultūros vertybes, pristatytas išvežimui iš Lietuvos:

- istorinių baldų rinkinį iš 9 vnt.;
- 10 paveikslų;
- 4 ikonas;
- elektrinių ir geodezinių prietaisų rinkinį iš 15 vnt. ir gaublių;
- 3 sidabrinės žvakides ir stalo sidabrinų indų komplektą;
- moderno stiliaus vazą;
- bei iš Vilniaus m. teritorinės muitinės gautas įvertinti 8 kultūros vertybes – 6 paveikslus, bareljefą “N.L.Tolstojaus portretas” ir rašomojo stalo reikmenų komplektą.

Sekančiais metais, t.y. 1994 m., buvo išaiškinta ir įtraukta į apskaitą 8 objektai:

- 2 paveikslai ir miniatiūra ant dramblio kaulo;
- skulptūra “Sėdintis angelas”;
- lietuvių liaudies meistro V.Svirskio bareljefas, kryžiaus detalė “Dievas Tėvas”;
- lėktuvo “Heinkel HE-115” liekanos;
- 2 motociklai.

1995 m. buvo išaiškinta ir įtraukta į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 8 kultūros vertybės:

- dail. P.Sergijevičiaus “Autoportretas” ir keturi jo tapybos darbai;
- XVII – XVIII a. vid. Vakarų Europos nežinomo dail. paveikslas “Nuėmimas nuo kryžiaus”;
- dvi XIX a. antros pusės Lietuvos (?) bažnytinės skulptūros “Šv. Petras” ir “Šv. Povilas”.

Per 1992 iki 1995 metų laikotarpį buvo įtrauktos į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą, pateiktos išvežimui iš Lietuvos bei įvertinimui iš muitinės, 85 kultūros vertybės. Šių kultūros vertybių savininkai buvo informuoti, kad jų turimas objektas yra įtrauktas į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą. Su jais buvo surašyti įsipareigojimai ir apie tai buvo informuotas Kultūros

¹⁷⁶ Sefer Toros bei atskiros jos knygos (ritinio) aprašymui reikalingi duomenys. - Kultūros paveldo departamento archyvas (žr. Priedas 22).

¹⁷⁷ 1993 m. sausio 15 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus raštas Nr. 25. – Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. (žr. Priedas 23).

paveldo centras. Nors, remiantis Kultūros paveldo inspekcijos laikinojo įstatymo¹⁷⁸ 8 straipsnio 2 dalimi, buvo nurodyta, kad įtraukiami į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą nauji objektai trejiems metams, Kultūros paveldo centras tik 2003 m. pradėjo peržiūrėti įtrauktus į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą šiuos objektus. Kultūros apsaugos departamento direktoriaus 2003 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. Į-496¹⁷⁹, 2004 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. Į-482¹⁸⁰ ir 2005 m. vasario 9 d. įsakymu Nr. Į-28¹⁸¹ buvo išbrauktos 66 kultūros vertybės, kurios 1992 – 1995 metų laikotarpyje buvo pateiktos į Skyrių išvežimui iš Lietuvos bei įvertinimui iš Vilniaus m. teritorinės muitinės. Šiuo metu dar savo sprendimo laukia 19 kultūros vertybių, įtrauktų į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą:

- dail. A.Samuolio paveikslas “Liudviko Ciplijausko portretas”;
- Seifer Tora, šiuo metu saugoma Kauno sinagogoje;
- istorinių baldų rinkinys iš 9 vnt.;
- dail. P.Sergijevičiaus “Autoportretas” ir keturi jo tapybos darbai;
- XVII – XVIII a. vid. Vakarų Europos nežinomo dail. paveikslas “Nuėmimas nuo kryžiaus”;
- dvi XIX a. antros pusės Lietuvos (?) bažnytinės skulptūros “Šv. Petras” ir “Šv. Povilas”.

Įsigalėjus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui¹⁸², valstybė prarado galimybę savarankiškai įrašyti meno vertybę ar antikvarinį daiktą į Kultūros vertybių registrą, tuo metu esantį valstybės teisinio reguliavimo sferoje, be savininko sutikimo, kai ekspertai nustato, kad jis yra kultūros vertybė. Per 1995 – 2005 metų laikotarpį buvo neleista išvežti iš Lietuvos 107 kultūros vertybės, kurios liko privačioje nuosavybėje. Šių kultūros vertybių tolimesnis likimas ir buvimo vieta paminklosaugos institucijoms nėra žinoma, nes savininkams, nesutikus jas įrašyti į Kultūros vertybių registrą, nebuvo parengti jų apsaugos reglamentai, neužpildyti pasai ir neįteikti jų savininkams. Jiems išsiųsti Kultūros vertybių apsaugos departamento raštai, kuriuose informuojama, kad šių kultūros vertybių negražinamai išvežti iš Lietuvos neleidžiama. Apie tai raštu buvo informuoti Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos bei Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos. Daugiausiai neleista išvežti kultūros vertybių:

- 1997 m. – 3 paveiksai, 1 grafikos darbas ir 10 lietuvių liaudies skulptūrų;

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

¹⁷⁹ Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrus: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. gruodžio 18 d., Nr. Į – 496. (Žin., 2004, Nr. 11 – 308).

¹⁸⁰ Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. gruodžio 3 d., Nr. Į – 482. (Žin., 2004, Nr. 180 – 6693).

¹⁸¹ Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. vasario 9 d., Nr. Į – 28. (Žin., 2005, Nr. 25 – 822).

¹⁸² Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 – 352).

- 1999 m. – 2 paveikslai – dail. L.Slendzinskio (1889 – 1980) “Autoportretas” ir “Dailininko sesers Johannos portretas”, 3 ikonos, 1 velykinė laiminimo žvakidė, 18 lietuvių liaudies skulptūrų ir XVIII a. antros p. skulptūra “Angeliuko galvutė”;
- 2001 m. – 2 paveikslai, vienas iš jų K.Stabrausko (1869 – 1929) “Jūros pakrantės peizažas”, viena profesionali skulptūra – E.Každailevičiūtė (1899 - ?) “Amžinoji kova”, 5 lietuvių liaudies skulptūros, viena pora pastatomų žvakidžių ir žemėlapis;
- 2002 m. – 4 paveikslai, 10 lietuvių liaudies skulptūrų, 1 kryžiaus viršūnė ir 1581 m. planas- vaizdas “Vilna Litvaniae metropolis”.

Pažymėtina, kad 2004 m. buvo neišleista išvežti iš Lietuvos Vilniaus tarpukario dailės mokyklos K.Kvetkovskio (?) paveikslas “Juozapo Pilsudskio portretas”, kuris tuo metu, savininkui sutikus, buvo numatytas įsigyti Lietuvos nacionalinio muziejaus. Daugiau kaip po pusės metų, muziejui neradus lėšų šį darbą įsigyti, savininkas apsisprendė jo nebeparduoti. Šiuo metu šio darbo likimas nėra žinomas.

Per šį laikotarpį, tarpininkaujant Skyriui, Lietuvos muziejai įsigijo 10 kultūros paveldo objektų:

- 1995 m. – Lietuvos dailės muziejus įsigijo XVIII a. paskutinio ketvirčio Urečės Radvilų stiklo manufaktūros veidrodį ir Nacionalinis M.K.Čiurlionio muziejus XX a. pradžios Vilniaus dail. J.Hansono paveikslą “Kalnų peizažas”;
- 1996 m. – Lietuvos dailės muziejus įsigijo XVIII a. (?) než. LDK tapytojo du porinius medalionus “Šventoji” ir “Šventasis”;
- 1997 m. – Lietuvos dailės muziejus įsigijo dail. J.Mackevičiaus 1942 m. paveikslą “Kauno panorama nuo Aleksoto tilto”;
- 1998 m. – Lietuvos dailės muziejus įsigijo XX a. pradžios než. lietuvių liaudies meistro skulptūrą “Švč. Mergelė Marija – Skausmingoji”;
- 1999 m. – Lietuvos dailės muziejus įsigijo XVI a. pr. auksakalių darbo sidabrinį altorėlio (relikvinės) fragmentą “Šv. Margarita Antiochietė”;
- 2003 m. – Nacionalinis Lietuvos muziejus įsigijo dail. M.Kuliešos (1799 – 1863) (?) 1834 m. paveikslą “Švč. Mergelė Marija” su aptaisu ir rėmu, 2 porines XVII a. vid. (1649 m.?) Vilniaus meistrų darbo bronzines žvakides ir XVIII a. pirmos p. profesionalią skulptūrą “Angelas”.

1999 m. dėl leidimo išvežti iš Lietuvos į Skyrių buvo pateikta XX a. 3-4 dešimtmečio ikona “Švč. Dievo Motinos Globa” (Lietuva, Gudija?). Savininkas, negavęs leidimo šios ikonos išvežti iš Lietuvos (apie tai buvo supažindintas raštu), bandė ją išvežti iš Lietuvos per Vilniaus m. aerouosto teritorinės muitinės postą. Muitinės posto darbuotojams, sulaikius ikoną, ji buvo perduota Lietuvos dailės muziejui.

Etninės kultūros medžiaginio paveldo kaupimas ir išsaugojimas yra Lietuvos muziejuose dirbančių etninės kultūros specialistų uždavinys. Tačiau pastaraisiais metais atsirado pavienių etninės kultūros rinkėjų, kurie iš privačių asmenų įsigytais etnografiniais eksponatais turtina savo kolekcijas arba surinktus didelę paklausą užsienio šalių antikvarinėje rinkoje turinčius etninės kultūros objektus išveža iš Lietuvos.

Kultūros vertybių apsaugos departamentas reguliuoja praeityje tautos sukurtų ir iki šių dienų išlikusių etninės kultūros vertybių išvežimą iš Lietuvos. Tai daro remdamasis Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų¹⁸³, Lietuvos Respublikos muziejų¹⁸⁴ įstatymais, kurie numato ne tik bendruosius lietuvių etninės kultūros valstybinės globos pagrindus, bet ir etninės kultūros apsaugos priemones. Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančius įstatymus draudžiama išvežti 100 metų senumo etninio paveldo vertybes. Tačiau Lietuvoje (ilgiau negu kituose kraštuose!) dar XX a. pr. valstiečių buityje vyravo tradiciniai namų apyvokos, interjero dirbiniai, kurie kaimyniniuose kraštuose buvo jau seniai išnykę.

Pastaruju metu išvežama daug išliekamosios vertės neturinčių daiktų, kurių mediena sutrūnijusi, išblukusi polichrominė tapyba, panaikintas autentiškas paviršius ir užtapyti nauji ornamentai, sukomplektuoti iš atskirų detalių arba be jų; daromos autentiškų daiktų. Išvežimui pateikiamų daiktų sąrašai rodo, kad valstietiškos kultūros objektai renkami be jokios atrankos. Tačiau tarp menkaverčių daiktų pasitaiko ir kultūrinių, istorinių ir meninių vertybių, kurios charakterizuoja ne tik ekonominį ir techninį laikotarpio lygį, bet ir socialinę vartotojo padėtį, jo skonį. Stengiamasi, kad Lietuvoje liktų daiktai su asmens ir nuosavybės žymenimis, inicialais, datomis.

Per pastarąjį dešimtmetį, bendradarbiaujant Lietuvos nacionalinio muziejaus muziejininkais, 113 atrinktų muziejinę vertę turinčių daiktų pateko į Lietuvos nacionalinio muziejaus Etninės kultūros skyrių¹⁸⁵. Daugiausia tai dekoratyvine tapyba puošti tradiciniai valstiečių baldai: kraitinės skrynios, spintelės, indaujos, kurios užsienyje vertinamos ne tik dėl specifinių nacionalinių savitumų, bet ir dėl panašumų su kitų kraštų tapytais baldais (Latvijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Švedijoje vyrauja panašūs augaliniai motyvai, kompozicijos, spalvos). Ne mažesnę paklausą turi ir XIX a. II pusės – XX a. pr. amatininkų bei pačių valstiečių gaminti stalai, suolai, lovos, lopšiai, spintos, rankšluostinės, kanapos.

Ne visi daiktai turi tikslias savo metrikas. Kartais žinoma tik pateikėjo nurodyta jų radimo vieta. Muziejininkams pagal dirbinių meninį charakterį bei stilistinius savitumus kartais pavyksta nustatyti baldų meistrus ar tapytojus.

¹⁸³ Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1999 m. rugsėjo 21 d., Nr. VIII – 1328. (Žin., 1999, Nr. 82 –2414).

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1995 m. birželio 8 d., Nr. I – 930. (Žin., 1995, Nr. 53 –1292; 2003, Nr. 59 - 2638).

¹⁸⁵ Sąrašas Lietuvos nacionalinio muziejaus Etninės kultūros skyriaus eksponatų, 1995–2005 gautų iš KVAD Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus. (žr. Priedas 24).

Tokiu keliu gauti eksponatai ne tik papildo muziejaus rinkinius, bet ir įeina į mokslo ir kultūros apyvartą – eksponuojami parodose, pristatomi leidiniuose. Tuo pačiu tenka pažymėti, kad šiuolaikinė paveldosaugos sistema neužtikrina kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, patekusių į valstybės teisinio reguliavimo sferą, be savininko sutikimo, įtraukimą į Kultūros vertybių registrą. Vienintelis realus kelias kaip jas įpaveldinti, šiuo metu išlieka, kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įgijimas Lietuvos muziejų fondui.

Išduodant leidimus Skyrius tikrina pagal Lietuvos kriminalinės policijos Kriminalinių nusikaltimų tyrimo tarnybos ir INTERPOLO Lietuvos nacionalinio skyriaus pateiktą informaciją, teikia užklašimus Kultūros paveldo centrui, ar norimos išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamosios kultūros vertybės ir antikvariniai daiktai nėra paieškomi.

Išsaugant kultūros vertybes, pagrindiniais kriterijais išlieka visuomenės poreikiai ir rinka, bei prevencinis darbas ją supažindinant su kultūros paveldo objektais. Nusikaltimai, susiję su kilnojamųjų kultūros vertybių grobstymu, padarantys didelę žalą ne tik meno vertybių savininkams bet ir visam kultūros paveldui, labiausiai priklauso nuo visuomenės požiūrio į kultūros vertybes. Lietuvoje kultūros vertybių vagystės, ar padarytą žalą joms, pagal pasikėsavimo objektą, galima suskirstyti į šias grupes:

1. neteisėti archeologijos objektų kasinėjimai;
2. vertybių, susijusių su mažąja liaudies architektūra, vagystės;
3. sakralinių vertybių vagystės iš kulto pastatų;
4. muziejinių eksponatų vagystės;
5. kolekcijų ir kultūros vertybių vagystės, esančių fizinių asmenų nuosavybėje, bei iš juridinių asmenų.

Vykstant politinėms ir socialinėms permainingoms, padidėjo žmonių gyvenimo neužtikrintumas ir nestabilumas, verčiantis piliečius ieškoti naujų būdų pragyvenimui. Pastarąjį dešimtmetį, labai išstobulėjus metalo ieškikliams, Lietuvoje padažnėjo atvejų, kai savarankiškai kasinėjami archeologijos objektai. Pagrindinis šių kasinėjimų tikslas – numizmatiniai ir archeologiniai radiniai, kurie turi paklausą rinkoje. Sukontroliuoti šio proceso neįmanoma, nes metalų ieškikliais leidžiama prekiauti, kaip priemone daugeliui specialistų atliekančių savo tiesioginį darbą. Pasitaiko spaudoje net skelbimų apie išnuomojamus metalo ieškiklius.

Išsiskiria nusikaltimai, susiję su mažąja liaudies architektūra. Susidomėjimas senąja liaudies skulptūra siekia prieškarinio laikų, kai buvo fiksuojami kryžiai, koplytstulpiai, jų geležinės viršūnės, renkamos liaudies skulptūrėlės pildant Vytauto Didžiojo muziejaus fondus. Pokario laikotarpiu, vykstant ideologinei kovai prieš religiją, buvo naikinami pakelių, kapinių, sodybų mažosios liaudies architektūros kūriniai. Išsaugojant šiuos kūrinius nemažą vaidmenį suvaidino inteligentija. P vz. dail.

Antanas Martinaitis išgelbėjo savo tėviškės kapuose prieš Visus Šventus liaudies skulptūrėles, ištraukdamas jas iš laužo. Vėliau šias skulptūrėles perdavė Nacionaliniam M.K.Čiurlionio muziejui.

Apie 1960 m., pasikeitus politinei konjunktūrai, mažosios liaudies architektūros objektus pradėta įtraukti į LTSR kultūros paminklų sąrašą. Nesant rinkai, vagysčių buvo nedaug. Atkūrus Lietuvos Respubliką ir perėjus visuomenei prie rinkos ekonomikos, antikvariatams pradėjus prekiauti liaudies skulptūromis, jos kaip mažiausiai apsaugotos, lengvai prieinamos, turinčios paklausą vidaus ir užsienio rinkoje, tapo lengvu vagišių grobiu. Dalis pavogtų liaudies skulptūrų atsiranda antikvarinėje rinkoje. Antikvariatai yra suinteresuoti bendradarbiauti su Kultūros paveldo departamentu bei policija, keičiantis informacija dėl pavogtų vertybių, nes turėdami gerą vardą jie užsitikrina pastovius klientus. Tačiau paveldosaugos sistemoje šiame prevenciniame darbe yra dar daug spragų:

- nėra leidinio, kuriame būtų skelbiamos dingusios kilnojamosios kultūros vertybės;
- Kultūros paveldo centre nėra pilnos kultūros vertybių fotofiksacijos ir duomenų bazės;
- pilnai neatlikta kulto pastatų ir sakralinių vietų meno vertybių inventorizacija.

1999 m. Skyriui buvo pateiktos išvežti iš Lietuvos 3 dingusios lietuvių liaudies skulptūros. Skyriaus darbuotojams išsiaiškinus, kad viena skulptūra “Šv. Pranciškus” yra pavogta apie 1974 m. iš Akmenės raj. Kruopių bažnyčios šventoriuje esančio koplytstulpio (DV 636) ir dvi skulptūros “Šv. Antanas su vaikeliu Jėzumi” bei “Nežinoma šventoji” (nepaminklinės) dingusios iš Veiviržėnų seniūnijos Vainotiškių kaimo kapinių, apie tai buvo informuotos teisėsaugos institucijos. Pirma skulptūra, teisėsaugos institucijoms nepriėmus sprendimo, iki šiol saugoma Skyriuje, kitos dvi gražintos teisėtiems savininkams. 2003 m. buvo išaiškintos, norimos išvežti, dvi lietuvių liaudies skulptūros “Šv. Nepomukas” (DV 4448) ir meistro J.Dapkaus skulptūra “Švč. M.Marija Maloningoji” (D77K). Abi šios skulptūros buvo perduotos atitinkamai Šilalės policijos komisariato Kriminalinio poskyrio Nusikalstamų tyrimo skyriui ir Tauragės policijos komisariatui.

Svarbų indėlį išsaugant liaudies skulptūras daro ir pati rinka, t. y. per pastaruosius penketą metų jų kainos išaugo tris – keturis kartus, pasikeitė visuomenės požiūris į liaudies skulptūras kaip kilnojamasias kultūros vertybes, turinčias materialinę vertę. Nemažą vaidmenį išsaugant liaudies skulptūras vaidina gausi turistinė literatūra, testiniai leidiniai – “Lietuvos sakralinės dailės katalogas”, “Žemaičių praeitis”, nauji moksliniai leidiniai, parodų katalogai.

Atskirai išskirtinos sakralinių vertybių vagystės iš kulto pastatų. Daugiausia vagiamos ikonos iš sentikių ir pravoslavų maldos namų, liturginiai indai ir kiti dirbiniai pagaminti iš brangiųjų metalų bei paveikslai. Čia dažniausiai įvykdomi nusikaltimai susiję su esama netvarka kulto namuose – trūksta apsaugos sistemų, kultūros vertybės paliekamos be priežiūros, dauguma turimų vertybių neinventorizuotos, nėra fotofiksacinės medžiagos. Todėl, įvykus vagystei, jų praktiškai neįmanoma surasti. Kaip teigiamą pavyzdį galime pateikti, kai 2001 m. iš Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios dingo viena ampulė, į Skyrių užėjus, darbiniais reikalais, vienam menotyrininkui ir jam pamačius ampulės

nuotrauką, pradingusi ampulė buvo gražinta teisėtiems šeimininkams. Nors kaltininkas ir nebuvo nustatytas, manoma, kad tai buvo asmuo turintis priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, pardavęs ampulę už menką kainą gatvės prekybininkams.

2004 m. rugpjūčio pradžioje į Skyrių buvo pristatytas 1765 m. pastatomas alavinis altorinis kryžius. Skyriaus darbuotojams išsiaiškinus ir pasitikrinus su Kultūros paveldo centro informacija, buvo nustatyta, kad tai yra kilnojamoji kultūros vertybė (DR-515) iš Kriukų bažnyčios Joniščio rajone. Kultūros paveldo centro darbuotojams nuvykus į Kriukus, buvo nustatyta, kad be šio kryžiaus trūksta paveikslo “Šv. Laurynas” (DV-966), ornamentuoto kryžiaus-viršūnės (DR-518), XVIII a. pradžios reljefo “Švč. M. Marija su šventaisiais” (nepaminklinis) bei žvakidžių. Operatyvių veiksmų dėka buvo surasti paveikslas “Šv. Laurynas” bei žvakidės. Pastatomas altorinis kryžius buvo perduotas Joniščio raj. policijos komisariatui. Šiuo metu yra paieškomi ornamentuoto kryžiaus-viršūnė bei XVIII a. reljefas “Švč. M. Marija su šventaisiais”. Šiuos kultūros paveldo objektus buvo pardavęs pats Kriukų parapijos klebonas.

2004 m. rugpjūčio pabaigoje į Skyrių buvo pristatyti keletas Golgotos kryžių bei ikonos. Skyriaus darbuotojai, naudodamiesi Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos interneto puslapio “Pavogtos meno vertybės” (<http://www.policija.lt/kuriniai/>), įkurto 2004 m. gegužės 25 d., kurio sukūrimui Skyrius teikė metodines konsultacijas, duomenimis, įtarė, kad vienas iš Golgotos kryžių, nors ir nebuvo pateikta fotonuotrauka, gali būti pavogtas iš Kvedariškio kaimo sentikių maldos namų, Biržų rajone. Pasinaudojus skyriuje esama 1991 m. Kvedariškio kaimo sentikių maldos namų inventorizacinės medžiagos švietalais (kopijomis), buvo nustatyta, kad šis kryžius tikrai priklauso Kvedariškio kaimo sentikių maldos namams. Kilus įtarimui dėl kitų pristatytų objektų, naudojantis 1992 m. Gailiūnų kaimo sentikių maldos namų inventorizacinės medžiagos švietalais (kopijomis), buvo nustatyta, kad kitas Golgotos kryžius (dingęs prieš keletą metų) ir ikona “Viešpatis Visagalis soste” (dingusi prieš dešimtį metų) yra iš Gailiūnų kaimo sentikių maldos namų, Molėtų rajone. Visi šie paminėti objektai buvo perduoti atitinkamai Biržų raj ir Molėtų raj. policijos komisariatams tolesniam tyrimui.

Muziejinių vertybių vagystės nėra dažnos. Dalis jų įvykdoma dėl elementarių apsaugos priemonių nebuvimo ar akivaizdžių už apsaugą atsakingų asmenų padarytų klaidų. Viena iš tokių vagysčių 2000 m. rugsėjo 13 d. buvo įvykdyta Nacionaliniame M.K.Čiurlionio dailės muziejuje. Iš pastovios ekspozicijos buvo pavogti du nežinomo autoriaus liaudies meno tapybos darbai – “Šv. Rozalija” (Inv. Nr. Lvg 160) ir “Šv. Petronėlė” (Inv. Nr. Lvg 159). 2003 m. sausyje Skyriaus darbuotojų dėka šie muziejiniai eksponatai buvo gražinti į Nacionalinį M.K.Čiurlionio dailės muziejų. Plačiai nuskambėjo ir “Saulės akmenis” dvejos vagystės su įsilaužimu Palangos gintaro muziejuje. Kriminalinės policijos dėka, abu kartus buvo surastas šis unikalus gintaro gabalas.

1993 m. gegužės 13 d. Kultūros ir meno vertybių aukciono “Viktorija” pasiruošimo darbe, kuriame dalyvavo Skyriaus darbuotojai, buvo išaiškinta skulptūra “Pieta” (D-LS64), dingusi iš “Aušros” muziejaus 1977 m. Kad ši skulptūra pavogta nebuvo žinoma. Tai padėjo išaiškinti leidinyje “Lietuvių liaudies menas. Skulptūra. I knyga.” publikuota skulptūros “Pieta” nuotrauka¹⁸⁶.

Asmeninėje nuosavybėje esančių kultūros vertybių ir jų kolekcijų vagystės savo apogėjų pasiekė 1998 m., kai buvo pavogtos dvi senosios dailės kolekcijos – advokato G. Damalako antikvarinių meno kūrinių kolekcija ir kunigo R. Mikutavičiaus Vakarų Europos kūrinių kolekcija, kurių bendra vertė siekė ne vieną milijoną litų. Advokato G. Damalako kolekcijos meno kūrinių paieška yra sudėtinga – nėra pilnos fotofiksacijos, metrikų, išmatavimų. Žymiai geresnėje padėtyje atsidūrė kunigo R. Mikutavičiaus kolekcijos kūrinių paieška, kurių dalis šiuo metu yra rasta. Nors paskutiniame kunigo R. Mikutavičiaus kolekcijos kataloge¹⁸⁷ yra ir grubių atributavimo klaidų, bet čia jie yra nufotografuoti ir išmatuoti. Apie kitus kolekcijos kūrinius, kurie nebuvo publikuoti kataloguose, šiandien mes negalime kalbėti, nes apie juos nėra jokios informacijos.

Be šių darbų Skyrius atlieka įvairių valstybinių įstaigų, t.y. teritorinių muitinių, pasienio policijos, mokesčių inspekcijos, tardymo poskyrių ir kt. žinybų, kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertizes, nustatant meninę ir piniginę vertes. Taip pat, Skyrius bendradarbiauja su Muitinės departamentu prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, išaiškinant pavogtas, dingusias, nelegaliai įvežamas į Lietuvos Respubliką ar išvežamas iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus.

Skyriaus darbuotojai pastoviai dalyvauja tarptautinėse konferencijose bei seminaruose, kuriuose diskutuojama apie kultūros vertybių teisinius aspektus; policijos vaidmenį užkertant kelią meno kūrinių klastotėms, nelegalią prekybą kultūros vertybėmis bei jų nelegalų išvežimą; nelegaliai išvežtų kultūros vertybių grąžinimą; kolekcijų apsaugą.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos valstybe nare, Muitinės postuose nebevykdomas piliečių, išvykstančių į kitas Europos Sąjungos valstybes nares, bagažo tikrinimas. Dėl šios priežasties piliečiai, vykstantys į kitas Europos Sąjungos valstybes nares, ne visada kreipiasi dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo leidimo gavimo. Neturintys leidimo išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos, šie piliečiai gali turėti problemų su kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisėsauga. Todėl būtina, informacijos priemonėmis, plačiai informuoti piliečius apie galiojančius įstatymus išvežant kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos.

Skyriaus darbą, vykdant išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolę ir identifikuojant dingusias ar pavogtas kultūros vertybes, apsunkina pilnos centralizuotos kultūros vertybių ir

¹⁸⁶ Lietuvių liaudies menas. Skulptūra. I knyga. Sud. P.Galaunė. Vilnius, 1963. – P. 333.

antikvarinių daiktų duomenų bazės nebuvimas. Tam būtina turėti dingusių muziejinių eksponatų, kulto pastatų, sakralinių vietovių ir kitų objektų meno vertybių inventorizacinę medžiagą, kurią dailinai rinko ir kaupė Kultūros paveldo centras. Būtina pradėti leisti tęstinį leidinį apie dingusias kultūros vertybes, su kuo pilnesne objektų fotofiksacija ir duomenų baze. Šių visų priemonių sklaida užtikrina sėkmingą prevencinį darbą užkertant kultūros vertybių ir meno kūrinių vagystėms bei jų neteisėtam išvežimui iš Lietuvos.

II.2. Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus veikla kontroliuojant kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionus

Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius (toliau – Skyrius) savo veikloje neapsiriboja vien tik kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos leidimų išdavimu, bet ir atlieka aukcionams pateiktų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų kultūrinės vertės nustatymą. Per 15 metų Lietuvoje įvyko 8 kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionai. Šių aukcionų istorija ir veikla betarpiškai atsispindi Skyriaus veikloje. Skyriaus darbuotojai bei ekspertai nuveikė ne mažą darbą atributuojant kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus bei naujai išaiškinant kultūros vertybes, nustatant ar kultūros vertybė ir antikvarinis daiktas gali būti išvežtas iš Lietuvos Respublikos. Šiame skyriuje aptarsime aukcionų raidą Lietuvoje, problemas, išskylančias juos organizuojant bei kontroliuojančių institucijų veiklą.

Pirmieji kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionai Lietuvoje įvyko 1987 – 1990 metais, prasidėjus politiniam atšilimui bei ekonominėms reformoms - kooperatyvų kūrimuisi Lietuvoje. Aptariamuoju laikotarpiu galime išskirti antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukcionus bei kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionus, kurie įvyko Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje bei Šiauliuose.

Vadovaudamiesi TSRS valstybinio leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų komiteto 1987 m. rugsėjo 7 d. patvirtintais “Antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono organizavimo nuostatais”, Knygų mėgėjų klubas “Spindulys” 1988 m. kovo 26 d. Kauno statybos ir remonto tresto kultūros namų salėje surengė retų knygų ir kitų antikvarinių leidinių aukcioną “Auctio Librorum Caunensis”, pateikdamas 165 + 6 leidinius¹⁸⁷, išleistus iki 1947 m.¹⁸⁸ Šis aukcionas 15% lėšų nuo galutinės leidinių pardavimo sumos pervedė į Lietuvos kultūros fondo sąskaitą S.Dariaus ir S.Girėno paminklui Kaune statyti, pagal aukciono lėšų panaudojimo 2 straipsnį¹⁸⁹. Tais pačiais metais rugsėjo

¹⁸⁷ Ričardo Mikutavičiaus kolekcija. Europos dailė. Sud. R.Norkus. Baltijos kultūros fondo leidykla, 1996. – [192] p.

¹⁸⁸ Retų knygų ir kitų antikvarinių leidinių katalogas (“Auctio Librorum Caunensis”). Sud. V.Staniulis. Kaunas, 1988. – 48 p.

¹⁸⁹ Ten pat. P. 5.

¹⁹⁰ Ten pat. P. 6.

24 d. Knygų prekybos valdybos Kauno zonos jungtinis knygynas, Vilniaus Universiteto Kauno vakariniame fakultete, surengė antrąjį antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukcioną, išstatydamas 140 + 5 leidinius¹⁹¹.

Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukcionus Vilniuje organizavo Knygų prekybos valdybos Vilniaus zonos jungtinis knygynas, 1987 m. aukcione pateikdamas 127 leidinius¹⁹² bei 1988 m. dviejuose aukcionuose, atitinkamai pateikdamas, 132 leidinius¹⁹³ ir 177 leidinius¹⁹⁴ (vienas leidinys aukciono metu nebuvo išstatytas). Paskutiniame aukcione 164 leidiniai buvo parduoti dvigubai – trigubai didesnėmis kainomis.

1988 m. Knygų prekybos gamybinio susivienijimo “Knyga” Klaipėdos zonos jungtinis knygynas surengė Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukcioną, išstatydamas 155 leidinius¹⁹⁵, bei – 1989 m. du aukcionus, atitinkamai išstatydamas 150 leidinių¹⁹⁶ ir 183 leidinius¹⁹⁷. 1989 m. Knygų prekybos valdybos Šiaulių zonos jungtinis knygynas organizavo Šiaulių antikvarinių ir bukinistinių knygų aukcioną, pateikdamas pirkėjams 193 leidinius¹⁹⁸.

1989 m. vasario 10 d. Knygų prekybos gamybinio susivienijimo “Knyga” Kauno zonos jungtinis knygynas organizavo Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukcioną, rengėjams pateikiant 182 + 16 leidinius¹⁹⁹, bei kitų metų vasario 10 d. surengė aukcioną pateikdamas 119 + 6 + 5 + 8 leidinius²⁰⁰. Šie du aukcionai vyko Vilniaus Universiteto Kauno humanitarinių mokslų fakulteto auloje.

1990 m. gegužės 19 d. ir spalio 6 d. Kauno Knygų mėgėjų klubas “Spindulys” surengė knygų bei bukinistinių leidinių aukcionus “Auctio Librorum Caunensis”, atitinkamai pateikdami 186 + 21 + 9 leidinius²⁰¹ ir 221 leidinius²⁰². Aukciono, įvykusio spalio mėn., visos pajamos gautos renginio metu buvo skirtos Prisikėlimo bažnyčios Kaune atstatymo darbams. Be šių minėtų antikvarinių leidinių aukcionų vienas bukinistinių leidinių aukcionas įvyko Vilniuje, organizuotas UAB “Salomėja”.

Šiuose antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukcionuose, įsigyjant knygas ir periodinius leidinius, aktyviai dalyvavo bibliotekos ir muziejai. Išstatyti leidiniai buvo gausiai perkami.

¹⁹¹ Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono katalogas. Sud. V.Šatas, D.Vartavičienė. Kaunas, 1988. – [2] + 38 p.

¹⁹² Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. J.Vytulis. Vilnius, 1987. – 36 p.

¹⁹³ Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. J.Vytulis. Vilnius, 1988. – 36 p.

¹⁹⁴ Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. J.Vytulis. Vilnius, 1988. – 48 p.

¹⁹⁵ Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. A.Astrauskienė, V.Stefanovič. Klaipėda, 1988. – 36 p.

¹⁹⁶ Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. A.Astrauskienė, J.Narbutienė. Klaipėda, 1989. – 52 p.

¹⁹⁷ Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. A.Astrauskienė. Klaipėda, 1989. – 52 p.

¹⁹⁸ Šiaulių antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. Z.Dirmeikienė. Šiauliai, 1989. – 32 p.

¹⁹⁹ Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono katalogas. Sud. V.Šatas, D.Vartavičienė. Kaunas, 1989. – [2] + 46 p.

²⁰⁰ Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono katalogas. Sud. V.Šatas, D.Vartavičienė. Kaunas, 1990. – [2] + 30 p.

²⁰¹ Leidinių, pateiktų pardavimui aukcione “ALC”, sąrašas. Sud. G.Junevičius. Kaunas, 1990 gegužės 19 d. – [3] + 17 + [2] p.

²⁰² Leidinių, pateiktų pardavimui aukcione “ALC”, sąrašas. Sud. G.Junevičius. Kaunas, 1990 spalio 6 d. – 20 p.

Be minėtų aukcionų Lietuvoje įvyko ir vaizduojamosios dailės parodos-aukcionai – Lietuvos kultūros fondo aukcionas Vilniuje, Lietuvos dailininkų sąjungos aukcionas “Arkos” galerijoje, Vilniuje. Išskirtiniu aukcionu galime pažymėti 1989 m. spalio 7 d. Labdaros aukcioną, skirtą Lietuvos tremtiniams paremti²⁰³, įvykusį Parodų rūmuose, Vilniuje, kur 135 Lietuvoje ir užsienyje gyvenantys lietuvių dailininkai aukcionui paaukojo 243 kūrinius. Be šių šiuolaikinio meno aukcionų 1987 m. įvyko antikvarinių daiktų aukcionas Mokytojų namuose, Vilniuje, ir 1989 m. antikvarinių daiktų aukcionas Mėsinių gatvėje, Vilniuje. Dar galima paminėti apie 1990 m. kas mėnesį vykusius verslininko Arvydo Stašaičio organizuotus aukcionus Kauno politinio švietimo namuose, kur šalia šiuolaikinės aparatūros, kompiuterių, baldų, buitinės technikos buvo pardavinėjami antikvariniai paveikslai, skulptūros, juvelyriniai dirbiniai ir kiti antikvariniai daiktai.

1991 m. priimtame Kultūros paveldo apsaugos inspekcijos laikinojo įstatymo²⁰⁴ 7 straipsnio 5 pastraipoje buvo nurodyta, kad Kultūros paveldo inspekcija tikrina antikvariatų, bukinistinių, komiso parduotuvių, dailės salonų, kultūros vertybių aukcionų veiklą. Kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų aukcionų veikla Lietuvoje pradėjo įgauti civilizuotą pobūdį. 1992 m. sausio 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 45 “Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų”²⁰⁵ buvo patvirtinta Prekių aukcionų rengimo bendrieji nuostatai, kuriuose buvo reglamentuojamas kultūros ir meno vertybių, antikvarinių ir bukinistinių leidinių, filatelijos ir numizmatikos objektų aukcionų organizavimas. Šio įstatymo 8 straipsnyje buvo nustatyta, kad ne vėliau kaip prieš 3 dienas apie įvykstantį aukcioną turi būti pranešta miesto (rajono) valdybai bei paskelbta miesto (rajono) spaudoje. Apie parduodamas aukcione vertybes, turi būti informuojamos Kultūros ir švietimo ministerija bei Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija, kurios gali nustatyti, kad aukcione parduodamas nacionalinės reikšmės vertybes draudžiama išvežti iš Lietuvos Respublikos.

1992 m. lapkričio 14 d. Kauno Valstybinio Muzikinio teatro patalpose įvyko pirmasis kultūros ir meno vertybių aukcionas – firmos “Lita Vest” Antikvarinių kūrinių aukcionas “Viktorija”. Aukciono rengėjas UAB “Lita Vest” išleido katalogą²⁰⁶ pristatydamą 127 kultūros vertybes. Vėliau aukcionui buvo pateikta papildomai 49 pozicijos kūrinių. Iš kataloge pateiktų kūrinių septyni paveikslai (119 - 125 poz.) nebuvo pateikti aukcionui. Šeši kūriniai, išstatyti aukciono parodoje, buvo išimti iš aukciono: tris atsiėmė savininkas, kitus trys išaiškėjus jų priklausomybei – skulptūra “Jėzus Nazaretis” (aukciono katalogo Nr. 46), išaiškėjus, kad priklausė Nacionaliniam M.K.Čiurlionio dailės muziejui, paveikslo rėmas (aukciono katalogo Nr. 22), priklausantis Nacionaliniam Lietuvos muziejui,

²⁰³ Labdaros aukcionas, Lietuvos tremtiniams paremti. Katalogas. Vilnius, 1989. 24 p.

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

²⁰⁵ Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. sausio 27 d, Nr. 45. (Žin. 1992, Nr. 11 – 293).

²⁰⁶ Firmos “LITA West” antikvarinių kūrinių aukciono “Viktorija” katalogas. [Kaunas], 1992.11.14. - 36 p.

bei pastatomas kryžius su Nukryžiuotoju (aukciono katalogo Nr. 31), išsiaiškinti ar ši kultūros vertybė nėra pavogta iš Skarulių bažnyčios. Aukcione buvo išstatyti 163 antikvariniai kūriniai. Kultūros paveldo inspekcijos 1992 m. lapkričio 13 d. nutarimu Nr. 01-8-203 “Dėl kultūros paveldo objektų, pateiktų firmos “Lita West”²⁰⁷ 1992.11.14 d. organizuojamam aukcionui, įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą” buvo įtraukta į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 15 objektų (tarp jų ir skulptūra “Jėzus Nazaretis”, išimta iš aukciono). Tarp šių objektų galime išskirti – dail. Antano Rūkštelės paveikslą “Palydi”, XVIII a. pabaigos skulptūrą “Nukryžiuotasis”, 1843 m. lietuvių liaudies skulptūrą “Jėzus Nazaretis” ir kt. Dar 40 objektų (tarp jų 2 objektai, kuriuos prieš aukcioną atsiėmė savininkas), ekspertų siūlymu, buvo pažymėti kaip neleidžiami išvežti iš Lietuvos. Aukciono metu buvo nupirkti 56 objektai (34,4%), iš kurių 15 objektų buvo keliamos kainos. Aukcione buvo išstatyti 25 paveikslai (nupirkta – 6, iš kurių dail. Anselm Feuerbach (1829 – 1880) paveikslas “Motina su dviem vaikais” įsigytas už 18.100 JAV dolerių), 15 ikonų (nupirkta – 3), 21 skulptūra (nupirkta – 6), 11 sidabro dirbinių (nupirkta – 6), 12 porceliano ir keramikos dirbinių (nupirkta – 4), 6 stiklo dirbiniai (nupirkta – 2), 38 įvairūs namų apyvokos objektai (nupirkta – 19), 7 pozicijos baldų (nupirkta – 1) ir kt.

1993 m. kovo 6 d. Kauno Valstybinio Muzikinio teatro patalpose įvyko antrasis Kultūros ir meno vertybių aukcionas “Viktorija”, rengiamas UAB “Drugys”. Aukciono rengėjai pateikė 174 objektus²⁰⁸. Vėliau aukcionas buvo papildytas dar 44 objektais. Vienas objektas (katalogo Nr. 32) neišstatytas. Aukcionui viso buvo pateikta 217 objektų. Kultūros paveldo inspekcijos 1993 m. kovo 05 d. nutarimu Nr. 01-8-265 “Dėl kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą”²⁰⁹ buvo įtraukta į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 10 kultūros vertybių. Tarp šių objektų galime išskirti XVI a. antros pusės – XVII a. pradžios (?) Vakar. Europos auksakalių darbo indelis-katiliuką, kuris yra unikalus ne tik Lietuvai, bet ir mūsų regionui. Dar 38 objektai, ekspertų siūlymu, buvo pažymėti kaip neleidžiami išvežti iš Lietuvos. Aukciono metu buvo įsigyta 82 objektai (37,8%), iš kurių 39 objektams buvo keliamos kainos. Aukcione buvo išstatyta 42 paveikslai (nupirkta – 7), 17 ikonų (nupirkta – 5), 10 skulptūrų (nenupirkta nei vienos), 21 sidabro dirbinys (nupirkta – 8), 36 porceliano ir keramikos dirbiniai (nupirkta – 12), 5 stiklo dirbiniai (nupirkta – 4), 56 namų apyvokos objektai (nupirkta – 35), 11 laikrodžių, tarp jų ir židininiai (nupirkta – 2, iš kurių už vieną XIX a. prancūzų meistrų židininį laikrodį “Karalius ir karalienė” buvo sumokėta 7.500 JAV dolerių), 2 pozicijos baldų (nenupirkta) ir kt.

²⁰⁷ Dėl kultūros paveldo objektų, pateiktų firmos “Lita West” 1992.11.14 d. organizuojamam aukcionui, įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1992 m. lapkričio 13 d., Nr. 01-8-203. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

²⁰⁸ Kultūros ir meno vertybių aukciono “Viktorija” katalogas Nr. 2, 1993.03.06. Kaunas, 1993. - 34 p.

²⁰⁹ Dėl kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. kovo 5 d., Nr. 01-8-265. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

1993 m. kovo 15 d. priimtame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 164²¹⁰ buvo padidintas laiko tarpas iki 10 dienų, prieš kurį aukciono organizatoriai turėjo informuoti apie rengiamą aukcioną visuomenę, bei ne mažiau kaip prieš mėnesį turėjo pranešti apie ruošiamą aukcioną miesto (rajono) valdybai, Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijai bei Kultūros ir švietimo ministerijai.

1993 m. balandžio 17 d. Vilniaus profsąjungų kultūros rūmuose įvyko Antikvarinių meno ir kultūros kūrinių aukcionas, kurį surengė Lietuvos numizmatikų asociacija ir UAB „JULGEDA“. Išspausdintame kataloge²¹¹ buvo pateikta 170 objektų. Kultūros paveldo inspekcijos 1993 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. 01-8-277 „Dėl kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą“²¹² buvo įtraukta į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 60 objektų. Tarp šių objektų galime išskirti penkis senuosius Lietuvos žemėlapius. Aukciono metu buvo nupirkta 36 objektai (21,2%), iš kurių dėl 30 buvo varžomasi. Aukcione buvo išstatyta 27 knygos ir periodiniai leidiniai (nupirkta – 7), 17 pozicijų medalių, ordinų bei monetų (nupirkta – 2), 7 sidabro dirbiniai (nenupirkta), 16 pozicijų laikrodžių (nupirkta - 1), 12 pozicijų keramikos, porceliano bei stiklo dirbinių (nupirkta – 2), 35 įvairūs namų apyvokos daiktai (nupirkta – 12), 13 skulptūrų (nupirkta - 1), 13 ikonų (nenupirkta), 23 pozicijos paveikslų, plakatų ir kt. (nupirkta – 8, iš kurių brangiausiai buvo parduotas dail. C.J.Vernet (1714 – 1780) paveikslas „Kalnų peizažas“, sumokant 1.500 JAV dolerių), bei 5 senieji Lietuvos žemėlapiai (visi nupirkti už 745 JAV dolerius).

1993 m. birželio 5 d. Kauno Valstybiniame muzikiniame teatre įvyko trečiasis Kultūros ir meno vertybių aukcionas „Viktorija“, kuriame buvo pateikta, pagal katalogą²¹³, 220 objektai, bei papildomai pateikti 5 objektai. Kultūros paveldo inspekcijos 1993 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 01-8-299 „Dėl antikvarinių kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą“²¹⁴ buvo įtrauktos į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 13 kultūros ir meno vertybių, iš jų liaudies skulptūra „Pieta“, kuri buvo išaiškinta, kad tai yra 1977 m. dingęs iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus eksponatas (D – LS64). 8 objektai, tame tarpe ir minėta skulptūra, nebuvo išstatyti aukcione. Aukcionui buvo pateikta 217 objektai. Jo metu nupirkta 102 objektai (47,0%), kaina kelta 24 objektams. Aukcione buvo išstatyta 31 paveikslai ir grafikos darbai (nupirkta – 7), 18 ikonų bei bronzinių kryžių (nupirkta – 13), 20 porceliano, keramikos dirbinių (nupirkta – 15), 56 sidabro dirbiniai (nupirkta – 42), 41 įvairūs namų apyvokos daiktai (nupirkta – 14), 4 baldai (nupirkta – 1), 3

²¹⁰ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 45 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. kovo 15 d., Nr. 164. (Žin. 1993, Nr. 10 – 253).

²¹¹ Antikvarinių meno ir kultūros kūrinių aukciono katalogas. Vilnius, 1993.04.17. - 14 p.

²¹² Dėl kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. balandžio 16 d., Nr. 01-8-277. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

²¹³ Kultūros ir meno vertybių aukciono „Viktorija“ katalogas Nr. 3. Kaunas, 1993.06.05. – [2] + 56 p.

²¹⁴ Dėl antikvarinių kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. birželio 4 d., Nr. 01-8-299. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

stiklo dirbiniai (nupirkti visi). Aukcione dalyvavo Nacionalinis M.K.Čiurlionio dailės muziejus, kuris turėdamas pirmumo teisę - po varžytinių paskelbus kainą, įsigijo 3 eksponatus į muziejaus fondus. Brangiausiai parduotas aukcione kūrinys – XIX a. antros pusės “Japy Freres” firmos židininis laikrodis, buvo įsigytas už 1.500 JAV dolerių.

1993 m. gruodžio 19 d. Lietuvos dailininkų sąjungos salėje, Kaune, įvyko ketvirtasis Antikvarinių vertybių aukcionas “Viktorija”. Aukcioną organizavo Prekybos kultūros ir meno vertybėmis namai “Viktorija”. Aukciono kataloge²¹⁵ buvo pateikta 79 kūriniai. Tris kūrinius aukciono organizatoriai pardavė laike parodos, vieną atsiėmė savininkas bei vienas kūrinys buvo pateiktas pavėluotai. Taigi aukcionui buvo pateikta 74 kūriniai. Kultūros paveldo inspekcijos 1993 m. gruodžio 15 d. nutarimu Nr. 01-8-343 “Dėl antikvarinių kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą”²¹⁶ buvo įtrauktos į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 6 kultūros ir meno vertybės. Tarp šių objektų galime išskirti – XVII a. Vakar. Europos nežinomo dailininko paveikslą “Alegorinė kompozicija” bei dail. A. Grabarz (1904 – 1965) paveikslą “Moteris su juodomis pirštinėmis” (keramikės E.Vaškevičiūtės portretas). Dar 14 objektų, ekspertų siūlymu, buvo pažymėti kaip neleidžiami išvežti iš Lietuvos. Aukciono metu nupirkta 42 kūriniai (56,8%), iš kurių dėl 25 buvo varžomasi. Aukcione buvo pateikta 16 paveikslų (nupirkta – 6), 12 ikonų (nupirkta – 11), 9 bronziniai dirbiniai (nupirkta- 5), 7 porceliano bei keramikos dirbiniai (nupirkta – 5, iš jų net tris kūrinius už 6015 litų įsigijo Nacionalinis M.K.Čiurlionio dailės muziejus rėmėjų dėka), 5 kišeniniai laikrodžiai (nupirkta visi), 20 sidabro dirbinių (nupirkta – 8) ir kt.

1994 m. gruodžio 17 d. Prekybos kultūros ir meno vertybėmis firma “Viktorija” kartu su AB “Rūdininkų restoranas” “Rūdininkų” restorano patalpose Vilniuje organizavo penktąjį Antikvarinių vertybių aukcioną “Viktorija”. Išleistame aukciono kataloge²¹⁷ pateikta 45 kūriniai bei parodos metu buvo papildomai pateikti dar trys kūriniai. Aukcionui buvo pateikta tik 40 kūrinių – keletas jau buvo parduoti prieš aukcioną, kitus atsiėmė savininkai. Kultūros paveldo inspekcijos 1994 lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 01-8-404 “Dėl paveikslų, esančių akcinės bendrovės “Rūdininkų restoranas” kavinėje – antikvariate (Vilnius, Rūdininkų gt.14) įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą”²¹⁸ buvo įtraukti į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą 5 objektai. Dar 5 objektai, ekspertų siūlymu, buvo pažymėti kaip neleidžiami išvežti iš Lietuvos. Aukciono metu buvo nupirkta tik 3 kūriniai, dėl kitų dviejų objektų buvo tik “žaidžiama”. Aukcionui buvo pateikta 15 paveikslų bei piešinių, 7 porceliano bei stiklo dirbiniai (nupirkta – 3), 4 laikrodžiai, 7 juvelyriniai dirbiniai ir kt.

²¹⁵ IV – asis Antikvarinių vertybių aukcionas “Viktorija”. Katalogas. Kaunas, 1993.12.19. - 24 p.

²¹⁶ Dėl antikvarinių kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. gruodžio 19 d., Nr. 01-8-343. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

²¹⁷ V – asis Antikvarinių vertybių aukcionas “Viktorija”. Katalogas. Vilnius, 1994.12.17. – [44] p.

²¹⁸ Dėl paveikslų, esančių akcinės bendrovės “Rūdininkų restoranas” kavinėje – antikvariate (Vilnius, Rūdininkų gt.14) įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1994 m. lapkričio 30 d., Nr. 01-8-404. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.

1996 m. priimta Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme²¹⁹, antikvariniais daiktais laikomi visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamosios meno vertybės ir daiktai, nesvarbu, kokia jų išliekamoji kultūrinė vertė. Šio įstatymo 14 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad šie objektai, nepriklausančios valstybei, gali būti įrašomi į Kultūros vertybių registrą tik savininkui sutikus, išskyrus atvejus, kai išduodamas leidimas juos laikinai išvežti iš Lietuvos arba jeigu gresia jiems sunaikinimas. Įsigalėjus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui, valstybė prarado galimybę savarankiškai įrašyti pateiktą aukcionui kūrinių ar antikvarinių daiktą į Kultūros vertybių registrą, tuo metu esantį valstybės teisinio reguliavimo sferoje, kai ekspertų taryba nustato, kad jis yra kultūros vertybė.

1996 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 393 “Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų patvirtinimo ir valstybės valdymo institucijų, valstybės įstaigų ir organizacijų, valstybės įmonių nurašymo ilgalaikio materialiojo turto bei biudžetinių įstaigų nurašytų kitų materialinių vertybių pardavimo”²²⁰ buvo naujai patvirtinti prekių aukcionų rengimo bendrieji nuostatai, kurie apima ne tik kultūros vertybių aukcionus, bet ir kitokio turto pardavimą.

1998 m. gegužės 28 d. kavinėje “Maldis”, Vilniuje, įvyko firmos “Maldis” Pirmasis antikvarinių meno kūrinių aukcionas. Aukciono kataloge²²¹, buvo pateikta 137 kūriniai (vienas paveikslas nebuvo pateiktas aukcionui). 28 kūriniams, ekspertų siūlymu, pateiktos nuorodos, kad neleidžiama išvežti iš Lietuvos. Tarp šių objektų galime išskirti - dail. Konstantino Gurskio (1868 – 1934) paveikslą “Vyro portretas”, dail. Stasio Ušinsko (1905 – 1974) paveikslą “Ada”, dail. Kazio Varnelio paveikslą “Vyro portretas” bei 1744 m. Vilniuje išleistą Lietuvos Statutą. Aukciono metu buvo nupirkta 17 kūrinių (12,5%), iš jų dėl trijų buvo varžomasi. Aukcionui buvo pateikta 43 paveikslai (nupirkta – 9), 2 ikonos (nenupirktos), 10 grafikos darbų, piešinių bei plakatų (nupirkta – 1), 9 knygos (nenupirktos), 11 bronzos dirbinių, tame tarpe ir židiniai laikrodžiai (nupirkta-“žaista” – 1), 17 porceliano bei keramikos dirbinių (nenupirkta), 4 stiklo bei emalio dirbiniai (nupirkta – 2), 17 sidabro bei juvelyriniai dirbiniai (nupirkta – 3), 9 pozicijos baldų (nenupirkta) ir kt.

1999 m. spalio 29 d. kavinėje “Maldžio kupolas”, Vilniuje, įvyko firmos “Maldis” Antrasis antikvarinių meno kūrinių aukcionas. Išleistame aukciono kataloge²²² buvo pateikta 112 antikvariniai kūriniai. 5 kūriniams, ekspertų siūlymu, pateiktos nuorodos, kad neleidžiama išvežti iš Lietuvos. Aukciono metu nupirkta 14 kūrinių (12,5%), dėl 4 kūrinių buvo varžytasi. Aukcionui buvo pateikta 17 paveikslų bei piešinių (nupirkta (?) – 1), 11 skulptūrų (nupirkta – 2), 22 porceliano ir keramikos

²¹⁹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 –352).

²²⁰ Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų patvirtinimo ir valstybės valdymo institucijų, valstybės įstaigų ir organizacijų, valstybės įmonių nurašymo ilgalaikio materialiojo turto bei biudžetinių įstaigų nurašytų kitų materialinių vertybių pardavimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. kovo 27 d, Nr. 393. (Žin. 1996, Nr. 30 – 752).

²²¹ Pirmasis antikvarinių meno kūrinių aukcionas. Katalogas. Sud. Z.Jankauskas. Vilnius, 1998.05.28. – [44] + [2] p.

²²² Antrasis antikvarinių meno kūrinių aukcionas. Katalogas. Sud. Z.Jankauskas. Vilnius, 1999.10.29. - 44 p.

dirbiniai (nupirkta – 2), 8 stiklo dirbiniai (nupirkta – 5), 16 sidabro dirbinių (nupirkta – 3), 5 laikrodžiai (nenupirkta), 23 pozicijos baldų (nenupirkta) ir kt.

Daugelis pateiktų duomenų gauti remiantis surinkta medžiaga aukcionų metu. Jie gali neatitikti duomenims, pateiktiems ataskaitose ar kitoje literatūroje (kataloguose). Aukciono metu būdavo, kad kūrinių savininkai ar “žaidėjai” varžosi dėl kurio nors antikvarinio daikto norėdami pakelti kainą arba užfiksuoti aukštą jo pirkimo kainą. Tai pasakytina ir apie firmos “Maldis” aukcionus, kai buvo pakeltos kortelės dėl dail. J.D. Debut dekoratyvinės skulptūros “Bardas”, Vilniaus Universiteto 250 metų jubiliejinio medalio ir kitų objektų.

2001 m. gegužės 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 531 “Dėl Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės ir savivaldybių turto pardavimo viešuose prekių aukcionuose tvarkos patvirtinimo”²²³ 3 straipsniu - iš dalies buvo pakeistas 1996 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 393²²⁴ ir buvo patvirtinta naujos redakcijos Kilnojamųjų kultūros vertybių, antikvarinių daiktų ir šiuolaikinio meno kūrinių aukcionų rengimo nuostatai.

Aukcionų veiklos priešaušryje (1987 – 1990) Lietuvoje praėjusi antikvarinių ir bukinistinių aukcionų banga buvo dėsninga 50 metų okupacijos pasekmė. Pradėjus perleisti senas knygas ir leidinius, pasirodžius gausiai naujiems leidiniams, antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukcionai tapo neaktualūs ir jų rengimas tapo netikslingas.

1992 – 1994 m. įvyksta penki kultūros ir meno aukcionai “Viktorija”. Pirmuosiuose kultūros ir meno vertybių aukcionuose “Viktorija” buvo neišvengta nesusipratimų, didelių kainų skirtumų tarp to pačio lygio kūrinių, nes iki tol Lietuvoje meno vertybių rinka oficialiai neegzistavo ir pateiktų pardavimui kūrinių kainos buvo orientuotos į savininkų pageidavimus. Pirmieji trys aukcionai “Viktorija”, įvykę Kauno Valstybiniame Muzikiniame teatre, buvo daugiau orientuoti į keletą turtingų klientų. Aukcionų pertraukų metu vyko muzikiniai pasirodymai. Šiuose aukcionuose buvo perkami nebrangūs antikvariniai daiktai, kainoms sukelti dalyvavo “žaidėjai”. Tačiau jau trečiame aukcione “Viktorija” pasimato trūkumų – kai kurie daiktai yra prastos būklės, trūksta įdomesnių antikvarinių kūrinių, didelės išlaidos renginiui. Aukciono rengėjai patiria nuostolių. Taigi, firma, kuri bandė verstis iš kultūros ir meno vertybių aukcionų organizavimo, įkuria specializuotą antikvarinių daiktų parduotuvę Kaune. Aukciono “Viktorija” organizatoriai sukaupę daugiau patirties ir aplankę Prancūzijos bei Vokietijos aukcionus, surengia ketvirtąjį aukcioną “Viktorija”, atsisakant teatro

²²³ Dėl Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės ir savivaldybių turto pardavimo viešuose prekių aukcionuose tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. gegužės 9 d, Nr. 591. (Žin. 2001, Nr. 41 – 1428).

²²⁴ Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų patvirtinimo ir valstybės valdymo institucijų, valstybės įstaigų ir organizacijų, valstybės įmonių nurašymo ilgalaikio materialiojo turto bei biudžetinių įstaigų nurašytų kitų materialinių vertybių pardavimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. kovo 27 d, Nr. 393. (Žin. 1996, Nr. 30 – 752).

aplinkos, atrenkant geresnės kokybės kūrinius ir pateikiant juos realiomis kainomis. Šio aukciono sėkmei įtakos turėjo ir tai, kad dalis vertingų kūrinių buvo pateikta išparduodant vieno kauniečio paveikslų ir taikomosios dailės kūrinių rinkinį. Iš šio rinkinio aukciono metu secesijos stiliaus dekoratyvinę vazą “Mergina bangose” bei šviestuvą (su moters figūra) įsigijo Nacionalinis M.K.Čiurlionio dailės muziejus. Trys kūriniai - paveikslas, dvi porinės vazos ir skulptūra (atitinkamai katalogo numeriai 13, 33, 42), buvo nupirkti aukciono parodos metu, aukciono rengėjams įvertinant, kad rasti pirkėją atitinkamo lygio kūriniams sunku. Aukciono rengėjai, pateikdami kūrinius, stengėsi juos išstatyti kuo mažesnėmis kainomis (pvz. už ikonas jie įsigydami sumokėjo daugiau, negu buvo išstatyta aukciono metu). Aukcionas savo žemomis pradinėmis kainomis pritraukė ne vieną kolekcininką, antikvarą bei meno mylėtoją. Tai buvo vienas profesionaliausių ir geriausiai surengtų aukcionų.

Penktasis aukcionas “Viktorija”, surengtas Vilniuje, buvo nesėkmingas, nesusilaukė pirkėjų, didelė dalis kūrinių jau buvo matyti. Organizatoriai patyrė visišką nesėkmę.

1998 – 1990 m. firma “Maldis” Vilniuje surengė du antikvarinių meno kūrinių aukcionus. Didžioji dalis kūrinių buvo kūriniai iš meno kūrinių salono “Maldis” bei antikvarinių baldų salono. Daugumos meno kūrinių kainos buvo užkeltos, tad aukcionai nesulaukė didelio pasisėkimo ir buvo nuostolingi. Dalis klientų, susipažinę su aukcionų pateiktais kūriniais, po aukcionų nusiderėdami įsigijo juos.

Kultūros paveldo inspekcija, vadovaudamasi Kultūros paveldo inspekcijos Laikinojo įstatymo²²⁵ 8 straipsnio 2 dalimi, per 1992 – 1994 m. iš aukcionams pateiktų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą įtraukė 109 objektus. Neišvengta ir administracinio maksimalizmo, kai Antikvarinių meno ir kultūros kūrinių aukcione, įvykusiame 1993 m. balandžio 17 d. Vilniuje, iš pateiktų 170 objektų net 60 objektų buvo įtraukti į Laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą. Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus 2003 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. Į-496²²⁶, 2004 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. Į-482²²⁷ ir 2005 m. vasario 9 d. įsakymu Nr. Į-28²²⁸ atsižvelgiant į Valstybinės paminklosaugos komisijos nuomonę ir Kultūros paveldo centro teikimu, iš aukščiau minėtų aukcionų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, įrašytų į laikiną istorijos ir kultūros paminklų apskaitą, išbraukė 75 objektų (iš jų 3 objektai – kultūros vertybės saugomos muziejuose). Šiuo metu dar 18 objektų, įtrauktų į laikiną istorijos ir kultūros paminklų apskaitą, laukia tolimesnio sprendimo:

²²⁵ Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).

²²⁶ Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrus: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. gruodžio 18 d., Nr. Į – 496. (Žin., 2004, Nr. 11 – 308).

²²⁷ Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. gruodžio 3 d., Nr. Į – 482. (Žin., 2004, Nr. 180 – 6693).

²²⁸ Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. vasario 9 d., Nr. Į – 28. (Žin., 2005, Nr. 25 – 822).

- XVI a. antros p. – XVII a. pr. (?) Vakarų Europos auksakalių darbo indelis katiliukas;
- XVIII a. pab. medinė profesionali skulptūra “Nukryžiuotasis”;
- 1843 m. lietuvių liaudies meistro skulptūra “Jėzus Nazaretis” bei dar 5 lietuvių liaudies meistrų skulptūrėlės;
- dail. A. Rūgštelės paveikslas “Palydi”;
- XVIII a. III ketv. Lietuvos (?) než. dailininko paveikslas “Nežinomos moters portretas”, kuri po aukciono buvo įsigijęs kun. R. Mikutavičius, 1988 m. pavogtas, nerastas, jo paieška paskelbta Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos interneto puslapyje “Pavogtos meno vertybės” (<http://www.policija.lt/kuriniai/>);
- XIX a. pr. stalelis, kuri po aukciono buvo įsigijęs kun. R. Mikutavičius;
- dail. VI. Eidukevičiaus paveikslas “Natiurmortas su rožėmis”;
- XVII a.. Vakarų Europos než. Dailininko paveikslas “Alegorinė kompozicija”;
- XIX a. vid. Vilniaus meno mokyklos dailininko paveikslas “Senyvos moters portretas”;
- dail. A. Grabarz (1904 – 1965) paveikslas “Moteris su juodomis pirštinėmis” (keramikės E.Vaškevičiūtės portretas);
- du paveikslai ir piešinys.

Iš antikvarinių daiktų aukcionų veiklos, matome, kad ši prekybos forma Lietuvoje yra tik užuomazgoje ir šiuo metu vegetuoja. Tam, kad ji vystytųsi, reikalinga, kad Lietuvoje formuotųsi turtingesnė visuomenė, sudaranti galimybes aukcionams ir jų savininkams sukaupti kultūros vertybes bei antikvarinius daiktus. Keičiantis kartoms, visuomenei tampant žingeidesnei ir dvasiškai turtėjant, sukauptos kultūros vertybių perskirstomos, atrasdamos naujus savininkus, išaiškinami nauji kultūros objektai.

Per atariamą laikotarpį Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius atliko nemažą darbą išsaugant kultūros vertybes Lietuvos kultūros paveldui. Daugiau kaip 150 vertybių papildė Lietuvos muziejų fondą, per 190 kultūros vertybėms nebuvo išduoti leidimai išvežti iš Lietuvos. Skyrius atliko nemažą prevencinį darbą išaiškindamas dingusias kultūros vertybes, per 15 kultūros vertybių buvo gražinta teisėtiems savininkams. Šiam darbui atlikti buvo pasitelkta visa turima informacija, bei Kultūros paveldo centro esama fotofiksacija ir duomenų baze. Tačiau paveldosaugos sistemoje šiame prevenciniame darbe yra dar daug spragų, kurias būtina taisyti. Būtina pilna kulto pastatų ir sakralinių vietų meno vertybių inventorizacija, reikia tęstinio leidinio, kuriame būtų pastoviai skelbiamos dingusios kilnojamosios kultūros vertybes, masinės informacijos priemonėmis pastoviai skelbti apie dingusias kultūros vertybes ir jų išaiškinimą.

IŠVADOS

1. Keičiantis nuosavybės santykių sistemai ir Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą kito ir įstatymų bazė, nustatanti kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimą į užsienį.

2. Priėmus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą, valstybė prarado galimybę savarankiškai įrašyti norimas išvežti (išsiųsti) kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į Kultūros vertybių registrą. Tai neleidžia valstybei apginti itin vertingus nacionalinio paveldo objektus. Būtina peržiūrėti įstatymus, užtikrinant itin svarbių kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, patekusių į valstybės teisinio reguliavimo sferą, be savininko sutikimo, įtraukimą į Kultūros vertybių registrą.

3. Kultūros vertybių apsaugos institucijoms reikia iš esmės peržiūrėti įstatymus ir poįstatyminius aktus, reglamentuojančius kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų instituciją ir jos veiklą. Sudaryti laikinąją kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestacinę komisiją, kuri kartu su atitinkamomis žinybomis parengtų kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestavimo nuostatus ir tuo vadovaujantis pradėtų kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų ekspertų atestavimą, suteikiant jiems kvalifikacines kategorijas.

4. Ruošiant ir papildant kultūros vertybių apsaugos įstatymus, būtina juridškai įteisinti meno kūrinių ir antikvarinių daiktų ekspertizę, t.y. atributavimą ir įkainojimą, fiziniams ir juridiniams asmenims dėl turto deklaravimo, draudimo ir kitais atvejais.

5. Sėkmingam prevenciniam darbui, paveldosaugos sistemoje, užkertant kelius kultūros vertybių ir meno kūrinių vagystėms bei jų neteisėtam išvežimui iš Lietuvos Respublikos, būtina turėti dingusių muziejinių eksponatų, kulto pastatų, sakralinių vietovių ir kitų objektų meno vertybių inventorizacinę medžiagą. Pradėti leisti tęstinį leidinį apie dingusias kultūros vertybes, su kuo pilnesne objektų fotofiksacija ir duomenų baze. Pasitelkiant masinės informacijos priemonėmis pastoviai skelbti apie dingusias kultūros vertybes ir jų išaiškinimą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. 1991 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės potvarkis Nr. 616p, (<http://www3.lrs.lt>).
2. 1991 m. spalio 13 d. Kauno žydų religinės bendruomenės laiško kopiją p. Velonskui. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
3. 1992 m. birželio 22 d. pil. Sol Eligoloffe prašymas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
4. 1992 m. liepos 24 d. Vilniaus antikvarinio knygyno vedėjo V. Dundzio paaiškinamasis raštas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
5. 1992 m. liepos 7 d. Kauno žydų religinės bendruomenės raštas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
6. 1992 m. liepos 12 d. Vilniaus žydų religinės bendruomenės valdybos raštas Nr. 05/92. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
7. 1992 m. liepos 9 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus raštas Nr. 319. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
8. 1993 m. sausio 15 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus raštas Nr. 25. – Kultūros paveldo inspekcijos archyvas.
9. 1995 m. liepos 3 d. patvirtinti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų įkainiai. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
10. 2002 m. gegužės 22 d. patvirtinti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus įkainiai taikomi vertinant gintaro žaliavą, gintaro pufabrikačius, gintaro dirbinius ir inkluzinį gintarą. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
11. Apie Kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą bei išsaugojimo problemas: Kultūros paveldo inspekcijos pažyma, 1994 m. gruodžio 5 d., Nr. 01 – 4 – 795. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas, F. Nr. 1, Ap. Nr. 1, B. Nr. 1121, P. 116 – 118.
12. Daukantas, F. Gintaro dirbinių aprašymo pavyzdžiai (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas.
13. Daukantas, F. Gintaro dirbinių klasifikacija pagal formas (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas.
14. Daukantas, F. Gintaro dirbinių klasifikacija pagal spalvas (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas.
15. Dėl antikvarinių kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. birželio 4 d., Nr. 01-8-299. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
16. Dėl antikvarinių kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. gruodžio 19 d., Nr. 01-8-343. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
17. Dėl išvežamų į užsienį meninių, istorinių bei kitų kultūros vertybių kontrolės ir atrinkimo bei pirkimo dailės kūrinių komiso parduotuvėse muziejų fondų komplektavimui: Lietuvos TSR kultūros ministro įsakymas, 1973 m. birželio 6 d., Nr. 219. // Kultūros – švietimo įstaigų administravimo ir finansavimo žinynas. Vilnius, 1975. P. 417.
18. Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. spalio 1 d., Nr. 1186. (Žin. 2001, Nr. 84 – 2944).
19. Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1424. (Žin., 2004, Nr. 165 – 6031).

20. Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. spalio 1 d., Nr. 1186. (Žin. 2001, Nr. 84 – 2944).
21. Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvos Respubliką ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. birželio 25 d., Nr. 750. (Žin. 1996, Nr. 61 – 1450).
22. Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų įvežimo į Lietuvos Respubliką ir išvežimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos” dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. balandžio 4 d., Nr. 370. (Žin. 2001, Nr. 31 – 1028).
23. Dėl kilnojamųjų Kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbo apmokėjimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. rugpjūčio 3 d., Nr. Į-282. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
24. Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos darbo reglamento patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2005 m. vasario 7 d., Nr. ĮV – 45. (Žin. 2005, Nr. 22 – 693).
25. Dėl Kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2004 m. birželio 18 d., Nr. ĮV – 158. (Žin. 2004, Nr. 98 – 3669).
26. Dėl kultūros ir meno vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. balandžio 16 d., Nr. 01-8-277. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
27. Dėl kultūros kilnojamųjų vertybių skyriaus apmokėjimo už darbą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 1995 m. vasario 24 d., Nr. 15. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
28. Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2005 m. balandžio 1 d., Nr. ĮV-116. (Žin. 45 – 1474).
29. Dėl kultūros paveldo objektų, pateiktų firmos “Lita West” 1992.11.14 d. organizuojamam aukcionui, įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1992 m. lapkričio 13 d., Nr. 01-8-203. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
30. Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus 2002-06-28 įsakymo Nr. 50-P pakeitimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. sausio 24 d., Nr. P-10. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
31. Dėl kultūros vertybių apsaugos departamento išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus atliktų kilnojamųjų kultūros vertybių, antikvarinių daiktų bei meno kūrinių ekspertizių įkainių ir jų taikymo metodikos bei teikiamų paslaugų įkainių patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. birželio 13 d., Nr. Į-193. (Žin. 2003, Nr. 47 – 433).
32. Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos ekspertų tarybų, komisijų narių, kitų ekspertų teikiamų nematerialaus pobūdžio (intelektinių) paslaugų apmokėjimo taisyklių patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. gruodžio 31 d., Nr. Į-538. (Žin. 2005, Nr. 14 – 459).
33. Dėl Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas, 2003 m. spalio 24 d., Nr. ĮV – 381. (Žin. 2003, Nr. 109 – 4895).
34. Dėl Kultūros vertybių išvežimo (išsiuntimo) iš Lietuvos Respublikos ir įvežimo į Lietuvos Respubliką nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gruodžio 7 d., Nr. 927. (Žin., 1993, Nr. 1 – 8).
35. Dėl kultūros vertybių išvežimo leidimo formos, kultūros vertybių išvežimo leidimo spausdinimo reikalavimų ir kultūros vertybių išvežimo leidimo pildymo ir įforminimo bei kultūros vertybių išvežimo kontrolės pagal leidimus tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų

- ministerijos direktoriaus įsakymas, 2001 m. spalio 15 d., Nr. 326/633. (Žin. 2001, Nr.89 0-3143).
36. Dėl kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1993 m. kovo 5 d., Nr. 01-8-265. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
 37. Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I – 761. (Žin., 1995, Nr. 9 – 184).
 38. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. 290 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. gruodžio 20 d., Nr. 387. (Žin., 1991, Nr. 1 – 21).
 39. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo ir papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. rugsėjo 16 d., Nr. 384. (Žin., 1991, Nr. 28 – 783).
 40. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. gruodžio 23 d., Nr. 586. (Žin., 1992, Nr. 7 – 186).
 41. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gegužės 12 d., Nr. 341. (Žin., 1992, Nr. 19 – 564).
 42. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 30 d. nutarimo Nr. 164 papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. birželio 12 d., Nr. 455. (Žin., 1992, Nr. 24 – 720).
 43. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 613 dalinio pakeitimo ir papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. gruodžio 29 d., Nr. 981. (Žin., 1993, Nr. 2 – 47).
 44. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 613 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. kovo 17 d., Nr. 173 (Žin., 1993, Nr. 10 – 258).
 45. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 45 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. kovo 15 d, Nr. 164. (Žin. 1993, Nr. 10 – 253).
 46. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 9 d nutarimo Nr. 518 dalinio pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. spalio 20 d., Nr. 794. (Žin., 1993, Nr. 56 – 1105).
 47. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 “Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šio rinkliavos dydžio ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1425. (Žin. 2004, Nr. 165 – 6032).
 48. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimo “Dėl Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo patvirtinimo” pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lipos 12 d., Nr. 874. (Žin., 2004, Nr. 109 – 4082).
 49. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. gegužės 14 d., Nr. 543. (Žin. 2001, Nr. 42 – 1455; 2004, Nr. 96 - 3531).
 50. Dėl maisto ir kitų prekių laikino apribojimo kontrolės sustiprinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. sausio 16 d., Nr. 28. (Žin., 1992, Nr. 11– 287).
 51. Dėl maitinimo režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. rugpjūčio 11 d., Nr. 613. (Žin., 1992, Nr. 28 – 833.; 1993, Nr. 1 –22, Nr. 2 – 47, Nr. 10 – 258).
 52. Dėl maitinimo režimo fiziniams asmenims nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1993 m. liepos 9 d., Nr. 518. (Žin., 1993, Nr. 28 – 661, Nr. 33 – 759, Nr. 56 – 1105, Nr. 43 - 797).

53. Dėl muito režimo keleiviams nustatymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1995 m. gegužės 19 d., Nr. 716. (Žin., 1995, Nr. 44 – 1083).
54. Dėl muito režimo nustatymo asmenims: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 30 d., Nr. 164. (Žin., 1991, Nr. 16 – 429, Nr. 28 – 783; 1992, Nr. 7 – 186, Nr. 11 – 287, Nr. 19 – 564, Nr. 24 – 720).
55. Dėl Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės ir savivaldybių turto pardavimo viešuose prekių aukcionuose tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2001 m. gegužės 9 d., Nr. 591. (Žin. 2001, Nr. 41 – 1428).
56. Dėl nutarimo projekto derinimo: Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, 2004 m. rugsėjo 3 d., Nr. ((14.12-01)-5k-0423058)-6K-0409889. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
57. Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrus: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. gruodžio 18 d., Nr. Į – 496. (Žin., 2004, Nr. 11 – 308).
58. Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2004 m. gruodžio 3 d., Nr. Į – 482. (Žin., 2004, Nr. 180 – 6693).
59. Dėl objektų neįrašymo į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. vasario 9 d., Nr. Į – 28. (Žin., 2005, Nr. 25 – 822).
60. Dėl paveikslų, esančių akcinės bendrovės “Rūdininkų restoranas” kavinėje – antikvariate (Vilnius, Rūdininkų gt.14) įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1994 m. lapkričio 30 d., Nr. 01-8-404. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
61. Dėl Paveldimo ar dovanojamo kilnojamojo (nekilnojamojo) turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo ir turto vertinamo pagal rinkos kainas tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1997 m. rugsėjo 15 d., Nr. 1008. (Žin., 1997, Nr. 86 – 2168).
62. Dėl Paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2003 m. sausio 13 d., Nr. 24. (Žin., 2003, Nr. 5 – 194; 2004, Nr. 109 – 4082).
63. Dėl Paveldimų ar dovanojamų meno kūrinių (įskaitant kilnojamasias ir nekilnojamasias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) apmokestinamosios vertės nustatymo ir pažymų išdavimo Kultūros vertybių apsaugos departamente tvarkos patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 1997 m. gruodžio 22 d., Nr. Į-370. (Žin. 1997, Nr. 118 – 3074).
64. Dėl Prekybos namų “Solda”, savininkė Dalia Velstfeldaitė – Eligoloffe, kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1992 m. liepos 20 d., Nr. 01 – 8 – 144. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
65. Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų patvirtinimo ir valstybės valdymo institucijų, valstybės įstaigų ir organizacijų, valstybės įmonių nurašymo ilgalaikio materialiojo turto bei biudžetinių įstaigų nurašytų kitų materialinių vertybių pardavimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. kovo 27 d., Nr. 393. (Žin. 1996, Nr. 30 – 752).
66. Dėl Prekių aukcionų rengimo bendrųjų nuostatų: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. sausio 27 d., Nr. 45. (Žin. 1992, Nr. 11 – 293).
67. Dėl prekių ir paslaugų, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, kvotų nustatymo ir licencijų išdavimo laikinosios tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1991 m. balandžio 10 d., Nr. 126. (Žin., 1991, Nr. 14 – 376).
68. Dėl prekių pardavimo bei išleidimo iš įmonių, prekių išvežimo ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1990 m. rugsėjo 25 d., Nr. 290. (Žin., 1990, Nr. 28 – 691, Nr. 32 – 785; 1991, Nr. 1 – 21).
69. Dėl prekių, eksportuojamų (išvežamų) iš Lietuvos Respublikos, licencijavimo tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. birželio 18 d., Nr. 467. (Žin., 1992, Nr. 24 – 726).

70. Dėl prekių, išvežamų iš Lietuvos Respublikos, licencijų išdavimo tvarkos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1992 m. vasario 27 d., Nr. 135. (Žin., 1992, Nr. 12 – 339).
71. Dėl religinių rankraščių tekstų (torų), perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 14 d., Nr. 370. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3458).
72. Dėl styginių muzikos instrumento ir stryko pasų formų, jų spausdinimo reikalavimų, pasų pildymo, įforminimo ir styginių muzikos instrumentų laikinojo išvežimo kontrolės pagal pasus tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2002 m. kovo 18 d., Nr. 050. (Žin. 2002, Nr. 32 – 1246).
73. Dėl vaistų labdaros ir kultūros bei meno vertybių išvežimo: Lietuvos Respublikos ekonomikos ministerijos raštas, 1992 m. birželio 26 d., Nr. 23/6 – 5905. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
74. Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2002 m. rugsėjo 19 d., Nr. 1473. (Žin. 2002, Nr. 93 – 3987).
75. Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004 m. lapkričio 9 d., Nr. 1425. (Žin. 2004, Nr. 165 - 6032).
76. Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2000 m. gruodžio 15 d., Nr. 1458. (Žin. 2000, Nr. 108 – 3463, 2002, Nr. 93 – 3987; 2004, Nr. 107 - 3989).
77. Dėl Vyriausybės nutarimo projekto: Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos raštas, 2004 m. liepos 5 d., Nr. S2-1672. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
78. Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo” papildymo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1996 m. birželio 24 d., Nr. 747. (Žin., 1996, Nr. 61 – 1447).
79. Dėl žyminio mokesčio tarifų bei Žyminio mokesčio mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1994 m. lapkričio 11 d., Nr. 1123. (Žin., 1994, Nr. 89 – 1732).
80. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyrius nuostatai: Kultūros paveldo departamento direktoriaus įsakymas, 2005 m. gegužės 31 d., Nr. P – 63. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
81. ¹Kultūros vertybių apsaugos departamento ataskaitos už 1996 – 2005 metus. // Kultūros vertybių apsaugos departamento archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
82. Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1999 m. rugsėjo 21 d., Nr. VIII – 1328. (Žin., 1999, Nr. 82 – 2414).
83. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl religinių rankraščių tekstų (torų), perrašintų išimtinai apeigų paskirčiai, perdavimo žydų religinėms bendruomenėms ar bendrijoms: Lietuvos Respublikos Seimas, 2000 m. spalio 3 d., Nr. VIII-1971. (Žin., 2000, Nr. 87 – 2656).
84. Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas: Lietuvos TSR Aukščiausiosios Taryba, 1977 m. gruodžio 22 d., Nr. IX – 2199. (Žin., 1977, Nr. 36 – 470; 1984, Nr. 24 – 275; 1990, Nr. 23 – 563).
85. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1996 m. sausio 23 d., Nr. I – 1179. (Žin., 1996, Nr. 14 – 352; 2000, Nr. 87 - 2655).
86. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas: Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. I-432. (Žin., 1990, Nr. 24 – 598).
87. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1995 m. birželio 8 d., Nr. I – 930. (Žin., 1995, Nr. 53 – 1292; 2003, Nr. 59 - 2638).
88. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2004 rugsėjo 28 d., Nr. IX-2452. (Žin. 2004, Nr. 153 – 5571).
89. Lietuvos Respublikos paveldimo ar dovanojamo turto mokesčio įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1995 m. birželio 13 d., (Žin. 1995, Nr. 52 – 1277; 1996, Nr. 62 – 1462).

90. Lietuvos Respublikos Paveldimo turto mokesčių įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2002 m. gruodžio 10d., (Žin. 2002, Nr. 123 – 5531).
91. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 2000 m. birželio 13 d., Nr. VIII – 1725. (Žin., 2000, Nr. 52 –1484; 2001, Nr. 62 - 2233).
92. Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. liepos 8 d., Nr. I – 508. (Žin, 1994, Nr. 51 – 950, 1996, Nr. 61 – 1447).
93. Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto ataskaitos už 1982 – 1991 metus. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
94. Menotyrininko, istoriko Z. Efron raštas Kultūros paveldo inspekcijai. [1992 m. liepos mėn.]. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas.
95. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas: Lietuvos Respublikos Seimas, 1994 m. gruodžio 22 d., Nr. I – 733. (Žin., 1995, Nr. 3 – 37).
96. Paveldimų antikvarinių meno kūrinių, meno kūrinių (įskaitant kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir objektus, saugomus kaip kultūros vertybės) vertės nustatymo ir pažymų apie paveldimo turto vertę išdavimo Kultūros vertybių apsaugos departamente tvarkos patvirtinimo: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 2003 m. balandžio 10 d., Nr. Į-108. (Žin. 2003, Nr. 43 – 2002).
97. Sefer Toros bei atskiros jos knygos (ritinio) aprašymui reikalingi duomenys. - Kultūros paveldo departamento archyvas.
98. Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей за границу”. Москва. Министерство культуры СССР, 1983. 30 р.
99. Об утверждении т. Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей: Приказ Министерство культуры СССР, 23.03. 1987, No 120.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. A.Astrauskienė, V.Stefanovič. Klaipėda, 1988. – 36 p.
2. Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. A.Astrauskienė, J.Narbutienė. Klaipėda, 1989. – 52 p.
3. Antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. A.Astrauskienė. Klaipėda, 1989. – 52 p.
4. Antikvarinių meno ir kultūros kūrinių aukciono katalogas. Vilnius, 1993.04.17. - 14 p.
5. Antrasis antikvarinių meno kūrinių aukcionas. Katalogas. Sud. Z.Jankauskas. Vilnius, 1999.10.29. - 44 p.
6. Firmos “LITA West” antikvarinių kūrinių aukciono “Viktorija” katalogas. [Kaunas], 1992.11.14. - 36 p.
7. Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono katalogas. Sud. V.Šatas, D.Vartavičienė. Kaunas, 1988. – [2] + 38 p.
8. Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono katalogas. Sud. V.Šatas, D.Vartavičienė. Kaunas, 1989. – [2] + 46 p.
9. Kauno antikvarinių ir bukinistinių leidinių aukciono katalogas. Sud. V.Šatas, D.Vartavičienė. Kaunas, 1990. – [2] + 30 p.
10. Kultūros ir meno vertybių aukciono “Viktorija” katalogas Nr. 2, 1993.03.06. Kaunas, 1993. - 34 p.
11. Kultūros ir meno vertybių aukciono “Viktorija” katalogas Nr. 3. Kaunas, 1993.06.05. – [2] + 56 p.
12. Kultūros – švietimo įstaigų administravimo ir finansavimo žinynas. Vilnius, 1975. 508 p.
13. Labdaros aukcionas, Lietuvos tremtiniams paremti. Katalogas. Vilnius, 1989. 24 p.
14. Leidinių, pateiktų pardavimui aukcione “ALC”, sąrašas. Sud. G.Junevičius. Kaunas, 1990 gegužės 19 d. – [3] + 17 + [2] p.
15. Leidinių, pateiktų pardavimui aukcione “ALC”, sąrašas. Sud. G.Junevičius. Kaunas, 1990 spalio 6 d. – 20 p.
16. Lietuvių liaudies menas. Skulptūra. I knyga. Sud. P.Galaunė. Vilnius, 1963. - XVI + 456 p.
17. Pirmasis antikvarinių meno kūrinių aukcionas. Katalogas. Sud. Z.Jankauskas. Vilnius, 1998.05.28. – [44] + [2] p.

18. Retų knygų ir kitų antikvarinių leidinių katalogas (“Auctio Librorum Caunensis”). Sud. V.Staniulis. Kaunas, 1988. – 48 p.
19. Ričardo Mikutavičiaus kolekcija. Europos dailė. Sud. R.Norkus. Baltijos kultūros fondo leidykla, 1996. – [192] p.
20. Šiaulių antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. Z.Dirmeikienė. Šiauliai, 1989. – 32 p.
21. Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. J.Vytulis. Vilnius, 1987. – 36 p.
22. Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. J.Vytulis. Vilnius, 1988. – 36 p.
23. Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas. Sud. J.Vytulis. Vilnius, 1988. – 48 p.
24. IV – asis Antikvarinių vertybių aukcionas “Viktorija”. Katalogas. Kaunas, 1993.12.19. - 24 p.
25. V – asis Antikvarinių vertybių aukcionas “Viktorija”. Katalogas. Vilnius, 1994.12.17. – [44] p.

PRIEDAI

1. Об утверждении Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей: Приказ Министерство культуры СССР, 23.03. 1987, No 120. 84
2. Dėl kultūros kilnojamųjų vertybių skyriaus apmokėjimo už darbą: Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas, 1995 m. vasario 24 d., Nr. 15. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 104
3. 1995 m. liepos 3 d. patvirtinti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus Kultūros kilnojamųjų vertybių paslaugų įkainiai. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 105
4. 2002 m. gegužės 22 d. patvirtinti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus įkainiai taikomi vertinant gintaro žaliavą, gintaro pusfabrikačius, gintaro dirbinius ir inkliuzinį gintarą. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 108
5. Daukantas, F. Gintaro dirbinių klasifikacija pagal spalvas (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas. 113
6. Daukantas, F. Gintaro dirbinių klasifikacija pagal formas (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas. 114
7. Daukantas, F. Gintaro dirbinių aprašymo pavyzdžiai (rankraštis). - Kultūros paveldo departamento archyvas. 115
8. Dėl Vyriausybės nutarimo projekto: Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos raštas, 2004 m. liepos 5 d., Nr. S2-1672. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 116
9. Dėl nutarimo projekto derinimo: Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, 2004 m. rugsėjo 3 d., Nr. ((14.12-01)-5k-0423058)-6K-0409889. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 117
10. Инструкции “О порядке контроля за вывозом из СССР культурных ценностей за границу”. Мосва. Министерство культуры СССР, 1983. 30 p. 118
11. 1992 m. vasario 4 d. leidimo išsiųsti paštu spausdintus leidinius iš TSRS į užsienį Nr. ВИЛ – 0382 šaknelė. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 133
12. 1992 m. vasario 4 d. leidimo išsiųsti paštu spausdintus leidinius iš TSRS į užsienį Nr. ВИЛ – 0383 šaknelė. // Meno vertybių kontrolės skyriaus prie Vilniaus m. vykdomojo komiteto archyvas. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 134
13. 1992 m. birželio 22 d. pil. Sol Eligoloffe prašymas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 135

14. Dėl vaistų labdaros ir kultūros bei meno vertybių išvežimo: Lietuvos Respublikos ekonomikos ministerijos raštas, 1992 m. birželio 26 d., Nr. 23/6 – 5905. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 136
15. 1992 m. liepos 24 d. Vilniaus antikvarinio knygyno vedėjo V.Dundzio paaiškinamasis raštas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 137
16. 1992 m. liepos 9 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus raštas Nr. 319. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 138
17. 1992 m. liepos 12 d. Vilniaus žydų religinės bendruomenės valdybos raštas Nr. 05/92. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 139
18. 1992 m. liepos 7 d. Kauno žydų religinės bendruomenės raštas. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 140
19. 1991 m. spalio 13 d. Kauno žydų religinės bendruomenės laiško kopiją p.Velonskui. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 141
20. Menotyrininko, istoriko Z. Efron raštas Kultūros paveldo inspekcijai. [1992 m. liepos mėn.]. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 142
21. Dėl Prekybos namų “Solda”, savininkė Dalia Velstfeldaitė – Eligoloffe, kultūros vertybių įtraukimo į laikinąją istorijos ir kultūros paminklų apskaitą: Kultūros paveldo inspekcijos nutarimas, 1992 m. liepos 20 d., Nr. 01 – 8 – 144. // Kultūros paveldo inspekcijos archyvas. – Kultūros paveldo departamento archyvas. 143
22. Sefer Toros bei atskiros jos knygos (ritinio) aprašymui reikalingi duomenys. - Kultūros paveldo departamento archyvas. 149
23. 1993 m. sausio 15 d. Lietuvos valstybinio žydų muziejaus raštas Nr. 25. – Kultūros paveldo inspekcijos archyvas.
24. Sąrašas Lietuvos nacionalinio muziejaus Etninės kultūros skyriaus eksponatų, 1995–2005 gautų iš KVAD Išvežamų į užsienį kultūros vertybių kontrolės skyriaus. 152